

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Першы бой старшыні Сухарэнкі

Міжнародны скандал для ўнутранага карыстання.

Старонка 2

Пастухі забаранілі статак

Рэйтынг нячэсных карцінаў.

Старонка 17

Уражанні левага акна

Японскі дзёньнік Міколы Нікалаева.

Старонка 12

Рост цэнаў на сала

360-тонны БелАЗ, Купляйма нямецкае... Навіны гаспадаркі.

Старонка 5

ПАЛІТЫКА

Крытэр духу

Інтрыгу на выбарах-2006 адчуем толькі ў выпадку, калі Лукашэнка будзе процістаяць беларускі нацыянальны кандыдат. Пры іншых раскладах нас чакае нудны паўтор 2001 і 2004 гадоў. Хто ідэальны кандыдат? Аналіз Барыса Тумара.

Старонка 3.

З УСЁЙ КРАІНЫ

Алесь Цыркуноў

Арэал ягонае дзейнасці ахоплівае мясцовасць вакол хаты, якую ён набыў у вёсцы Чэхі на Мядзельшчыне. Рэпартаж Веранікі Дзядок.

Старонка 6.

КУЛЬТУРА

Усё толькі пачынаецца

Купалу чулі і да Купалы прыслухоўваліся, пакуль ён быў у апазіцыі... Купала сказаў пра свой народ непрыемную праўду, але так і не звярнуў ягонага пачуцця годнасці... Гэтую зямлю прарок убачыў адно з гары Нэво, што насупроць Ерыхону... Анатоль Сідарэвіч пра поўнае выданне Янкі Купалы. Старонка 8.

З УСІХ СТАРОН

Краіна разьёшаных пэнсіянэраў

Рэпартаж Лёліка Ушкіна з Масквы. Старонка 2.

Гіганты софту

Софтвэр перамог трактар. Беларусы ганацца заводамі-гігантамі ордэна Леніна імя партызёду. А самымі вядомымі ў свеце беларускімі прадпрыемствамі выявіліся кампаніі, якія займаюцца распрацоўкай кампютарнага праграмавання — софту. «EPAM Systems» і «International Business Alliance» трапілі ў сотню найбуйнейшых IT-кампаній свету. Старонка 5.

Пабачымся ў Вялейцы

На спатканьне з чытачамі ў Вялейку прыедуць сяляк Зьміцер Бартосік, рэдактары «Агс» і «НН» Валер Булгакаў, Андрэй Дынько, журналістка Вераніка Дзядок, паэт Андрэй Хадановіч. Пабачымся ў пятніцу 4 лютага а 17-й у выстаўнай залі імя Сільвановіча (плошча Свабоды 2).

Дык падпісвайся!

Падпісны індэкс «Нашай Нівы» 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапкі «Белсаюздруку». Цана на месяц — 3820 рублёў на поштах або 3530 рублёў на шапкі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Чытай сваё!

АДАМ ГЛЁБУС

***

Зімовы вечар. Вільня засынае. Субота дагарае залатая На вежах. Я яшчэ змагу, Адкінуўшы маркоту і тугу, Дамовіцца з надзейнымі сябрамі, Каб зранку памаліцца ў Вострай Браме Ды папрасіць у Бога дараваць Грахі ўсім тым, хто пойдзе ваяваць За Беларусь, хто меч сьвяты падые І хто здабудзе волю на Радзіме.

Вершы Адама Глэбуса. Старонка 18.

Ня сьмешна, затое пра прэзыдэнта

Баранавіцкі КВК. Старонка 14.

Нацыянальны спорт гандбол

Каманда Спартак Мірановіча адроджае традыцыі. Старонка 21.

Пастайскія мільянэры

10 гадоў таму

пэнсіянэр Мікалай Собаль зь вёскі Касцянін стаў акцыянерам. Старонка 7.

Вуліца перамагае тэлебачаньне

Віталь Тарас пра інаўгурацыі Джорджа Буша і Віктара Юшчанкі. Старонка 10.

Леанід Маракоеў

Навэла «Санька». Старонка 20.

Міжнародны скандал для ўнутранага карыстання

Справу аканом чэскага пасольства ў Менску Паўла Кржываглавага цяпер расьсудле ў чэская паліцыя. Дыпламатычны работнік абвешчаны пэрсонам нон грата за ягоня сэксуальныя схільнасьці. Іронія сытуацыі ў тым, што пан Кржываглава прыватна ня раз захапляўся дэмакратыяй па-беларуску. Што думаюць пра скандал у Празе? Піша чэскі карэспандэнт «НН» **Павал Дубоўскі**.

Павал Кржываглава быў у пасольстве «гаспадаром». Па-чэску гэта значыць офіс-мэнэджэрам. Тэрмін ягонага перабывання ў Менску скончыўся паўгоду таму, але ягоную місію працягнулі яшчэ на год.

У мінулую сераду чэскага дыпламата затрымалі ў адной з кавярняў, нібы за расьліпільчым гарачыцельным напой ў мэнскім школьнікам. У пятніцу БТ, а за ім і іншыя каналы паказалі сюжэт, у якім пан Кржываглава п'е піва і цалуецца з зусім маладымі людзьмі. Дыпламата абвешчалі пэрсонам нон грата і выдварылі з краіны. Ён выехаў празь Берасьце на ўласнай машыне ў накірунку Чэхіі.

Усе тры чэскія агульнадзяржаўныя каналы — грамадзяка Чэская тэлевізія і прыватныя «Nova» ды «Prima» — адразу зацікавіліся рэпартажам і прапанавалі БТ набыць яго. Атрымала рэпартаж жаўтаватая «Nova» — і была расчараваная:

схаваная камэра, адказы невядомых асобаў на допыты былі блытаньня і неканкрэтныя.

Абурьва чэхаў тое, што БТ не закрывае твараў непаўналетніх хлопцаў, якіх само ж называе «ахвярамі дыпламата-распусьніка». У Чэхіі гэта так ня робіцца.

Чэская прэса падкрэсьліла, што ў цывільным сьвеце падобныя канфлікты вырашаюцца па дыпламатычных каналах, без прапагандысцкіх рэпартажаў у тэлевізіі. Паскуднікі трапляюцца ва ўсіх краінах, іх нідзе ня церпяць. Справу Кржываглавага будзе расьсудле ў чэская паліцыя.

У чэхаў ёсьць пэўная алергія на падобную тэлепрапаганду. У 1970—1980-я гады за камуністамі «фільмы» такога кітаўту круціла тэлевізія — каб паказаць у найгоршым сьвятле апанэнтаў рэжыму.

Таму, акрамя нездаровай цікавасьці да шкандальных падзеяў, чэхаў у адных, абурэньня ў другіх і

сьмеху ў трэціх, «кіно» дало падставу чэскаму МЗС сьцьвярджаць, што «інфармацыя, якую беларускае замежнапалітычнае ведамства прыводзіць як довад дэпартацыі, ня вартая даверу».

Сам Кржываглава пацьвердзіў сапраўднасьць кадраў, зьнятых у кавярні, але заявіў, што ніводзін з ягоных прыхільцаў ня быў непаўналетнім.

Чэскі бок у адказ абвясціў пэрсонам нон грата беларускую дыпламатку. Выбар паў на другую сакратарку амбасады, атапэ па пытаньнях культуры і СМІ Алену Шніткоўву. Беларуская культура ад гэтага, здаецца, не пацярпіць. Ніякіх значных культурных падзей пад апекаю беларускага дыпламату ініцыятыва беларускага дыпламата не назіралі, калі не лічыць нячастых фотавыставаў і ўскладаньня кветак на магілы чырвонаармейцаў на Альпанскіх могілках разам з амбасадарамі Расеі ды Украіны.

Не пацярпіць і СМІ. У памяшканьні кансуляту разам зь «Belarus Today» ляжаць расейскамоўныя рэкламныя газэты, што выдаюць расейскія эмігранты, з інтэрнэт-старонкі амбасады belarusembassy.cz/index.shtml (дарэчы, таксама цалкам расейскамоўнай) нас вітае Аляксандар Бельскі, што ўжо паўтара году заменены часовым павераным Мікалаем Барысевичам.

Гэта ўжо ня першы «чэскі» выпадак. Чатыры гады таму адбылася дэпартацыя чэскага журналіста Міхала Плаўца. Таксама было ўварваньне КДБ у кватэру, ролик, зьняты схаванай камэрай, паказ у «Панараме». Праўда, тады бяз сэксу.

У сытуацыі ж з Кржываглавым ёсьць свая іронія. Асобы, блізкія да чэскага пасольства, згадаюць, што пан Кржываглава ня раз выказваў захапленне Лукашэнкам і ягонаю палітыкай. Маўляў, у Беларусі дэмакратыя па-свойму больш, чым у нашай Чэхіі.

Скандал з Кржываглавым прачытваецца як спосаб новага кіраўніцтва КДБ гучна заявіць пра «новую эфэктыўнасьць працы», якой ад спэцслужбы запатрабаваў А. Лукашэнка.

Прага

ДАВЕДКА

Новы старшыня КДБ **Сьцяпан Сухарэнка (на фота)** нарадзіўся ў Гомельскай вобласці. Прафэсійны кадрабіст. Падчас нарады з новым кіраўніцтвам КДБ Аляксандар Лукашэнка заявіў, што рэаліі вельмі хутка мяняюцца і таму патрабуюць «большай ініцыятывы і энэргічнасьці, новых, больш эфэктыўных падыходаў». Хоць Лукашэнка матываваў зьмены ў КДБ неабходнасьцю абмяладжэньня кадраў, сьмярдзі век новых прызначэньцаў 48 гадоў. Усе яны да аднаго прыйшлі ў КДБ у глыбокі савецкі час.

Сьцяпана Сухарэнка і прызначаны яму намеснікі называюць людзьмі, гатовымі выканаць любы загад. Першым намеснікам старшыні КДБ стаў Васіль Дземянцей, былы старшыня ўпраўленьня КДБ па Віцебскай вобласці. Намеснікам і кіраўніком кантравыведкі — Віктар Вцягера. Намеснікам і старшынём ўпраўленьня па барацьбе з карупцыяй — Мікалай Свораб.

У краіне разьёшаных пэнсіянэраў

Увядзеньне ў Расеі закону аб манэтызацыі льгот выклікала бунт пэнсіянэраў — першы за доўгія гады ўсплёск спантаннай грамадзянскай актыўнасьці. Рэпартаж з Масквы спэцыяльнага карэспандэнта «Нашай Нівы» **Лёліка Ушкіна**.

Напярэдадні ваяжу я ведаў, што 22 студзеня ў Маскве кампартыя ладзіць мітынг, прысьвечаны нядаўнім пратэстам. Мітынг адбыўся на пляцы Горкага, што побач зь Беларускім вакзалам. Для падняць настрою арганізатары яшчэ зранку ўрублі на ўсю моц трансляцыю патрыятычных і рэвалюцыйных песень. Ён абрыўкі можна было пачуць нават на вакзальным пэроне. Таму пасажыры ранішніх цягнікоў з Захаду былі

вельмі здзіўлены, што іх сустракаюць матывам «Варшавянікі». Што яшчэ прыдумаў мэр Лужкоў?

Яшчэ больш здзіўіў маскоўскі маштаб прафільнага экстрэмізму. Маніфэстантаў было прыкладна пачыць тысяч чалавек. Ён атачылі два карэ міліцыянтаў і АМОНаўцаў з сабакамі. Апроч таго, міліцыя стаяла пераз кожны мэтар, яны пабудавалі ў дадатак дзьве агароджы з турнікетаў. Зайсці ўнутр агароджанай прасторы можна было выключ-

на праз спэцыяльныя вароты, якія нагадвалі зоны кантролю ў аэрапортах. Спачатку ахвотнікаў памітываць пманаву параговы мент. Потым жанчына-псыхолог дупітуна пыталі пра наяўнасьць колюча-рэжучых прадметаў. Канчатковы дазвол на ўдзел у мітынгі выдаваў сабака, вымушчаваны на гексаген.

Структура мітынгі выглядала традыцыйна: насупраць помніка стаяла імпрызавааная трыбуна, якую паўкрутам атачыла група ста-

рых людзей. Побач — партыйныя блёкі: нацыянал-балышавікі, «Авангард чырвонай моладзі», камуністы. На пэрыфэрыі акцыі разгарнуўся гандаль чырвона-карычневым агітпропам накішталт кнігі «Беразоўскі — гаспадар Крамля». Тут жа флянкіравалі лаўцы душ з трацкісцкіх сэктаў і поўныя шызойды. Напрыклад, групоўка, якая змагаецца з «жыдакамунітарным чыпам».

Касыяк удзельнікаў, безумоўна, складала т.зв. «кампыза», ад якой усякаму нармальнаму абыяцелю проста страшна.

«Рэч у тым, што тут больш актыўнастаў, чым простых людзей, — удакладніў сытуацыю знаёмы анарха-сындыкаліст. — Сапраўдныя акцыі адбываюцца на пэрыфэрыі, вось як, напрыклад, было ў Хімаках, дзе людзі перакрылі дарогу на аэрапорт «Шарамеўцава». Там было менш сыягоў, а больш простых пэнсіянэраў».

Прага на старонцы 11.

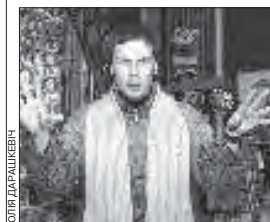
ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Думкамі з Марынічам

Дэмакратычныя партыі вырашылі правесці 30 студзеня а 14.00 на Кастрычніцкай плошчы ў Менску Ланіт неабыхавых людзей на знак салідарнасьці зь вязьнем Міхаілам Марынічам.

Чытаньні ў «Ведах»

Аўтары сэрыі «Другі фронт мастацтваў» выдавецтва «Логвінаў» правядуць літаратурныя чытаньні ў кнігарні «Ведь» (Марска, 36). 3 лютага а 18-й з чытачамі сустраўца Пятро Васючэнка, Валянцін Акудовіч, Дзюці і Віктар Жыбуль (на фота) і іншыя пісьменьнікі. Кожны з наведальнікаў атрымае ў падарунак кнігу «Alter Nemo» Юрася Барысевича альбо «Горад за 101-м кілямэтрам» Алесь Бычкоўскага.

Падпіска на «Дзеяслоў»

На літаратурны часопіс «Дзеяслоў» цяпер можна падпісацца. Падпісны індэкс для індывідуальных падпісчыкаў 74813, для ведамаснай падпіскі 748132. Цана аднаго нумару 1440 рублёў (для інд.), 4400 (для ведамаснай).

AP

РЭАЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ

Ня той Пугачоў

У Барысаве здымаецца фільм пра вайну «Апошні бой маёра Пугачова». Замовіў яго расейскі тэлеканал НТВ, у галоўных ролях — акторы, вядомыя беларусам глядачу па расейскіх крымінальных тэле-сэрыялах. Чаму ж здымаюць у Беларусі? Матывацыя можа быць тое, што ў Менску перад вайной сапраўды служыў са-

вецкі капітан Міхаіл Пугачоў. Праўда, зь побілейным кінг-рэсэсам яны наўрад ці былі знаёмыя. Рэальныя застаўся пры немцах у Менску ды заняўся арганізацыяй паліцыі. Пра яго дэпла згадаў ва ўспамінах Купаль: «Афіцэр вельмі дыспліцінаваў і сумленны. Ён проста з скуру вылазіў, каб як-небудзь пры-

весці гэтую банду [мэнскую паліцыю] у які-такі парад...». У 1944 г. Пугачоў стаў кіраўніком Беларускай краёвай абароны на Менскую акруту, а па эвакуацыі зь Беларусі пайшоў да генэрала Ўласава (камітэт вызваленьня народаў Расеі). Сустраўца двух Пугачовых, на жаль, сьняром фільму не прадугледжана. Бо адразу ператварыла б савецкае кіно ў індыйскае.

AP

Крытэр духу

Інтрыгі на выбарах 2006 году можна чакаць толькі ў выпадку, калі Лукашэнка будзе процістаяць беларускі нацыянальны кандыдат. Пры іншых раскладах нас чакае нудны паўтор 2001 і 2004 гадоў. А хто ж той ідэальны кандыдат? Аналіз Барыса Тумара.

Кандыдаты-2006 зь неба ня падаюць. Іхны спіс акрэсліваецца ўсё дакладней і пакуль безь нечаканасцяў.

Першай, яшчэ ў сьнежні, свайго выбар пацвердзіла Кансэрватыўна-хрысьціянская партыя БНФ. Ад «платформы народнага яднаньня «Беларуская салідарнасьць» кандыдуе Зянон Пазыняк. Аб'яднаная грамадзянская партыя прапанава свайго нязьменнага лідэра Анатоля Лябедзьку. Паводле сацыялёгаў, ён самы вядомы з апазыцыйных палітыкаў.

Партыя камуністаў таксама ставіць на свайго кіраўніка зь

Ірына Красоўская ня мае прэзыдэнцкіх амбіцый і што «Зубр» з «Маладым фронтам» гатовыя падтрымаць любога вылучэнца сваіх старшых таварышаў.

Не хавае сваіх амбіцый адстаўны генэрал Валер Фралю, а высокая вайсковая пэнсія робіць яго амаль аўтаномным палітыкам.

Пакуль маўчыць так званая «група Лявонова». Гэтае маўчаньне можна інтэрпрэтаваць як дэпрэсію пасля няўдачы 2001-га і дэманстратыўнае расправы з Марынічам. Аднак жа, пра стварэньне прарасейскае левантэрыскае сілы абвясціў былы міністар замежных справаў Пятро Краўчанка. Пэрыядычна зьяўляюцца ў «Народнай волі» і «Салідарнасьці» адозвы Грамадзянскага камітэту ў абарону Канстытуцыі Аляксандра Ярашчука. Уладзімер Колас гуртуе вакол сябе Радзінтэлігенцыі. Нарэшце, з антыядзернай ініцыятывай актуалізаваўся алімпійскі чэмпіён Уладзімер Парфяновіч. Вобраз палітыка, які шчэ ня ўсё сказаў, лепіць сабе Наталья Машэрава. За дэсяцігодзьдзе прайшоўшы эвалюцыю ад змагаркі за аднаўленьне Савецкага Саюзу да рэспэктабельна-сацыяльна-дэмакратычнае прыхільнасьці ўмацаваньня грамадзянскае супольнасьці, яна застаецца вечным абіячнем. А яшчэ ж наяджае з Масквы экс-рэктар Казулін, унікальны сваім выхадам на свабоду з пракуратуры. Усіх іх аднае калі не прыналежнасьць да альтэрнатыўных цэнтраў апазыцыі, дык, прынамсі, неспрынальнасьць да Нарады дэмакратычных партый.

Каласуі?

Шэрагі кандыдатаў на пасад прэзыдэнта даўжэйшыя за дысцыплінаваны карэ «Пяцёркі». Сустрэкаюцца нават такія боўдзлы, што ня вераць ні ў Бога ні ў чорта і чакаюць сыгналу з Масквы. Нягледзячы на горкі досвед 2001-га, дэмакратычныя партыі, згуртаваныя ў «Пяцёрку» і шырэйшую Нараду дэмакратычных сілаў, вераць, што ўрэшце выбар «адзінага» прыпадзе на аднаго зь іх вылучэнцаў.

Мяркуючы па заяве Юр'я Хадзькі, што «найхутчэй падтрымку дэмакратычных сілаў атрымае папартыйны палітык», Партыя БНФ і, бярэ шырэй, незьдзяжаўныя арганізацыі, што выраслі з Народнага Фронту пачатку 90-х, падтрымаюць Аляся Мілінкевіча — бо ж ён, бадай, адзіны той папартыйны ў «Пяцёрцы». Гэты навуковец-фізык, краязнавец, а на пачатку 90-х намесьнік старшыні гарадзенскага гарвыканкаму, у 2001 годзе кіраваў перадвыбарным штабам Сямёна Домаша, забясьпечыўшы яму сыцплую, але найбольшую колькасьць подпісаў. Праўда, падтрымка «трэцім сэктарам» Домаша чатыры гады таму скончылася няздольнасьцю настаць на ягонай кандыдатуры. А Мілінкевіч на сёньня выглядае як сыцплы паў-

Генэрал Фралю жыве за вайсковую пэнсію і ні ад кога не залежыць.

тор «вядома ж, Домаша».

Другі «папартыйны» беларускамоўны — гэта Колас. Ня ўсе ведаюць, што ён нядаўна красамоўна пакінуў шэрагі Партыі БНФ.

У нацыянал-камуністаў выбару менш, чым у нацыянал-лібэралаў. Імёнамі, шырока вядомымі хоць бы ў вузкіх колах, яны пахваліцца ня могуць. Вынятак — Сяргей Калякін зь ягонай добрай славай маральнага палітыка.

Калякін сумленна пагадзіўся ўдзельнічаць у перадвыбарах. Аднак у шанцы Калякіна стаць «адзіным», здаецца, ня вераць нават ты, хто яго вылучыў. Бо шараговыя актыўнасьці дэмакратычнае апазыцыі ў рэгіёнах яшчэ не гатовыя працаваць на камуніста. Што датычыць Статкевіча, дык ён не з абоймы «Пяцёркі» і дагэтуль выбываў з каманднае гульні.

Працяг на старонцы 4.

Харызматычны камуніст Сяргей Калякін.

дэсяцігадовым стажам Сяргея Калякіна.

Чацьвертаму старшыню не хапіла пары тыдняў. Міколу Статкевіча вылучыла ўжо не ягоная Народная Грамада, а шматкоўная кааліцыя «Свабодная Беларусь», моцная рухамі моладзі «Зубр» і «Малады фронт». Вылучэньне «Свабоднай Беларусью» Міколу Статкевіча азначае, што

Пячатка стомленасці ляжыць апошнім часам на твары лідэра АГП.

Інтэлігентны Аляся Мілінкевіч правёў кампанію-2001 у ценю Домаша і застаецца як публічны палітык невядомы.

СЫСІСЛА

Рашучы пратэст акадэмікаў

Калі 70 акадэмікаў і сяброў-карэспандэнтаў НАН накіравалі кіраўніцтву краіны ліст. Яны нязгодныя з новымі статутам Акадэміі, пратэстуюць супраць прызначэньня правадзённых сябрамі Агульнага сходу прадстаўнікоў улады, а таксама магчымасьці пазбаўленьня навуковых званьняў за розныя «праступкі». На іхнюю думку, гэта можа выкарыстоўвацца для палітычнага пераследу.

Мука да цукру

З 1 сакавіка мукі будучы прадаваць толькі ў крамах. Раней на базарах забаранялі прадаваць толькі цукар.

Плячоўка пад АЭС

Навукоўцы працягваюць шукаць пляч пад атамную станцыю. Пра гэта заявіў у Менску акадэмік Пятро Віцязь. Ён зьняпраўдзіў вестку, што рапзныя аб будаўніцтве ўжо прынятае А. Лукашэнкам патаемна. Пра

апошнюю заяву экс-дэпутат Уладзімер Парфяновіч, абавіраючыся на сакрэтную інфармацыю.

Вячорка: выбар Беларусі залежыць ад Украіны

Старшыня Партыі БНФ Вінцук Вячорка сустраўся з будучым міністрам замежных справаў Украіны, лідэрам Народнага руху Украіны Барысам Тарасюком. В. Вячорка адзначыў: «эканамічны посьпех дэмакратычнай Украіны, яе цывільна-эўрапейская і эўраінтэлігентная пазыцыя пазьбіўна паўплываюць на дэмакратычную будучыню Беларусі».

Не ў сям'і

Новы старшыня ПАРФ нідэрляндзец Рэнэ ван дэр Ліндэн у інтэруаўнацыйнай прамове выказаў шкадаваньне, што грамадзяне Беларусі «пакуль ня могуць увайсці» ў сям'ю эўрапейскіх народаў. Старшыня падкамітэту па Беларусі эстонец Андрос Херкель заявіў, што ПАРФ не гатова

легітымізаваць цяпер уладу Лукашэнкі.

Рост тыражу беларускамоўных кніг

За мінулы год 460 выдавецтваў Беларусі выпусцілі 8198 назваў кніжнай прадукцыі агульным накладам 31,6 млн асобнікаў. Доля беларускамоўных кніг складала 11,4%. Ёх выйшла 919 з агульным накладам 3,6 млн асобнікаў (на 7% больш, чым у 2003 г.).

Грып спазьняецца

Паводле прагнозаў спецыялістаў, эпідэмія грыпу пераносіцца на пачатак лютлага.

15 гадоў Закону аб мовах

26 студзеня 1990 Вярхоўны Савет XI скліканьня ўзаконіў беларускамоўную мову ў якасьці дзяржаўнай. Дыскрымінацыя беларускай мовы аднавілася з 1995 году.

Цэны і заробкі

Кватэрная плата ў 2004 г. вырасла ў 1,99 разу (ад 77,56 да 154 руб. за м²),

налічаны заробак рабочых і службоўцаў — толькі на 44%.

Шэнген пашырыцца

Новыя сябры ЭЗ (у тым ліку Польшча, Літва) далучацца да Шэнгенскай дамовы ў 2007 г. Падпісаньне дамовы заплянаванае на 28 кастрычніка.

Далоў цэлібат

Група аўстралійскіх ксяндзоў заклікала Ватыкан скасаваць цэлібат. На іхнюю думку, гэта прычынула б юнакоў да сьвятарскага пакліканьня.

Штраф за абразу пантыфіка

Польскі суд абавязаў выплаціць 20 тыс. злотых штрафу выдаўцу скандальнага тыднёвіка «Не», былому прэ-сакратару камуністычнага ўраду Ежы Урбану. Пазалетаў Урбан у адным з артыкулаў назваў Яна Паўла II «жывым трупам» і «Броўневым Ватыкану».

АШІ; svaboda.org, БелаПАН

У новым «ARCHE»

Аляксандар Батура «Тры высновы з Аранжавых рэвалюцыяў»
Міхась Тычына «Згаданы Быкаў»
Дзьмітры Падбярэскі «Кніга жыцця і сьмерці Уладзімера Мулявіна»
Пётра Рудкоўскі «Панская Польшча і бяспанская Беларусь»
Віктар Леаненя «Гісторыя мэліярацыі Беларусі»
Сяргей Дубавец «Праект Беларусі»
Андрэй Хадановіч «Неба над Барлінам»

Апавяданьні **Міленкі Ергавіч** у перакладзе Сяргея Шупы Гутарка з **Алесе Пушкіным** «Народ бяз нас, як бараны расьсеяны»
А таксама падборка тэкстаў **Вітала Сіліцкага**, **Зьбігнева Бжэзінскага**, **Робэрта Кагана**, **Франсіса Фукуямы**, **Імануіла Валерэяйна** да іншых аўтараў пра замежную палітыку ЗША пасля пераабраньня Дж. Буша.

Крытэр духу

Працяг са старонкі 3.

З найцяжэйшых пазыцый прыйдзеца стартваць Зянону Пазынюку. Сябе ён падае як кандыдата антымперскага і праціўніка «лібэракамуны», справа ад Коласа й Мілінкевіча. Чатыры гады таму каманда сабрала яму ўсяго 70 тысяч подпісаў. У 2005 год ён выходзіць з той жа камандай, толькі за прамінулыя ж гады яе патэнцыял, здаецца, яшчэ падупаў.

Былы рэдактар «НН» Сяргей Дубавец аднойчы заўважыў, што забраць уладу ў Лукашэнкі можа толькі кандыдат «ні ад улады і ні ад апазіцыі». Пад апазіцыйны ён меў на ўвазе дэмакратычны істэблішмэнт. Такі кандыдат мае шанцы парушыць правілы гульні, змяняць карты, сыграць на ірацыянальных пачуццях. Урэшце, такі палезе, каб біцца да канца. У адрозненне ад тэхнічных кандыдатаў патэнтаванае апазіцыі. І хоць у краінах нашага рэгіёну пазасістэмныя кандыдаты не дасягалі поспеху, у Беларусі толькі такі кандыдат і можа прагнуць, вось ягоная

думка.

Гэта і так, і ня так. Выбарчая кампанія ва ўмовах аўтарытарызму — ня проба сілаў улады і апазіцыі ў рамках жорсткіх пісаных правілаў. Аднак гэтка кампанія палітычна адукоўвае, фармуе і рэфармуе свядомасць людзей. Абдызвае непазбежную палітызацыю грамадства, яно робіцца ўспрымальным на новыя ідэі.

Кандыдатура ўладзімера Ганчарыка не было багатае ідэямі. У гэтым сэнсе яно здавалася для незалежнага грамадства нонсэнсам і скончылася правальна. Той гаварыў па-расейску, і той. Той быў за Расею, і гэты. Часу на палітычныя

няжых спадзяванняў. Другіх большасць, і яны патаемна спадзяюцца на нерэгістрацыю. І з канкурэнтаў Лукашэнкі ператвараюцца ў ягоных міжвольных хаўруснікаў.

Дух нацы падмаюць лідэры, моцныя духам. Але гэта той крытэр, які ня змераш сашыялягічнымі апытаннямі. Нават клясычным: каго б вы хацелі бачыць у сябе ў хаце ў гэтых?

Толькі тады, калі Лукашэнку будзе супрацьстаяць палітык, які ўвасабляе ясную нацыянальную альтэрнатыву, наша палітыка стане нармальнай эўрапейскай палітыкай зь яе масавай мабіль-

тыкненне двух бачанняў будучыні краіны, дзвюх рацыяў сьвету, дзвюх культураў, якое адно толькі і здольнае выбіць іскру з нашага грамадства.

Пры ўсіх іншых раскладах нас чакае нудны паўтор 2001 і 2004 гадоў, з млявым адказам на фальшаваньне і нерэгістрацыю ўжо на ранніх этапах кампаніі, а далей працягла палітычная дэпрэсія.

Нацыянал-кансэрватар ці нацыянал-лібэрал, крэатура дэмакратычнае «Пяцёркі» ці пазасістэмны дзяяч? Ня мае значэння, калі гэта палітык беларускамоўны, носьбіт беларускага духу.

З 2006 году Беларусь мусіць

Пятро Краўчанка быў за сваю кар'еру ўсялякім. Цяпер ён прарасейскі.

Толькі калі Лукашэнку будзе супрацьстаяць палітык, які ўвасабляе ясную нацыянальную альтэрнатыву, наша палітыка стане нармальнай эўрапейскай палітыкай зь яе мабільнасьцю людзей пры дапамозе нацыянальных лезунгаў і магнэтычным спаборніцтвам ідэяў.

дэбаты ва ўмовах абмежаванай дэмакратыі так мала, што трэба мець талент, каб данесці сваё пасланьне да людзей.

Палітолагі апазіцыі не чакаюць, што выбары будуць свабоднымі, бо ня бачаць магчымых групаў уплыву ўнутры краіны, гатовых паставіць на дэмакратызацыю. Яны падазраюць, што рэальна небясьпечныя кандыдаты ня будуць нават зарэгістраваныя. З гэтага вынікае іхняя стаўка на назапашваньне сілаў для будучых палітычных баталіяў, або кулоарную барацьбу, або на вуліцы, на мірную рэвалюцыю. Спынімся падрабязней на апошнім. Хто ж найлепш адпавядае гэтай патрэбе? Хто здольны натхняць людзей?

Дзесяці апазіцыі дзеляцца на тых, хто будзе рэальна змагацца за перамогу-2006, і тых, хто ў душы ня звязвае з гэтым годам

зацый людзей пры дапамозе нацыянальных лезунгаў і магнэтычным спаборніцтвам ідэяў. Тады само сабой адбудзецца су-

Пытаньне, з кім Наталля Машэрава, застаецца вялікай загадкай.

Мікола Статкевіч на вулічных шэсьцях як рыба ў вадзе.

вайсьці калі не з альтэрнатыўным лідэрам — у сэнсах маральным, інтэлектуальным і палітычным, — то зь ясным усьведамленьнем, якога кшталту палітык можа стварыць сапраўдную альтэрнатыву Лукашэнку. Калі такога ня выявіцца, будзе вялікая прыкрасьць. Гэта будзе знак, што клуб цяперашняй апазіцыйнай палітычнай эліты не яднае нацыянальных лідэраў, які гэта мусіла б быць, як гэта ёсьць ва Украіне ці Польшчы. Тады цяперашняму верхняму шэрагу апазіцыі неў-

забаве дзвядзецца наступіць месца маладзёйшаму пакаленьню. Ці маральны інстынкт, ці хоць пачуцьце самазахаваньня падкажа ім, што ўвядзавца ў выбары-2006 з думкаю толькі пра выбары-2011 самагубна.

Дык хто ж той самаахварны, што стаў бы нацыянальнай альтэрнатывай? Няма сэнсу спыніцца на прозьвішчы, пакуль ня ўсе патэнцыйныя кандыдаты перайшлі Рубікон.

Цяпер модна браць прыклад з Юшчанкі. Як заўважыў у сваім артыкуле ў «Народнай волі» Ніл Гілевіч, цяжка ўявіць, каб дэмакратычным кандыдатам ва Украіне стаў расейскамоўны палітык, а тым больш асоба, якая ня ведае ўкраінскае мовы. І гэта кажа той самы народны паэт, які чатыры гады таму падтрымліваў Ганчарыка. Што гэта, калі не выява тэндэнцыі?

Крытэр беларускага духу стане вызначальным для поспеху кандыдата-2006 на этапе перадвыбарчай. Калі, вядома, яны ня будуць ператвораныя ў прафанацыю, шырму для перадвызначанага рашэння кабінэтных стратэгаў.

Фота Юліі Дарашкевіч, Андрэя Лянкевіча, Анатоля Клішчука

Калі айчынным фатографам удалася зноў падзьмаць кандыдата ад народнае платформы «Беларуская салідарнасьць»?

Ніхто ня хоча саступаць

Заплянаваная на 23 студзеня справядчаяная выбарчая канфэрэнцыя Гарадзенскай гарадзкой суполкі аб'яднаньня «БНФ «Адраджэньне» не адбылася з прычыны непадрыхтаванасці: не былі абраныя дэлегаты нязавяшчаных арганізацый, таму сход быў прызначаны нелегітымным. Нягледзячы на гэта, вырашылі не разыходзіцца, а паслухаць гасцей да выказацца самі.

Намеснік старшын БНФ Аляксей Янукевіч распавёў пра намаганьні кааліцыі «Пяцёркі» па каардынацыі партыйных высьлакаў падчас выбараў дэпутата парлямэнту па выбарчай акрузе №52. Праўда, тут ёсьць пытаньне. Партыя БНФ, БСДП ды ПКБ вырашылі падтрымаць Сяргея Антусевіча, які, на іх думку, мае найлепшыя шанцы сярод іншых прэтэндэнтаў: вядомы ў горадзе як актыўны дэпутат гаравету ды кіраўнік прафсаюзнай арганізацыі Беларускага незалежнага прафсаюзу на заводзе «Азот».

Але калегі з АГП вылучылі свайго прадстаўніка — Яраслава Раманчука — і на сас-

тупкі не ідуць.

Прыехаў у Горадно і яшчэ адзін кандыдат — генэрал Валер Фралоў. Зьвяртаючыся да прысутных, ён падкрэсьліў, што ў горадзе не чужы — тут нёс вайсковую службу, быў абраны дэпутатам палаты прадстаўнікоў другога скліканьня. Сп. Фралоў падкрэсьліў, што найлепшага кандыдата можна выявіць праз сацыялягічнае апытаньне альбо рэйтынгавае галасаваньне. Генэрал зазначыў, што зь іншымі дэмакандыдатамі можна «заўсёды дамовіцца».

Сп. Фралоў панаракаў таксама, што кааліцыя «Пяцёрка» не прыслухоўваецца да думкі вопытных палітыкаў і гаспадарнікаў, бярэ на сябе сьмеласьць самастойна распапраўваць, напрыклад, сьпінар вылучэння адзінага кандыдата на пасаду прэзыдэнта ад дэмакратычных сіл.

Старшыня гарадзенскай партыі БНФ Сяргей Мальчык парываў: «Крытыкуючы работу партый, трэба быць больш тактоўным. Вы, Валеры Дзьмітрыевіч, таксама з прэуна-

га часу сябра БСДП (НГ)».

Калі гаворка зайшла аб прэзыдэнцкіх выбарах, то з найноўшай інфармацыяй прысутных азнаёміў Аляксей Янукевіч. Ён падкрэсьліў, што робяцца захады, каб асноўныя прэтэндэнты ад апазіцыі былі названы ў траўні, а цяпер вызначэцца рэальнае кола магчымых кандыдатаў. Дэмсілы кожнай вобласці на адпаведным рэгіянальным форуме могуць назваць прозьвішча свайго вылучэнца, а канчатковы выбар будзе зроблены на Кангрэсе дэмакратычных сіл.

Гарадзеншчына вызначыла як мінімум двух кандыдатаў — Аляксандра Мілінкевіча ды В. Фралова. Апошні прылодна яшчэ раз пярэда паўтарыў: «Буду выстаўляць сваю кандыдатуру ў прэзыдэнты РБ». Зьбіраецца быць дэпутат заняцца і партыйным будаўніцтвам. Ён мае намер перацягнуць у свой рух «Супраціў» людзей, якія пераканаліся ў бязьдзейнасьці сваіх партый і гатовы далучыцца да яго. Так, сябры ЛДПП, паводле ягоных

слоў, вялікімі групамі пакідаюць партыйныя пэрагі, абвінавачваючы Сяргея Гайдукевіча ў здрадзе ідэалам і прымітыўнай змове з уладай...

Канфэрэнцыя гарадзкой арганізацыі БНФ «Адраджэньне» адбудзецца пазьней. Давыбары па 52-й выбарчай акрузе набіраюць хаду. Прэзыдэнцкая гонка яшчэ наперадзе, але некаторыя ўжо старанна надзімаюць шпекі.

Мяркуючы па выстуленьнях прысутных, усім надзвычай абрыдлі «міжсабойчыкі» дэмакратычных партый. Нібыта і дамаўляюцца аб супольных захадах, аднак на справе ўсё па-іншаму.

Простыя гарадзенскія хлопцы ў роздуме. Наслухаліся шмат, ажно галава пухне. Каму верыць, на каго стаўку рабіць, каму дапамагаць? Выбар спраўных палітыкаў ёсьць. Але мала часу, каб гэты выбар зрабіць. Ужо цяпер трэба вызначыцца.

Антон Лавовіч, Горадня

Беларускія кампаніі ў сусьветнай сотні

У часопісе «Managing Offshore» (managingoffshore.com) надрукаваны рэйтынг найбуйнейшых экспартна арыентаваных кампаній сьвету, якія займаюцца інфармацыйнымі тэхналямі. У яго трапілі дзьве беларускія кампютарныя фірмы — «ERAM Systems» (eram.by) і «International Business Alliance» (iba.by).

У дзясятцы найбольшых прапаноўчыкаў спецыялізаванага праграмага забесьпячэньня гэтага рэйтынгу зьяўляецца гадавы даход кампаній. А сярод кліентаў «ERAMу» — сусьветныя лідэры рынку ў сваіх галінах «SAP», «Microsoft», «Compaq», «Reuters», гігант тэлекамунацыяў «British Telecom», «Procter & Gamble»; Лёнданская фондавая біржа і расейскі Цэнтрабанк, РАТ «ЕЭС Расеі» ды «Росэнэргагаз». Партнёры «ERAMу» па навуковых і прыкладных дасьледаваньнях — БДУ, БНТУ, Акадэмія навук Беларусі і нямецкі Мангайтскі ўнівэрсытэт.

Цікава, што «ERAM Systems» пазначана ў рэйтынгу як амэрыканская кампанія. Аднак пераважная колькасьць з больш як тысячы спецыялістаў фірмы працуюць у офісах «ERAM» на вуліцы Харужай у Менску, а так-

сама ў Горадні і Гомелі.

Прэзыдэнт кампаніі — колішні выпускнік БНТУ Аркадзь Добкін, які неўзабаве па распадзе СССР выехаў у ЗША, дзе і заснаваў «ERAM Systems». Летась яна была адзінай кампаніяй з Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы, якая ўвайшла ў топ-500 софтверных кампаній (355 месца) часопісу «Software Magazine». Асноўным паказьнікам пры вызначэньні гэтага рэйтынгу зьяўляецца гадавы даход кампаній.

Сярод кліентаў «ERAMу» — сусьветныя лідэры рынку ў сваіх галінах «SAP», «Microsoft», «Compaq», «Reuters», гігант тэлекамунацыяў «British Telecom», «Procter & Gamble»; Лёнданская фондавая біржа і расейскі Цэнтрабанк, РАТ «ЕЭС Расеі» ды «Росэнэргагаз». Партнёры «ERAMу» па навуковых і прыкладных дасьледаваньнях — БДУ, БНТУ, Акадэмія навук Беларусі і нямецкі Мангайтскі ўнівэрсытэт.

«ІВА» — лідэр ат прэміяў

ураду Беларусі «Якасьць-1999» і «Якасьць-2002». Кампанія была зарэгістраваная ў пачатку 1993 году як сумеснае прадпрыемства, заснавальнікамі якога выступілі карпарацыя «ІВМ» ды некалькі беларускіх арганізацыяў. На час заснаваньня ў кампаніі было каля дзясятка спецыялістаў, цяпер іх больш за тысячу.

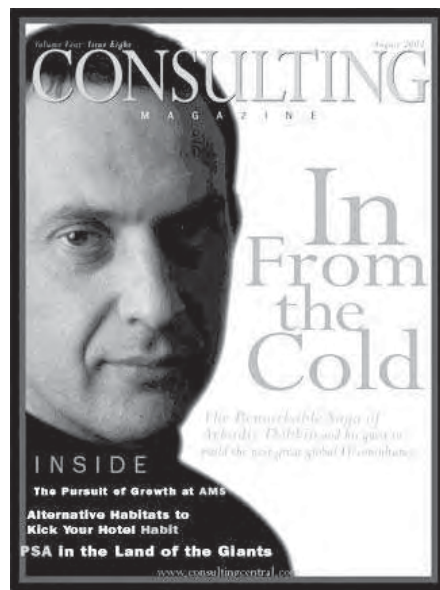
Беларусы прывыклі гаварыцца сваімі заводамі-гігантамі ордэна Леніна імя партызьезд. Цяпер жа найбольш вядомымі ў сьвеце беларускімі прадпрыемствамі аказваюцца кампаніі, якія займаюцца кампютарным праграмаваньнем. Гіганты нашага машынабудаваньня выпускаюць прадукцыю, якая канкурэнтаздольная толькі на рынках трэцяга сьвету, у тым ліку Расеі. Інфармацыйныя ж тэхналягіі — гэта сучасная сфера, і беларусы ў іх не адстаюць ад канкурэнтаў зь Індыі і Ірляндыі.

У прадукцыі IT-кампаній найбольшая дабаўленая вар-

тасьць. Гэтыя фірмы пчыльна супрацоўнічаюць зь беларускім БНУ — многія спецыялісты выкладаюць ува ўнівэрсытэтах, такім чынам рыстуючы сабе кадравыя рэзэрвы. Таленавітыя студэнты далучаюцца да рэальных праектаў, пачынаючы з другога курсу. IT-кампаніі забясьпечваюць сваім супрацоўнікам найвышэйшы ў Беларусі ўзровень жыцьця. Нізкая матэрыяла- і энэргаёмістасьць іхнага прадукту таксама розьніць іх ад гігантаў савецкага часу, цалкам залежных ад расейскіх сталі і газу. У сусьветны топ-100 уваходзяць ня проста добрыя кампаніі. За імі будучыня беларускай гаспадаркі.

Алесь Пяткевіч

АРКАДЗЬ ДОБКІН,
кіраўнік «ERAM Systems»,
на вокладцы часопісу
«Magazine Consulting».

ПДВ: падатак даў выдатак

Беларуска-расейскі інтэграцыйны вазок, які раней каціўся, нібы з гары, цяпер ледзьве рухаецца, ды каменчыкі, што трапляюцца пад колы, адчуваюцца вельмі выразна. Апошнім разам асабліва моцна падкінула на праблему падатку на дабаўленую вартасьць. Чаму спыніў экспарт у Расею Мазырскі нафтаперапрацоўчы? Тлумачыць Алесь Кудрыцкі.

1 студзеня Беларусь ды Расея перайшлі на спаданьне ўскосных падаткаў паводле прынцыпу краіны прызначэньня. На практыцы гэта выглядае прыкладна так. Фірма Х зь Беларусі жадае прадаць свой тавар у Расею. Паводле новых правілаў, падатак на дабаўленую вартасьць (18%) будзе плаціць ня фірма Х, а расейская кампанія У, якая імпартуе тавар: пры гэтым грошы пойдучы не ў беларускі, а ў расейскі бюджэт. Адпаведна, калі экспарт ідзе з Расеі ў Беларусь, усё робіцца наадварот.

У выніку рэалізацыі гэтай схемы беларускі ўрад плянуе штогод атрымаваць каля 200 млн даляраў дзякуючы адмоўна-

му сальда ў гандлі з Расеяй. Але новы прынцып падаткаабкладаньня адразу прынес неспрыемны сюрпрыз. Канцэрн «Газпром», які пастаўляе ў Беларусь прыродны газ, пагадзіўся пастаўляць блакітнае паліва на старой цане — 46,68 долара за 1 тыс. кубамэтраў. Раней у яе ўжо ўключаліся «газавы» ПДВ, аднак цяпер праз тое, што падатак будзе спланяцца не Расея, а Беларусь — з прадпрыемства «Белтрансгаз», якое знаходзіцца ў дзяржаўнай уласнасьці, — цана на газ для беларускіх спажыўцоў значна ўзрасьце. Прамаўляючы 21 студзеня да Рады бясьпекі, Лукашэнка загадаў адшукаць канку-

рэнта «Газпрому» ды выцягнуць з архіву планы пабудовы айчынай атамнай электрастанцыі. Паліва для якой, зазначым у дужках, прыйдзецца купляць у таго самага «Расэнэргагаз».

Паводле разьлікаў ураду, новая сыстэма падаткаабкладаньня дапаможа нанесць ўдар па цэнавым бізнэсе. Рэч у тым, што, каб пазбавіць фірму Х ад абавязку плаціць падатак, кампанія У павінна будзе свечасова заплаціць ПДВ, а расейская падатковая інспэкцыя — перадаць адпаведныя звесткі сваім беларускім калегам. Калі гэтага не адбудзецца, фірма Х будзе вымушана выплаціць у беларускі бюджэт тых 18%. Дзяржава спадзяецца, што гэта зробіць прадпрымальнікаў больш дысцыплінаванымі, а экспартна-імпартныя апэрацыі — больш празрыстымі. Самі бізнэсоўцы, аднак, непакояцца, што гэтая сыстэма будзе даваць збоі праз бюракратычную валакіту ці надобрасумленнасьць партнэраў.

Акурат гэтак выйшла, калі на месцы фірмы Х апынуўся Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод. Як выявілася, яго кіраўніцтва зусім ня ўпэўнена, што расейскія партнёры заводу сумленна заплацяць ПДВ у расейскі бюджэт. Ад пачатку году МНТЗ не адгружае прадукцыі ў Расею — баіцца страціць грошы. Аналітычная сытуацыя і на «Нафтане». У меншых фірмах, што гандлююць з Расеяй, — тое самае. Мала таго, некаторыя расейскія фірмы, спасылаючыся на тое, што ня ведаюць новага закону, ня сталі вылічваць з цаны свайго тавару ПДВ — фактычна павысілі цэны на 18%. Напужаліся так, што ў выніку таваразварот зьменшыўся за студзень напалову.

Ва ўрадзе лічаць, што сытуацыя з ПДВ «утраецца» цягам двух тыдняў, найгорш двух месяцаў. Інакш паміж Расеяй ды нашай краінай ізноў можа быць усталявана паўнаважарасная мытная мяжа. Якая дэ-факта ніколі і не прыбіралася.

СЬЦІСЛА

Сала даражэе найхутчэй

Паводле Міністэрства, рэкардсманам па дарагоўлі летась было сала — цана на яго паднялася на 46,3%. Сьвініна падаражала на 42,5%, ялавічына першай катэгорыі — на 35,5%. Таксама шпарка расьлі цэны на паслугі — плата за прасад у транспарце ды копт горадзінных паслуг павысіліся на 33—36%. Сярод нехарчовых тавараў у рэкардсманых ровары з матэрыяламі (на 17,3%), газэты (16,2%) ды пральныя машыны (14,3%).

360-тонны БелАЗ

Новая магутная машына — больш за 360 тон — будзе створана на прадпрыемстве БелАЗ для патрэбаў

вугальных разрэзаў Кузбасу. Дагэтуль самай магутнай машынай быў самаскід грузападмільнасьцю 220 т.

Вярніце грошы!

Беларусь выкарыстоўвае адміністрацыйныя рэсурсы ў барацьбе зь вынікамі пунамі — міністар спорту і турызму Юры Сівакоў накіраваў у Расейскае фэдэральнае агенцтва па турызме ліст, прапанаваўшы выплаціць кампэнсацыі беларускім турыстам, якія адмовіліся ехаць на разбураныя курорты Паўднёва-Ўсходняй Азіі. Беларускія туратэратары прадавалі падарожжы, прапанаваныя маскоўскімі фірмамі. Цяпер расейскія кампаніі масава адмаўляюцца

вяртаць грошы.

Пакаштуем балтыйскай рыбкі

У лютым у Каралюўцы створаць сумесную беларуска-расейскую рыбалавецкую кампанію. Але каралювецкія порты маюць слабую інфраструктуру, а тарыфы на транзыт грузаў у расейскі анікліў занадта высокія. Беларускі ўрад гатовы ўзяць у арэнду ды мадэрнізаваць каралювецкія прычалы ці разам з расейцамі пабудаваць новыя парты.

Купляйма нямецкае

Урады Францыі ды Нямеччыны пачынаюць масава распаўсюджаць нацыянальную маёмасьць. Прыватызаваньне вымушанае

— краіны мусяць давесці дэфіцыт дзяржбюджэту да 3%, каб адпавядаць патрабаваньням Эўрапейскае валютнае сыстэмы. Францускі ўрад прадае свае долі ў энэргетычных канцэрнах «Gaz de France» ды EDF, атамным гіганце «Areva» ды францускі тэлекамунацыйнай кампаніі. Нямеччына прыватызую дзяржаўнае пошту ды Deutsche Telekom.

Інавацыі для інвалідаў

Беларускім таварыствам глухых і інвалідаў за зрок дазволілі ствараць інавацыйныя фонды. Падначалены таварыствам прадпрыемствы будучы адлічваць у фонды 2,5% прыбытку і выкарыстоўваць

грошы ў сваіх мэтах — сродкі фонду ня будуць уключацца ў склад дзяржбюджэту.

АНТ павялічвае вяшчаньне

З 1 лютага тэлеканал АНТ павялічвае аб'ём вяшчання. Зьнікне дзённы перапынак па буднях.

Пасьпяхова выдушуй

Gazeta.ru з нагоды візыту Юшчанкі: «Расея можа «пакупіць» Украіну інвэстыцыямі свайго буйнога бізнэсу і палітычнай лаяльнасьцю да яе аб'ектыўнага геапалітычнага становішча моста між Эўропай і Расеяй, Захадам і Ўсходам. І такая Ўкраіна стане для Расеі

больш надзейным і выгадным партнэрам, чым неспрадказальная дыктатарская Беларусь, адкуль Лукашэнка пасьпяхова выдушуй усё расейскі бізнэс. І якая фармальна гатова да стварэньня АЭП у любы момант. Але менавіта таму, што ў думках не трымае выконваць уласныя абавязкі ў дачыненні да яе».

АК; АФН, БелаПАН, svaboda.org

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 27 студзеня:
1 амэрыканскі даляр — 2 173 рублі
1 эўра — 2 824,25
1 латвійскі лат — 4 057,13
1 літвійскі літ — 818,07
1 польскі злоты — 693,92
1 расейскі рубель — 77,33
1 украінская грыўна — 409,21
Паводле Нацбанку

Чатыры крыжы Алеся Цыркунова

Свае карціны Алесь Цыркуноў піша ўзімку, улетку — збірае сюжэты для новых работ. Цяпер арэал ягонае дзейнасці ахоплівае мясцовасць вакол лецішча, якое ён набыў у вёсцы Чэхі на Мядзельшчыне, там і зрабіў сабе майстэрню. Рэпартаж Веранікі Дзядок.

Крыж у Чэхах

Дачуўшыся ад краязнаўцаў ці ад некага з жыхароў, што недзе ёсць магільні ці помнікі нашым героям, ён неадкладна бярэцца за справу: распытвае, робіць эскіз, знаходзіць зацікаўленых і стварае помнік.

Крыж у Чэхах з'явіўся да двухтысячагоддзя хрысціянства. Шырака святкавалася — і ў сьвечы, і ў Беларусі, а ў вёсцы нават карыя няма. Спачатку вырашыў паставіць хоць які-небудзь, але затым выйшаў сапраўдны шасцімэтровы, для ўсталявання якога збіраліся мужыкі з суседніх вёсак, а экскаватар рабіў насып — месца балюістае. Крыж відаць, калі едзеш па трасе Вільня—Полацк. Пасля гэтага, кажа Алесь, мясцовыя жыхары сталі глядзець на яго менш дзіка. Думалі, што ён прыбядняецца, бо, напэўна, атрымлівае грошы за свой энтузіязм, і часам, дапамагаючы ў якой працы, казалі: «Хоць бы пляшку паставіў за работу». А Алесь спачатку спрабаваў прыцягнуць да працы аднавяскоўцаў, але потым зразумеў: чаго агітаваць? Бяры сам ды рабі. Як зробіш сам, дык нешта і будзе.

Помнік паўстанцу

У 2002 годзе паміж вёскамі Карыбачы і Каралінова (Пастаўскі раён) з'явіўся надмагільны помнік Фларыяну Даноўскаму — аднаму з заснавальнікаў «Братняга саюзу літоўскае моладзі» (1849 г.). Падпольная арганізацыя рыхтавалася да ўзброенага паўстання. За тры дні да пачатку нехта здрадзіў — і арганізатары былі пакараныя. Даноўскі вярнуўся ў тую мясціну праз

дзясятка гадоў, прайшоўшы сібірскія капальні, ды знайшоў прытулак у маёнтку мастака Альфрэда Ромэра, дзе працаваў аканомам і фэльчарам.

Пра магілу паўстанца Алесь пачуў выпадкова ад аднаго даследчыка. На той час на магіле знаходзіўся камень, пастаўлены яшчэ за польскім часам. Улады пастаянна адбрыкаваліся: дорага, фізычна немагчыма, ды гэта ж ня ваш родзіч. Але дапамог прадпрымальнік з Вялейкі Віктар Гіль — усталёўваць гранітны камень трэба было на вышыні, дзе чаго быў збудаваны сапраўдны помнік. Каваль з Паставаў зрабіў аздабленне для помніка, дапамаглі і мясцовыя жыхары. Так і павялося далей з усімі Алесевымі прасектамі: дапамагалі ў іх рэалізацыі хто чым мог.

Маёнтка Ромэраў

На тых жа могілках, дзе пахаваны Даноўскі, знаходзіцца магіла Ванды Ромэр, жонкі Альфрэда Ромэра, якой Алесь Цыркуноў таксама паставіў крыж. Ён быў асвятчаны яшчэ ў 1992 г.

Драўляны маёнтка Ромэраў у Каралінове знаходзіцца ў занябаным стане. Цяпер Алесь Цыркуноў збірае подпісы пад зваротам у Міністэрства культуры за аднаўленьнем маёнтку. Намаганьнямі мастака і грамадзкага аб'яднаньня «Гісторыка» маёнтку быў нададзены статус помніка. Да нядаўняга часу там знаходзілася школа, якая цяпер зачынена. Улетку сябры «Гісторыкі» з ініцыятывы Алеся Цыркунова адрамантавалі там дах. Але ўзімку, паводле слоў мясцовых людзей, маёнтка больш падобны на лядовы палац. Мясцовыя ўлады ня хочуць браць будынак

на свой баянс. Гэты маёнтка дзівам захаваўся падчас вайны: вёску спалілі немцы, але маёнтку не кранулі. Ванда Ромэр перажыла вайну, але ніякіх нашчадкаў ні ў Ромэраў, ні ў Даноўскага не засталася.

У Страчы

Чацьвёрым помнікам Алеся Цыркунова стала надмагільле ў вёсцы Страча (Астравецкі раён). Будуючы яго, мастак думаў, што робіць надмагільле Ромэра, — неяк адна бабулька казала, што яго тут пахавалі. Але нядаўна адзін з Алесевых сяброў знайшоў у віленскіх архівах звесткі пра тое, што ў Страчы былі пахаваныя паўстанцы Касцюшкі. А Ромэр, як стала вядома пазней, спачывае ў родавай крыпце ў Троках. Але ж надмагільле ў Страчы засталася. Над капліцай — надпіс: «Капліца пашаны змагарам, якія аддалі жыццё за вольную Айчыну». У гэтым выпадку з помнікам дапамог мясцовы «маршалак»: знайшлі бляху, дошкі і піламатэрыялы. Адна мясцовая бабулька прынесла жалезнае распыльча, якое Алесь замацаваў пасярод крыжа: яна яго некалі набыла і падумала, што, можа, тут, на помніку, спатрэбіцца.

Не хачу быць рабом чатырох сыцен

Цяпер Алесь Цыркуноў працуе пра яшчэ адну паўстанцкую магілу — у Мядзельскім раёне. Марчыма, там і закрасе новы помнік. «Я ахвярую час і сродкі на гэта, бо больш няма каму, але цяпер раблю гэта толькі ў тым краі, дзе набыў сабе дачу», — кажа Алесь. У Страчу ён езьдзіў

на ровары, за 35 кілямэтраў. Алесь укладае ўсе сродкі ў свае помнікі і лічыць, што мастаку цяпер нельга жыць у раскошы, бачачы нэндзу навокал. Апошнім часам яму нават даводзілася адмовіцца ад менскай майстэрні, бо за яе даводзілася шмат плаціць, а Алесь не хацеў рабіць «рабом чатырох сыцен».

Часам ён нават гатовы раздзяць і раздзяць карціны. На адкрыццях адной выставы ў раёне ён нават сказаў: падару любую карціну чалавеку, які напіша ў кнізе водгукаў, чаму ён хоча менавіта гэтую карціну і дзе ён ёе будзе

захоўваць — так, каб з ёй пазнаёміліся яшчэ нейкія людзі. Іншыя карціны знаходзяць новых гаспадароў бязь ведама аўтара. Мастак без майстэрні ня мае дзе іх захоўваць. «Мае карціны — горш як падчаркі: якая ў хляве, якая ў гаражы, якая ў ліцэі. А некаторых потым не далічышыся, але я не крыўдую. Спачатку хвалюваўся, а потым вырашыў: укаралі — ну то не згніе. Нехта знойдзе прытулак».

А крыжоў насамрэч больш: толькі на магіле Даноўскага іх тры, два каталіцкія і адзін сонечны.

50 партрэтаў ад Вітаўта да Чарняўскага

У Вялейцы працягваецца персанальная выстава сябра творчай суполкі «Пагоня» мастака Алеся Цыркунова — «Асоба і час». Кожная гістарычная эпоха нараджае сваіх герояў. Алесь Цыркуноў сваімі творамі спрабуе давесці, што гадзінінік Беларускае Дзяржаўнае імя ніколі не спыняў і ня спыніць хады, трэба толькі навучыцца крытычна мысліць, рабіць высновы і не забываць сваіх герояў. Гледцам прапануецца больш за 50 партрэтаў як дзеячаў мінулага — Вітаўта, Францішка Скарыны, Міхала Клеафаса Агінскага, Міхала Валовіча, так і выбітных асоб мінулага стагоддзя — Станіслава Булак-Балаховіча, Вінцэнта Гадлеўскага, Уладзімера Дубоўкі, Міколы Ермаловіча, Аўгена Калубовіча, Максіма Танка, Уладзіслава Чарняўскага ды іншых. Праз гэтыя імёны мастак перакінуў своеасаблівы мост паміж аднацыянальнымі геніяў далёкай мінуўшчыны да жывых сучаснікаў.

Палотны Цыркунова канца 1980-х лёгка пазнавальныя праз дамінанту сьветла-бэжавых і жоўтых тонаў, у карцінах, створаных за апошнія дзесяць гадоў — па фіялетава-халодна-сініх колерах. Выстава адбылася дзякуючы мясцовым рупліўцам беларушчыны Мікалаю і Інэсе Сычэбуракам, а транспартам дапамог вялейскі завод «Буддэталю».

Алесь Юркоў, Вялейка

Пастаўскія мільянэры

10 гадоў таму пэнсіянэр Мікалай Собаль зь вёскі Касцяні на Пастаўшчыне стаў акцыянерам, набыўшы на 10 млн руб. акцыі ААТ «Пастаўскі малочны завод» — трэба было прыстроіць чэкі «Маёмасьць».

Біты жыццём дзядуля ня надта веруў абяцанкам, але раптам хоць нейкім чынам кампэнсуюцца грошы, што ў адзін «цудоўны» дзень ператварыліся ў нішто. Дывідэндаў чакаў доўга. Урэшце дастаўся дзядуля да гэтага ААТ: дзе працэнты ад укладу? А на заводзе падумалі, што за мінулыя гады не было ў прадпрыемства прыбытку. Між тым, Пастаўскі малочны завод — адно з найбольш паспяхоўных прадпрыемстваў райцэнтра. У «раёны» рэгулярна друкуюцца артыкулы, якія расказваюць, што прадукцыя карыстаецца няўзменным попытам далёка за межамі раёну, прызнаецца найлепшай на конкурсах харчовай прадукцыі.

Дзядулю чарговы раз падманулі з акцыямі, як не атрымаў ні лядоўні, ні тэлевізара за зьніклы ў ашчадбанку ўклад, што абяцалася на першых прэзыдэнцкіх выбарах.

1,5 млн за прысядзібны ўчастак

Валянціна Сарока зь вёскі Чарты (Пастаўшчына) вырашыла выкупіць 35 сотак прысядзібнай гаспадаркі — каб нашчадкаў дасталася і хата, і гэтая зямля. Але чыноўнікі падлічылі, што яна мусіць заплаціць дзяржаве за зямлю і афармленьне дакументаў амаль паўтара мільёна рублёў. Практычна гадавая пэнсія.

Пасля вайны пры стварэньні калгасаў у бацькоў сп. Валянціны ды свёкра зямлі і ўласнасьць была забрана адным росчыркам пярэ — безь ніякіх выплат ці кампэнсацыі. Жанчына можа паказаць гэтыя ўчасткі, але на іх не прэзэндуе. Але каб плаціць за соткі пры хаце, якія дзесяцігодзьдзямі апрацоўвала сям'я! Нонсэнс.

PHOTO BY MEDIA.NET

Пра падаткі

У Літве ў 1990-х улады пачалі ня проста зь ліквідацыі калгасаў. Там спачатку вяскоўцам выплацілі даўгі савецкай улады.

Жыве ў Паставах сям'я Чарняўскіх. Бацька ў свой час быў рэпрэсаваны ў Літве, у яго адабралі зямлю і ўсю маёмасьць. Пасля вызваленьня пасяліўся ў Беларусь, дзе і памёр. Нашчадкаў знайшлі і выплацілі кампэнсацыю.

У нас жа людзям даводзіцца за зямлю ўвесць час плаціць дзяржаве. Пасля вайны, перад стварэньнем калгасаў, вяскоўцы былі абкладзены такімі высокімі падаткамі на зямлю, што некаторыя вымушаны былі проста

кідаць яе. За панскай Польшчай падаткі былі рэальнымі. За год селянін выдаткоўваў на падаткі кошт адной каровы. А далей жыў, як хацеў. З прыходам жа савецкай улады трапіў пад пільны нагляд і фіскальных, і карных органаў. У каго больш за 20 гектараў — на высяленьне ў Сібір. У некалькіх калгасаў прысядзібныя соткі абразалі па самы ганак. Вымушалі плаціць за кожную яблыню. І вось цяпер нібыта паслабленьне — барыце зямлю, вяскоўцы, бо яна ў калгасах ужо зарастае бадзельлем. Але зноў жа плаціце. Ці ў апошні раз?

Сьцены паміж людзьмі

Замалёўка з савецкіх часоў.

Кабінэт начальніка невялікай арганізацыі аддзяляе ад бухгалтэрыі перагародка. І калі ў боса надароўнага, той грукіе кулаком у сьцяну: «Выпіць і закусьці!» Работніца прыносіць і першае і другое. Ніякіх грошай начальнік не дае, ды ў яго й не пытаюцца. Ведаюць, што такое дробнае падначальніцтва лагодзіць у службовых справах. У работніц бухгалтэрыі нават устаноўлена чарга, каму адгукацца на грукат у сьцяну. Яны і запас трымаюць у сябе, каб ня бегашь штораз у краму.

Сёньня тая ж самая сытуацыя. У Паставах існуе прыватнае дровапрацоўчае прадпрыемства. Досыць немалое, дае працу

многім. Але ўбачыў кіраўнік у кафэ двух сваіх работнікаў — звальненьне. Хаця ў тых быў выхадны дзень, і паводзілі яны сябе прыстойна. Дый прасіліся зьлітавацца вельмі — сем'і. Таксама сьцяна.

Заўсёды існавала пэўная сьцяна паміж гаспадаром і наймітамі, начальнікам і падначаленымі, уладай і народам. Старэйшыя памятаюць прыклад з жыцця правадыра пралетарскай рэвалюцыі Ўладзімера Леніна. Ён, малады рэвалюцыянэр, ці ня першы раз арыштаваны, пад наглядом паліцэйскага вядзеца ў турму. І паліцэйскі ўшчувае: маўляў, куды вы, малады чалавек, грукіце — сьцяна. А Ленін, які тады быў яшчэ ўзьнятым, адказвае, што сьцяна, вядома, сьцяна, але ж гнілая. Піхні — і разваліцца.

І сапраўды развалілася, хутка і безь вялікай крыві. Кроў пачалася потым — і амаль адразу ўзьніклі новыя сьцены. Але і тыя рухнулі. Хто ж ня памятае славытай бэрлінскай сьцяны? Потым усё рухнула — і бэрлінская, і астатнія.

Але цяпер будуюцца новыя сьцены.

Дык ці ёсьць якое выйсьце? Пошук яго — справа палітыкаў, вучоных, урэшце. Але бязь цывільнай нацыянальнай і дзяржаўнай ідэі, напэўна, не абыйсціся. Мы яшчэ ня сталі адным згуртаваным народам, у якога цывільны намер на сваё жыццё, безь ніякіх паправак на сусьветныя інтэграцыйныя працэсы, што ідуць і будучы ісьці на сваіх напрамках. Будзе такая ідэя і згуртаваньне дзеля яе ажыццяўленьня — сьцены разбурацца самі ці хадзіць б патапляюцца.

Міхал Гіль, Паставы

СЬЦІСЛА

Полацкія традыцыі

Полацкі дзяржаўны ўнівэрсытэт дэ-юрэ і дэ-факта робіцца самым старажытнім унівэрсытэтам на тэрыторыі Беларусі. Студэнты ПДУ зь верасьня будуць займацца ў будынках былога езуіцкага калегіюму. Яшчэ два гады таму ўнівэрсытэт уярочыста перадаў частку корпусу калегіюму, які сёлетра зойме гісторыка-філялягічны факультэт. Раней старажытны будынік езуіцкага калегіюму належаў вайсковому шпіталю. Сур'ёзнага рамонт у гістарычных камяніцах

не было даўно — не была нават падлучана сыстэма ацяленьня. На сёньняшні дзень у корпус «Д» (XIX—XX ст.) ужо паступіла цяпло, кладзецца падлога, працуюць тынкоўшчыкі. Корпус «Г» (XVIII ст.) таксама памаладзёў — драўляныя перагародкі заменены на цагляныя, драўляныя перакрыціі — на жалезабэтонныя. Два гэтыя корпусы будаўнікі павінны здаць у траўні. А ў верасьні студэнты гісторыка-філялягічнага факультэту ПДУ новы навуцальны год пачнуць у аўдыторыях, дзе чыталі лекцыі

эўрапейскія інтэлектуалы XIX ст. Езуіцкія камяніцы можна будзе наведваць і як музэй-універсытэт. ПДУ, створаны ў 1993 годзе на базе Наваполацкага політэхнічнага інстытуту, рыхтуе інжынэраў, філіялягаў, гісторыкаў, юрыстаў, правазнаўцаў, архітэктараў.

Атрутныя тарты

12 чалавек трапілі ў інфэкцыйнае аддзяленьне наваполацкай балыніцы пасля сьвяточнае вечарыны для вэтэранаў у Доме культуры заводу «Нафтан». А ўсяго да

мэдыкаў звярнуліся 16 чалавек. Мяркуюць, што прычынай атручэньня сталі два 35-кіляграмовыя тарты, вырабленыя супрацоўнікамі кулінарыі ААТ «Нафтан».

Васіль Кроква, Полацк

Насельніцтва меншае

Колькасьць насельніцтва Беларусі за 2004 г. зьменшылася на 50 тыс. чалавек і складала на 1 студзеня крыху менш за 9 млн 800 тыс., паведамляе Міністэрства статыстыкі і аналізу. Колькасьць

памерлых большая, чым народжаных. Таксама зь Беларусі эмігравала на 3 тыс. чалавек больш, чым прыехала. Найбольшыя страты насельніцтва церпіць Віцебская вобласць, найменшыя — Менск і Берасьцейшчына.

МБ

Падзямельны ход

Гомельскія пажарнікі-ратавальнікі дапамаглі археолягам дасьледаваць падзямельны ход, знойдзены на стараго будынку ў цэнтры Гомелю. Ход сканчаецца двума пакоямі-камэрамі, выкапанымі ў першай палове XX ст.

СБ

Усё толькі пачынаецца

Над старонкамі Поўнага збору твораў Янкі Купалы

АНАТОЛЬ СІДАРЭВІЧ

Непачуты прарок

Паэта беларускае наканаванасці, безвыходнасці, трагічнасці — так бы я азначыў галоўнае ў Купалавай творчасці. Паэта, які ня можа дакрычацца, дагукнацца да свайго народу. Паэта, які сказаў пра свой народ непрыемную праўду, але так і не звярнуў увагу на пачуццё годнасці. І калі ўжо выходзіць за межы ўласна паэтычных тэкстаў — Лявон Язблук хацеў бы шукаць праўды «не тапаром, а розумам», а сына свайго Сымона абяцаў забіць «тэтым тапаром» за тое, што той хоча адваіцца сабе права на зямлю і волю. Ня маючы смеласці асягнуць праўды сякераю, не дапаўшы яе розумам, Лявон засільваецца. Беларускае наканаванне: або павесіцца, або...

Мікіта Зносік — вось сымбаль беларуса, які патрапіў пад пяро чужы сяня «над беларускай беднай хатай», памяняў мову, падтрымаў «сёпе чужацкі» і згаварыўца з чарговым гаспадаром становішча, каб штосьці мець і сабе. І дарма, што той — з «Тутэйшых» — Мікіта гіне. На кожным вітку гісторыі яны — Лявон Язблук і Мікіта Зносік — узаўважваюцца, прадукуюцца асяродзьдзем — бытам і этнапсыхалогіяй.

Зносік шматлікі, розны ў іх сацыяльны статус, але ўсім ім уласцівы культ асэсарства: адны пакараюцца і пакланяюцца асэсарам, другія пнуцца ў асэсара.

Тут нехта павятыне мяне за крысо: а Незнаёмы (у драматычнай паэме «На папасе») і ў «Раскіданым гнязьдзе»), а Сымон? Ці не Сымон пайшоў на Вялікі сход, па Бацькаўшчыну? На кожным вітку гісторыі беларускае асяродзьдзе родзіць і Сымонаў, але таго — з драмы ў пяціх актах — Сымона ці не «беларускія сыны» Лявон і Мікіта павялі «па беларускім бітым шляху» ў Сібір і на Салаўкі?

Купала паказвае футурафію беларуса, яго пасіўнасць. «Стаім мы перад будучыняй нашай і ўсё варажым, сочым ейны ход...» Ня робім будучыню, не змагаемся за яе. Калі які Сымон і памкнецца па сякера, Лявон — абы ціха было — гатовы яго забіць або ўдаць асэсара Зносіку, а асэсар — «каму трэба». Купала трапіць надзею, што беларусаў аб'ясніць «розум ясны», што яны перастаюць «біцца з кута ў кут».

Няўжо кліч вечны будзе ў нас
напрасны —
Кліч бураломны: вызваленне
з пугі?!

АНАТОЛЬ СІДАРЭВІЧ — гісторык, публіцыст. Цяпер працуе над укладаннем збору твораў Антона Луцкевіча. Сталы аўтар «НН» і «Архе».

Пятро Васючэнка характарызуе Купала як непачутага Прарока. Ды прарок ня мусіць бедаваць і ня мусіць спадзявацца на тое, што яго пачуе і зразумее ўвесь народ. Народ хутчэй схільны выдаць свайго прарока ўладам, як тое было з Майсеем. Выведзены з эгіпецкага рабства і нягэўны сваёй будучыні, Ізраіль наракаў на Майсея і з настальгіяй згадваў то эгіпецкія катлы зь мясам, то хлеб, то ваду; зняверыўшыся ў невідочным сваім Збаўцу, ён змусіў Аарона выліць залатое цяля, пакланіўся яму і казаў: «Вось бог твой, Ізраіль!» Ні сыны Ізраілевы, якіх вывеў Майсей, ні сам прарок не дайшлі да абяцанай зямлі. Гэтую зямлю прарок убачыў адно з гары Нэво, што насупрочь Ерыхону...

Паэта расчараваны ў сваім народзе, не знаходзіць водгуку ў ім. Перабільшаны спадзяванні — вось адна з прычын ягонае трагедыі, трагічнага сьветаадчування.

Сказаўшы праўду пра свой народ, Купала — як сын гэтага народу і яго Паэта — успадкаваў яго цноты і загані. Прарок, будзіцель, ён сам ня быў цвёрды. Адбылося дакладна тое, што намаляваў ягоны геній у 1919 годзе:

У беларускім вольным краі,
Зь ярэмнай збрыўшы стараны,
Царыць чужынец, а ў паслугах
Хто?

— Беларускія сыны!

Не, не з асуджэннем я пішу пра гэта. Гісторык, калі ён гісторык, апісваючы мінуўшчыну, «наракаць, клясці ня будзе», бо мінуўшчыну не павярніш.

Прарокаў разумеюць адзінкі, абраныя. Купала чулі і да Купалы прыслуховаліся, пакуль ён быў у апазыцыі.

Прарок царам ня служыць... Купала надламаўся. І мы ведаем год ягонага злому: 1926. Апошняя радкі нацыянальнага прарока мы чытаем у вершы «Каб...». А верш «Есць жа яшчэ...» (яго апошняе страфа) сьведчыць пра гэты надлом.

...Эх, людзі,
Сябры мае тут і там,
Мае непакунныя судзьдзі,
Чаго ж яшчэ хочацца вам?

У 1930-м Купала мог або прыняць вянец мучаніка, або... Здарылася другое. Пачаўся перыяд, пазначаны цяжкім ды змрочным пятым томам (азначэнні Янкі Брыля) Поўнага збору твораў. Улада атрымала сваё, Беларусь — страціла прарока. Нагадоўваючы пакаленні школьнікаў творами, якія Паэта напісаў для ўлады, і натуралістычнымі вершамі з «Жалейкі», балылавікі хавалі ад іх прарока. І толькі да самых дапытлівых збоўшлага даходзіла, чаму Купала — вялікі Паэта.

Чаму?

Лягчэй даследаваць сацыяльную, палітычную чыннікі надлому і злomu Купалы, аднак купалазнаў-

ства не даследавала больш глыбокіх каранёў — псыхалогічных. У свой час Антон Луцкевіч працягаў лекцыю і напісаў артыкул аб «крытычных мамэнтах» у Купалавым жыцці паводле ягоных жа твораў. У 1929-м ён прапанаваў разглядаць апазыцыю «Ян Луцкевіч — Янка Купала», а ў 1932-м напісаў адмысловы артыкул пад такой назвай. На жаль, ва ўмовах бальшавіцкага рэжыму гэтая тэма была забаронена, бо трэба было б пісаць, як зь вясковага хлопца Яна Луцкевіча нараджаецца прарок Янка Купала і як у рэшце рэшт Ян Луцкевіч калі не забівае, дык прыводзіць да падзення (тэрмін П.Васючэнка) Янку Купала. Трэба было б пісаць аб разбегнасці паміж Луцкевічам

і Купалам.

Малады, але ўжо і сталы, Янка Купала ў 1919 годзе піша, што жыццёвы шлях кінуў яму «толкі жалю». У яго прарываюцца і такія словы: «Каб не радзіўся лепш на сьвет!»

Гэта не паэтычнае высцёбванне, як у постмадэрністаў. У Купалы, калі хочаце, — пачаткі беларускага экзистэнцыялізму. Ён як мінімум тры разы быў у памежнай сытуацыі, як мінімум двойчы — на мяжы самагубства.

Пра ягоную хваробу канца 1919 — пачатку 1920 году, калі ім апекаваўся кс.Фабіян Абрамковіч, пісалі газеты.

Пра ягоны першы «крытычны мамэнт», напавіскага перыяду,

калі ён, апынуўшыся на віленскім бруку, спатыкнуўся на ім, Луцкевіч піша, не ўдаючыся ў дэталь. Дый Вацлаў Ластоўскі нешматслоўны: згадвае толькі «шклянога бога». А Мікола Шыла ў мемуарах ды ўладзімер Самойла ў лісьце да Браніслава Эпімаха-Шыпілы пра гэта маўчаць (Самойлу толькі «страшна за яго»). Сам жа Купала, застаўшыся ў Вільні бяз працы і разумеючы, якая ганьба яго чакае, калі ён вернецца ў вёску, пісаў Эпімаху-Шыпілу: «...са мной кепска будзе». Што такое «кепска», ён растлумачыў у драматычнай паэме «На папасе».

Наш беларускі Вэрдзі і квота 75%

Міністэрства інфармацыі вынесла папярэджаньне радыёстанцыям «Гіт-FM», «Юністар» і «Новае радыё», якія не дацягваюць да наваўведзенай квоты 75% на беларускую музыку. Чым гэта скончыцца? На пытаньні Сяргея Будкіна адказвае Павал Бараноўскі, які да 1 студзеня працаваў праграмным дырэктарам радыё «Юністар».

«НН»: Павал, мы перажываем часы ператварэньня беларускага этнасу ў сучасную беларускую нацыю. Эпоха стварэньня сучаснай італьянскай нацыі дала Вэрдзі, нямецкай — Бэтховэна, украінскай — «Воля Відалясавы» і «Акіян Эльзы». Вы ўжо больш за 10 год працуеце ў музычным бізнэсе. Наш беларускі Вэрдзі ўжо зьявіўся?

Павал Бараноўскі: Калі ён ужо ёсць — мала хто ведае пра яго існаваньне. Не разьвіты інструмэнты даньсяньня таленту да масаў. Напрыклад, у Смалевічах жыве таленавіты мэлядыст, які ўвасабляе свае ідэі на ўзроўні самадзейнасьці. Ён запісвае дыск і дасылае яго на FM-станцыю, але пасьпеху ня будзе. Бо прадукт не вытрымлівае крытыкі — зьяўленьне, мастэртынг, узровень запісу не дазваляюць пасьпярняць таленту музыканту. Я намаляваў тыповую для Беларусі карціну.

«НН»: Якім жа чынам мусіць дзейнічаць наш Вэрдзі, каб яго пачулі і апанілі масы?

ПБ: Найперш неабходны прадусар, што пакуць для нашага музычнага рынку вялікая рэдкасьць. Роля прадусара такая: ён просіць таленавітага музыку напісаць некалькі добрых песень, пры гэтым ён знаходзіць паралельна таленавітага чалавека, які можа гэтыя песні на належным узроўні выканаць, потым ён знаходзіць таленавітага аранжыроўшчыка і прафэсійных музыкаў, каб потым аддаць ня менш таленавітаму саўдипрадусару. Толькі пасля ўсяго пералічанага можа нарадзіцца рэч, якая будзе ўспрымацца публікай. Праблема айчынных шоу-бізнэсу палягае ў тым, што ўкладаць грошы ў музычных таленты — нерэнтабельна. Ганарары нашых музыкаў вагаюцца ў раёне 200 дзяляраў, а калі ты маеш «цэньнік» у 1000 дзяляраў, то ты лічышся тут суперкрутым. У Расеі на раскрутку праекту аддаецца 300—500 тыс. дзяляраў, якія могуць і не вярнуцца, але ў тамтэйшай схемі відаць, якім чынам гэтыя грошы абарочваюцца. Мусіць існаваць пэўная інфра-

структура. У нас яна яшчэ ня сфармавалася.

«НН»: Няўжо талент — такая дробная адзінка? Няўжо ўсё залежыць толькі ад раскруткі?

ПБ: Нашыя спробы з «Атлантыкай» (Бараноўскі — прадусар і аўтар тэкстаў гэтай групы) год дзесяць таму не далі плёну, бо мы ня мелі ўяўленьня пра прафэсійную

ПАВАЛ БАРАНОЎСКІ стаяў ля вытокаў беларускага FM-вясчання, падчас сваёй працы на «Альфа-Радыё» стаў адным з самых папулярных ды-дзьдзяў. Зь ягоным прыходам на пасаду праграмнага дырэктара радыё «Юністар» яго ўвайшло ў тройку самых папулярных FM-станцыяў Беларусі. Менавіта «Юністар» стала першай станцыяй, якая актыўна закруціла «крамбамбулыны» «Абсэнт». Бараноўскі сьшоў са сваёй пасады, бо ня бачыць вялікіх перспектываў беларускага FM.

аранжыроўку. Праца на радыё мне ў гэтым дапамагла, і ў нас акрэсьлілася дакладная канцэпцыя. Мы хачем арыентавацца на сучасную эўрапейскую культуру, а не на Расею.

«НН»: Квота на 75% беларускай музыкі можа стаць штурш-кам для выценьня беларускіх Вэрдзі?

ПБ: Ёсць вялікая рызыка выклікаць у слухача непрыманьне. Квота не павінна быць навязана. Хоць з 30-працэнтнай квотай я б пагадзіўся. Пасля ўвядзеньня нават 50-працэнтнай квоты на беларускую музыку продаж дыскаў нашых выканаўцаў не павысіўся. Радыё менш слухаюць, зьнікаюць рэкламадаўцы. 75% — сур'ёзнае абмежаваньне, якое можа паставіць крыж на беларускім FM-руху.

ІНШАЕ МЕРКАВАНЬНЕ

«Беларуская музычная альтэрнатыва» сабрала 2000 подпісаў у падтрымку рашэньня Міністэрства інфармацыі аб увядзеньні 75%-е квоты на беларускую музыку. З удакладненьнем: 50% ад іх мусіць быць на беларускай мове.

ДЫСКАГРАФІЯ

Кошык. Горячий финский зартипос

«Князь Мышкин» (р) 2004, «Геометрия», Расея

Нехта можа падумаць: гэты дыск — адна з найбольшых нечаканасьцяў мінулага году. Не пагаджаўся! Невялікае расейскае выдавецтва «Геометрия», як аказалася, ужо пмат гадоў пільна сачыла за творчасцю адзінага ў Беларусі калектыву, які выконвае спалатанна імпровізаваную інструмэнтальную музыку і мае сваё, ніхай і нязначнае, кола вельмі адданаў прыхільнікаў.

Дзьве праграмы калектыву, зьмешчаныя на дыску, зьяўляюцца сапраўды ці не найлепшымі ў даробку «Князь» з гораду М. «Кошпы» быў запісаны ў верасьні 1998 году з удзелам Івана Кірчука, Юр'я Паўлоўскага і нязьменнага лідэра групы Леаніда Наружэвіча. Гукі гітары мяшаюцца тут на аснове гэткага мінімалізму з галасамі жалейкі, дуды, дудачак і пэркусіі. Мусіць, ужо тады Іван Кірчук паклаў вока на Паўлоўскага як на будучага ўдзельніка ўласнага праекту.

Другая праграма была запісана раней, у 1996 годзе, калі «Князь Мышкин» выступіў як кватэрт з удзелам піяніста Ўладзімера Сівіцкага і басіста Валер'я Башкова, колішняга калегі Наружэвіча па групе «Зартипос». Больш інструмэнтаў — і больш багатая гукавая грама, якую да таго ж годна расквешуў гукарэжысэр Андрэй Назараў. Варта адзначыць, што сёньня «КМ» выступае часцей за ўсё як дуэт. Скарачэньне складу выклікана рознымі прычынамі — гэта і адсутнасьць музыкантаў, гатовых ахвяраваць магчымым ганарарам дзеля ідэі, і архаічнасьць музычнага рынку, і нават адсутнасьць здольнасьцяў у музыкаў працаваць у падобнай манеры.

Але ж нездарма кажучы: лепш, калі ўнагарода знойдзе цябе, чым самому яе шукаць. І сапраўды: ці пмат у нашай музыцы выпадак, калі дыск выдаваўся б у Расеі з ініцыятывы саміх выдаўцоў? Вось вам і вынік: непадробнасьць, арыгінальнасьць і пьвёрдая адданасьць некалі абранаму шляху далі, які ў выпадку з «Князем Мышкиным», плён. І сапраўды: горш няма куды, як прасіць ды даганяць. Руці ва ўласным кірунку!

Інтэтыўны Слухач

КАЛЯНДАР

Люты

- 4 — 500 гадоў з дня нараджэньня польскага пісьменьніка Мікалая Рэя, «бацькі польскай літаратуры».
- 5 — 75 гадоў актору Расьціславу Янкоўскаму (1930), народнаму артысту БССР.
- 6 — 125 гадоў з дня нараджэньня палітычнага дзеяча Станіслава Вільгельма Радзівіла (1880—1920), удзельніка расейска-японскай і Першай сусьветнай войнаў.
- 8 — 150 гадоў з дня нараджэньня рэвалюцыянера, публіцыста Івана Гласка (1855—1881).
- 9 — 150 гадоў з дня нараджэньня гісторыка Мікалая Кіпріяновіча (1855 — пасьля 1917).
- 9 — 75 гадоў пісьменьніку Валянціну Тарасу (1930).
- 10 — 250 гадоў з дня сьмерці францускага філэзафа, пісьменьніка Шарля Монтэск'е (1689—1755).
- 12 — 75 год Вальмэру Аладаву (1930), заслужанаму архітэктару Беларусі, сын кампазытара Мікалая Аладава.

Да ўдзелу запрашаюцца творцы ад 16 да 26 гадоў (на момант абвешчваньня конкурсу). Ляўрэаты будуць запрошаныя на літаратурны сэмінар і майстар-клясы ў Менск, перад імі выступяць знаёмыя пісьменьнікі, выкладчыкі ВУНУ, вучоныя, сьпевакі, адбудзецца зацікаўленая гутарка аб творах маладых аўтараў і літаратурнай дзейнасьці.

На конкурсе прымаюцца літаратурныя творы (вершы, апавяданьні, эсы, п'есы, сцэнары, дзеньнікі і г.д.; асабліва вітаюцца дэтэктыўна-прыгодніцкія жанры).

Да разгляду будуць прымацца творы, дасланыя (паводле даты на

Спраектаваў крыты павільён Камароўскага рынку, спартовы комплекс «Раўбічы».

13 — 300 гадоў з дня нараджэньня пісьменьніцы Францішкі Ўршулі Радзівіл (1705—1753).

14 — 100 гадоў з дня нараджэньня актора-купалаўца Ўладзімера Дзязюшкі (1905—1973), народнага артыста БССР.

14 — дзень Сьвятога Валянціна.

15 — Грамніцы ў праваслаўных.

17 — 50 гадоў паэтцы і літаратуразнаўцы Галіне Тварановіч-Сяўрук (1955).

21 — 100 гадоў з дня нараджэньня генэрал-лейтэнанта авіяцыі Ўладзімера Шымка (1905—1990).

22 — 100 гадоў з дня нараджэньня польскага лінгвіста Мсьціслава Аляхновіча (1905—1982), аўтара прац па беларускай філялёгіі і фальклёры.

24 — 200 гадоў з дня нараджэньня навукова-прыродазнаўца Сьцяпана Кутаргі (1805—1861).

26 — 200 гадоў з дня нараджэньня гісторыка, чальца Віленскай археалагічнай камісіі Аляксандра Здановіча (1805—1868).

27 — 100 гадоў з дня нараджэньня мастака Міхаіла Сеўрука (1905—1979).

АДЗІМ ЛЯНКЕВІЧ

Да 75-годзьдзя з дня нараджэньня Ўладзімера Караткевіча

Беларускі ПЭН-цэнтар

пры падтрымцы Беларускай асацыяцыі журналістаў, газэтаў «Белорусская деловая газета», «Биржа информации», «Барысўскія навіны», «Витебский курьер», «Вечерний Брест», «Вольны час», «Газета Слонімска», «Інтэкс-пресс», «Народная воля», «Наша Ніва», «Новы час», «Рэгіянальная газета», «Рэгіянальныя ведамості», «Телевид-инфо», часопісаў «Arche», «Студэнцкая думка», «Дзеяслоў», інтэрнэт-выданьняў «Літара.net», «Knigi.com», «Дзед Талаш», «Пагоня.promedia.by»

аб'яўляе

конкурс для маладых літаратараў:

паштовым штэмпалі або даты адпраўкі электроннага ліста) не пазьней за 10 красавіка 2004 г. Падвядзеньне вынікаў першага туру адбудзецца 25 красавіка. Літаратурны сэмінар пройдзе ў Менску ў першай палове траўня.

Журы конкурсу: Васіль Сёмуха (старшыня), Пятро Васючэнка, Ганна Кісьліцына, Андрэй Хадановіч, Барыс Пятровіч, Сяргей Сматрычэнка. Творы дасылаюцца на адрас: e-mail: maladylitartatar@tut.by

Паштовы адрас: 220050, а/с 218, Менск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар». Даведкі праз электронную пошту ці тэлефон (017) 284-73-29.

Вуліца, поўная нечаканасяццяў

Развагі Віталія Тараса з нагоды тэлепрагляду дзвюх інаўгурацый — Джорджа Буша ў Вашынгтоне і Віктара Юшчанкі ў Кіеве. Вуліца на вырашальным этапе перамагае тэлебачанне.

Паводле сацыялагічных звестак, найбольшая колькасць тэлегледачоў ва Украіне — 78 працентаў — у навагодняю ноч глядзелі жывую трансляцыю з Майдану Незалежнасці, дзе Юшчанка і Цімашэнка віншавалі ўкраінскі народ з перамогай на прэзідэнцкіх выбарах. Каля васьмі працентаў глядзелі выступ спаборніка Юшчанкі Януковіча і менш як 3 праценты глядзелі на адным з афіцыйных каналаў навагодняе віншаванне дзейнага на той момант прэзідэнта Кучмы. На жаль, падобнае даследаванне не праводзілася ў Беларусі. Але, паводле маіх асабістых назіранняў, многія з тых, у каго ідзе «Эўраньюс» (а такіх ня так і мала, прынамсі, у сталіцы) сустракалі Новы год пад віншаванні з Майдану.

Колькі людзей глядзелі ў жывым этэры інаўгурацыю новага ўкраінскага прэзідэнта, дакладна невядома (на момант, калі пішуча гэтага ракі). Але не даводзіцца сумнявацца, што назірала за гэтым відовішчам ня толькі ва Украіне, але й на ўсёй эўрапейскай тэрыторыі былога СССР ня менш, а можа, і больш людзей, чым за інаўгурацыяй Джорджа Буша ў мінулы чацьвер. Тут трэба адразу агаварыцца, што ўсялякага роду афіцыйныя мерапрыемствы, накіпталт інаўгурацый, парадаў, прыёмаў, самітаў і г.д., як гэта ні падасца камусьці дзіўным, зусім не належаць да рэйтынговых тэлеперадач. Тое, што ўражае непасрэднага гледача, скажам, на парадзе вайскова-паветраных сіл, зусім мала ўздзейнічае на яго з экрану тэлевізара.

Зразумела, Сі-Эн-Эн не магла ня весці жывой трансляцыі з Вашынгтону, дзе Буш-малодшы другі (і заўважым — апошні) раз у жыцці прымаў прысягу ў якасці прэзідэнта ЗША. (Некалі расейскі паэт Дзьмітрый Прыгу́га цудоўна сфармуляваў у вершы стаўленне савецкага, ды і постсавецкага, чалавека да найвышэйшае асобы амэрыканскае адміністрацыі: «Подумаеш — ну, прэзідент, ну Соедінненых Штатоваў. А вёс-такі — вёд прэзідэнт. Соедінненых Штатоваў!») Хаця ўражвала ня столькі пышнасць цырымоні і колькасць высокапастаўленых і — тут сапраўды найлепш падыходзіць гэтакія слова — самых уплывовых у свеце асоб у адным месцы, колькі вонкавая сцільнасць, з якой гэты асобы ды іх жонкі былі апрануты. Паколькі цырымонія праходзіла пад адкрытым небам, а надвор'е ў Вашынгтоне было ў той дзень ня лепшае, як у Менску, выпэйшыя чыноўнікі Злучаных Штатаў Амэрыкі былі апрануты ў асноўным у курткі і паліто. Запомніўся выразны тэлеартрэт міністра абароны Доналда Рамсфэлда, які ў сваім чорным палітоне з узнятым каўняром, амаль што каўбойскім, але больш строгім капелюшым ды акулярах нагадаў нейкага рамантычнага героя сэрыялу накіпталт «Сакрэтных матэрыялаў».

Зразумела, вяртатка на ўсіх была самая модная, але ж і ўсялякія ювэлірныя ўпрыгожанні накіпталт дыядам, ланцужоў і г.д. навідавоку не блішчэлі. Гэтаму будзе свае месца і час. Але ў момант прысягі ўсе мусілі выглядаць — і выглядала — строга, як належыць краіне, якая знаходзіцца ў стане вайны.

Капітоль самой сваёй назвай і абліччам (ён быў аздоблены агромністымі амэрыканскім (флягамі) міжволі выклікаў у памяці згадкі аб Рымскім імперыі.

Але ж карцінка атрымалася б прэснаю і нават неікаваю, калі б ня група дэманстрантаў, якія падчас прамовы прэзідэнта

ўзнялі антываенныя плякаты ды пачалі выкрыкваць антыпрэзідэнцкія лёзунгі. Тэлекамэра адразу зафіксавала гэты момант і рэтранслявала яго на ўвесь свет. Бадай, лепшага падарунку прэзідэнту ягоныя праціўнікі проста не маглі б прыдумаць — усё зноў пераканаліся ў тым, што з дэмакратыяй у ЗША ўсё ў парадку.

Зусім ня тое, што было задумана, выйшла ў АНТ, якое вырашыла прысвяціць інаўгурацыі Буша паказ фільму Майкла Мура «Фарэнгейт 9/11». Фільм таленавітага поўмэна і тэледакумэнталіста-правакатара маральна састарэў ужо ў той момант, калі атрымаў Залатую пальмавую галіну летась на Канскім кінафэстывалі. Ніводзін чалавек, у тым ліку, думаю, і сам Мур, які не пазбаўлены пачуцця гумару, ні на хвіліну не паверыў, што такім чынам былі адзначаны мастацкія вартасці кінастужкі. Гэта была проста, так бы мовіць, паліткарэктнасць па-эўрапейску. Фільм выйшаў відавочна зацягнутым і невыносна сумным — глядзец яго можна, толькі наглытаўшыся вялікай колькасці кавы, што бліжэй да поўначы большасць беларускіх гледачоў наўрад ці рызыкнулі зрабіць.

Куды падзёліся раскаваная манера і бліскучая іронія Мура-поўмэна, якому звычайна выдатна ўдаецца высмейваць тупагаловых амэрыканскіх чыноўнікаў рознага рангу? Ён ператварыўся ў звычайнага рытара, які тупа і ўпарта паўтарае на розныя лады прыкладна адно і тое ж. Буш і ягонае атачэнне — кепскія, сквапныя людзі, сам ён сябруе з кепскімі саудаўскімі шпайхамі, бэн Ладэн — ягоны тайны сябар, Садам Хусейн — гэта зусім ня бэн Ладэн, Буш нічога не зрабіў дзеля бяспекі ЗША, амэрыканскі народ падманулі, вайна ў Іраку — гэта кепска, увовале вайна — гэта кепска, Буш — нікі не герой... І г.д. і да т.п. І так па коле цягам усяго фільму. Ніводнага сапраўды сэнсацыйнага факту, ніводнага кадру, якога б кваліфікаваны, так бы мовіць, глядач ня ведаў ці ня бачыў раней на ўсіх тэлеканалах. Замест аналізу ці нават публіцыстыкі — нейкая жуйка агульных месцаў і трывяных ісцін. Ну і, вядома, галоўны, кепска прыхаваны патак: а крытыкую прэзідэнта самай магутнай у свеце дзяржавы, значыць...

Сюжэт пра чэскага дыпламата-распусніка стаўся прадмовай БТ да інаўгурацыі першага дэмакратычнага прэзідэнта Украіны, як «Фарэнгейт 9/11» папярэднічаў інаўгурацыі Буша.

Зразумела, што тыя, хто вырашыў паказаць «Фарэнгейт 9/11», ня проста хацелі паказаць Амэрыку імперый зла і пераканана ў гэтым беларускага гледача (дзя гэта можна было б выкарыстаць і лепшых, але больш таннах ды беларускага падаткаплатніка фільмы). Гэта саваёму роду знак. Мы паказваем такія фільмы ў самы, што называецца, прайм-тайм, мы крытыкуем Амэрыку ўсёгдз за такімі краінамі, як Францыя ці Нямеччына, — значыць, мы...

Аднак, пры ўсём моцы тэлебачання яго сродку масавае прапаганда, яно не зьяўляецца ўсёмагутным. Абагаўляць яго ці падаваць як нейкі шатанскі супэрфэтэшт, змагацца зь якім немагчыма — значыць,

Афіцыйны Менск на інаўгурацыі Віктара Юшчанкі прадстаўляў асабісты сябар Аляксандра Лукашэнка і старшыня нацыянальнага сходу Ўладзімер Канаплёў.

рабіць звычайную памылку. Гэта памылка перабольшвання.

Ні кіно, ні тэлебачанне, ні відэаіндустрія, ні нават Інтэрнэт не зьмянілі чалавечай сутнасці настолькі, каб людзі ператварыліся ў робатаў, якія толькі й здольныя, што выконваць загады зверху. Падобная антыўтопія, традыцыя якой былі закладзеныя многімі пісьменьнікамі-фантастамі і атрымалі працяг у выглядзе «Матрыцы», сталася штапам масавае сьведомасці.

Гэты штамп ня можа патлумачыць, чаму ва Украіне, дзе тэлеканалы былі ангажаваныя ўладай на чале з Кучмай і Януковічам, людзі не паверылі прапагандзе і выйшлі на вуліцы. Менавіта вуліца на вырашальным этапе перамагла тэлебачанне (яго, як вядома, глядзяць галоўным чынам дома, сядзячы ў крэслах, і ў гэтым яго звышзадача). Менавіта пра гэта, дарэчы, з жахам і адчаем гаварыў дарадца расейскага прэзідэнта Глеб Паўлоўскі ў тэлеэтэры з Кіева адразу пасля таго, як стала ясна — перамога Януковіча папярэная. Ён казаў тады пра перамогу «вуліцы» як пра нейкі апакаліпсіс новага часу. І гэта зразумела, бо «аранжавая рэвалюцыя» ва Украіне азначала, акрамя іншага, яшчэ і поўны правак Паўлоўскіх ды іншых спэцыялістаў-палітэхнолягаў, паразу Першага ды іншых расейскіх дзяржаўных, ці напярэднічаўных, ці падкантрольных дзяржаве тэлеканалаў. Уся разьмешаная антыюшчанкаўская, антыўкраінская прапаганда, якая няспынным патокам лілася з тэлеэкранаў у тым ліку і на ўкраінскага гледача, пайшла намарна. (Хаця нельга адмаўляць і тое, што тэлебачанне — той самы «Эўраньюс», напрыклад, дапамаглі ў мабілізацыйнае кампаніі

Юшчанкі. Такая вось дыялектыка.)

Тым ня менш, дзяржаўная машына абавязаньня дала збой. Тое самае, дарэчы, толькі ў меншых маштабах, здарылася пазней з акцыямі пратэсту расейскіх пэрсіянераў супраць «упарадкавання» ільготаў. Напэўна, камуністы, якія сталіся ў многіх месцах завадатарамі тых акцый, моцна здзіўліліся б, калі б ім казалі, што сярод прычынаў, што вывелі людзей на вуліцы, былі акцыі пратэсту ва Украіне — воляны ці нявольны многія зрабілі зь іх для сябе выснову, што дзяржаўная машына не такая ўжо ўсёмагутная... (Нездарма ў Санкт-Пецярбургу пратэстанты наўпрост перанялі ва ўкраінцаў аранжавы колер як знак пратэсту.) Расейскае тэлебачанне вымушанае было паказваць ня толькі самаўпаўнечаныя дэпутатаў Дзярждумы і дзяржаўных чыноўнікаў на чале з Пуціным, але й звычайных людзей, незадаволеных палітыкаю ўладаў і прэзідэнта.

Такое ўражанне, што і беларускія ўлады таксама адчулі павевы новых настрояў унутры краіны. Адчулі, але паступілі адпаведна ўласным старым уяўленьням і стрэатапам — узмацненьнем... тэлепрапаганды. Сюжэт пра чэскага дыпламата-распусніка, крыўдзіцеля беларускіх юнакоў, паказаны ў пяцініцу ва ўсіх інфармацыйных праграмах, стаўся сваёму роду падрыхтоўчай акцыяй да інаўгурацыі першага дэмакратычнага прэзідэнта Украіны, як фільм Майкла Мура папярэднічаў інаўгурацыі Буша. Але праз увесь мінулы тэлетэньдзень прасьвечала: ўлады бяцца, што беларускія грамадзяне змогуць адарвацца ад крэслаў перад тэлеэкранамі ды выйсьці на вуліцу.

У краіне разьюшаных пэнсіянэраў

Працяг са старонкі 2.

Знаходзячыся на мітынгу, я перп за ўсё хапеў праверыць справдлівасць тэзісу аб тым, што левы і правы флянці расейскай апазіцыі заключылі негалосны пакт супраць тыраніі Пуціна. Знайсці адказ мне дапамагло зьяўленне хлопца з украінскай групы «Левая ініцыятыва» ў аранжавым шалі. Маладыя сябры КПРФ, убацьнушы аранжыста, паставілі да яго абсалютна нармальна. Лінія партыі, паводле іх слоў, ципер наступная: «Ва Украіне рэжым Кучмы давёў сытуацыю да такога стану, што народ пайшоў няхай з аранжавымі, але на рэвалюцыю. Любыя рэвалюцыйныя сілы, якія дапамогуць прыбраць Пуціна, апраўданыя. Праца з дэмакратамі ў гэтым пытанні павінна праводзіцца».

Бабка побач закрывала, што «Юшчанка — юда», але прызнала, што Януковіч «таксама някі». «А вось Лукашэнка — гэта так! 95 адсоткаў расейцаў гатовы яго падтрымаць», — сказала дэтка.

Напрыканцы мітыngu стала зразумела, што нешта ў расейскай апазіцыі за апошні час усё ж змянілася. Зь вялікім спазненнем да акцыі пачала прытасоўвацца моладзь. З аднаго боку тасоўшчыкі, з другога — студэнты, якіх рэформы таксама сур'ёзна закранулі.

Маладыя ўносяць новы тон у справу апазіцыі. Перп за ўсё заслугоўвае ўвагі іх устаноўка на радыкальныя акцыі. Як толькі мітынг закончыўся, блёк «Авангарду чырвонай моладзі» паспрабаваў прарвацца ў мэтро, каб ехаць на штурм прыёмнай Пуціна. Ідэя здавалася бесэнсоўнай. Аднак маладыя камунары ўсё роўна пачалі пракаваць мянгоў на сутычку. Пазней з радзі я даведаўся, што некаторыя з іх, нягледзячы на перавагу прадстаўнікоў «органаў», прарваліся ў прыёмную. Яны арыштаваны і чакаюць суду.

Асабіста ўзяць удзел у махачы з мянгоў мне не давалася. Да нас падбег знаёмы карэспандэнт і апарашыў навіной: у падмаскоўным Адзіноўе пэнсіянэры збіраюцца

перакрываць шашу на Мажайск. Мы хутенька скочылі ў машыну і памчаліся ў Падмаскоўе. Перад будынкам адзінцоўскай адміністрацыі нас сустрэла жменька пэнсіянэраў. Гэта ўсё, што засталася ад мітыngu, які бушаваў тут гадзіну таму. Усё закончылася мірна — выступам начальніка адміністрацыі, які паабяцаў старым «ва ўсім разабрацца».

Натоўп паступова разыходзіўся, калі на ўскрайку плошчы пачуліся энкі. Афіцэры ФСБ паспрабавалі праверыць дакумэнты ў камуністычнага бонзы Кручкова. Зьбегліся разьюшаныя пэнсіянэры. І тут я зразумеў, што расейскі пэнсіянэр сапраўды страшная сіла. З крывкам «А дзе вы былі, калі маю дачу рабавалі?!» жанчына павісла ў афіцэра на рукаве. «Ганьба адзінцоўскай міліцыі!» — зароў іншы мітынговец, адцясыняючы міліцыянтаў. У паветры запахла крывавым расейскім бунтам. Эфрэбэшнікі адразу кінулі пагане і недзе зынікі. Пэнсіянэры адцхлі, аднак ненадоўга. Тут яны ўбачылі відакамэру ў

аднаго з маіх знаёмых. Даведаўшыся, што ён робіць сюжэт для сайту КПРФ, яны нас абкружылі.

Так што перакрыццё дарогі ў гэты дзень усё ж адбылося: пэнсіянэры блякавалі выезд нашаму аўтамабілю, прымусяўшы запісаць на

відэа іх доўгія і нудныя маналёгі пра тое, як цяжка жыць старым у лугіскай Расеі.

Прычым гэта былі яшчэ сытыя падмаскоўныя пэнсіянэры, а што адбываецца ў беднай глыбінцы, проста страшна сабе ўявіць.

«Мы станем сумленнай нацыяй»

«Мы вернем правы людзям на месцах. Людзі самі наведуюць парадак на вуліцы, у вёсцы ці горадзе. Самі будуць выбіраць мясцовых кіраўнікоў». З урачыстае інаўгурацыйнае прамовы Віктара Юшчанкі на Майдане Незалежнасці.

Прыняўшы прысягу на Бібліі і Канстытуцыі, трэці ўкраінскі прэзідэнт паехаў на Майдан Незалежнасці, дзе яго чакалі 300 тысяч чалавек; рэшта краіны сачыла за прамовай Віктара Юшчанкі па тэлевізары.

Юшчанка падзякаваў Богу ды «ўсім і кожнаму грамадзяніну Украіны, за каго ён ні галасаваў»: «Мая перамога — гэта перамога ўсіх. Кожны мае права выбіраць шлях Украіны, кожны можа выбіраць тыя колеры, якія яму блізкія. Але наш супольны выбар — колеры ўкраінскага сцягу, ён аднае нас усіх, хто жыў на ўсходзе, на захадзе, на поўначы і на поўдні. Украінская дзяржава адбылася, наш выбар гэта пацвердзіў. На Майдане Незалежнасці ўкраінцы паўсталі перад святетам як сучасная ўкраінская нацыя».

PHOTO BY MEDIA.NET

ЮЛІЯ ЦІМАШЭНКА, улюбёнка Майдану і нацыянальнае інтэлігенцыі, стала в.а. прэм'ера Украіны. Віктар Юшчанка стрымаў перадавыбарныя абяцанні і ў дачыненні да Адміністрацыі прэзідэнта. Яна расфармаваная. Яе змяніў Сакратарыят прэзідэнта на чале з дзяржсакратаром Аляксандрам Зінчанкам.

Адзіная нацыя

«Мы, грамадзяне Украіны, сталі адзінай украінскай нацыяй. Нас не падзяліць ні мовамі, ні якіх мы размаўляем, ні верамі, якія мы вызнаём, ні палітычнымі поглядамі, якія мы выбіраем. Прысягаю — кожны зможа вучыць дзіця на мове бацькоў. Кожны зможа маліцца ў сваім храме. Усім будзе гарантавана права на ўласную думку. Мы будзем чупь адзін аднаго, бо ў нас бу-

дзе свабода слова і незалежная прэса. Мы створым дэмакратычную ўладу — сумленную, прафэсійную і абавязкова патрыятычную.

Сыцяна, якая адзінае чыноўніка ад людзей, будзе зруйнаваная. Быць і ва ўладзе, і ў апазіцыі стане аднолькава пачэсным, калі служыш сваёй краіне. У нас будзе маральная ўлада, здольная аб'яднаць грамадзтва».

Маральная ўлада — улада народу

«Урад будзе аддаваць людзям бюджэт да апошняй капейкі. Мы знішчым сыстэму карупцыі ў краіне, выведзем эканоміку з ценю. Падаткі будуць зніжаны, але плаціць іх будуць усе. Бізнэс будзе аддзелены ад улады. Бюджэт ні для кога адгэтульны будзе кармушкаю. На дзяржаўных паса-

дах будуць працаваць толькі тыя, у каго выдаткі аднаўдаюць прадэкляраваным даходам. Мы станем сумленнай нацыяй.

Мы вернем правы людзям на месцах. Людзі самі наведуюць парадак на вуліцы, у вёсцы ці горадзе. Вы самі выбіраеце сабе кіраўніка, самі заробіце грошы і самі будзеце іх выдаваць. Мы будзем нацыяй самакіраваных супольнасцяў».

Эўрапейскі выбар

«Наш шлях у будучыню — гэта шлях, якім ідзе аб'яднаная Эўропа. Мы з Эўропай належым да адной цывілізацыі, падзяляем яе каштоўнасці. Гісторыя, эканамічныя перспектывы, інтарэсы людзей даюць ясны адказ, дзе нам пудкаць сваю долю.

Наша месца ў Эўрапейскім Саюзе, мая мэта — Украіна ў аб'яднанай Эўропе! У Эўропе гістарычны шанец Украіны раскрыць свае магчымасці.

Эўрапейскія стандарты стануць нормаю ў сацыяльным жыцці, украінскай палітыцы.

Кожны крок да Эўропы — гэта новыя магчымасці для мільёнаў украінцаў! Яшчэ нядаўна ўступленне ў Эўрапейскі Саюз вельмі пмат каму здавалася далёкай перспектывай, але вольныя эўрапейскія народы на раз прысьпешвалі час.

Сымбаламі хуткіх змянаў сталі абломкі Бэрлінскай сцяны, крутлы стол у Варшаве і наш Майдан у Кіеве!»

СЬЦІСЛА

ЗША для Ёўкраіны

У панядзелак на разгляд Сэнату ЗША быў прадстаўлены праект закону, які прадугледжвае рэжым найбольшага спрыяння для ўкраінскага імпарту на рынку ЗША і скасаваньне напярэжкі Джэксана-Ваніка, якая дзейнічае ў дачыненні да краінаў былога СССР з 1974 г. Дакумэнт прадугледжвае таксама падтрымку Злучанымі Штатамі далейшай дэмакратызацыі ва Ёўкраіне.

Тэлефонаў больш, чым карыстальнікаў

У 10-мільянай Чэхіі колькасць мабільных тэлефонаў у 2004 годзе дасягнула 10,7 млн, то бок перавысіла колькасць жыхароў краіны: цяпер на 100 грамадзянаў краіны прыпадае 105 тэлефонаў.

Віншаванні ўкраінцам ад Шварцэнгера

Губэрнатар штату Каліфорніі Арнольд Шварцэнгер павіншаваў

Віктара Юшчанку з абраньнем на пасаду прэзідэнта Украіны. «Каліфорнія ёсць домам украінцаў, колькасць якіх увесь час расьце, і чыне каштоўнасці і традыцыі ўмацоўваюць наш «залаты штат», робяць унёсак у наш прагрэс і працівітальне», — напісаў славуты актёр.

Ніхуі абудзіліся

Гэты малы народ, карэнныя жыхары Сахаліну, даўно ператварыўся ў меншасць на

ўласнай зямлі, якую падзялілі і экспloatуюць нафтавыя кампаніі Расеі. На мінулым тыдні адбылося першае масавае негвалтоўнае выступленне сахалінскіх абарыгенаў. Яны тры дні перакрывалі дарогу, якую бульдозэры пракралі празь сьвятую даліну ніўхаў, дзе былі пахаваныя продкі народу.

Памёр Ян Новак-Езяранскі

Пісьменьнік, палітык,

шматтадавы кіраўнік польскай службы радыё «Свабодная Эўропа» Ян Новак-Езяранскі быў адным з твораў сучаснае палітычнае сьвядомасці палякаў. Сапраўднае ягонае імя — Здзіслаў Езяранскі, але псеўданім «Ян Новак», якім ён карыстаўся ў польскім падпольлі падчас нямецкае акупацыі настолькі прыжыўся, што так і застаўся.

АП; gazeta.pl, correspondent.net

Альбарутэніка ў бібліятэцы

Першым зь беларусаў у Японіі быў Іосіф Гашкевіч, потым — Пётар Краўчанка і Адам Мальдзіс, а потым — я. Пачэснае чацьвёртае месца. Запісы падчас і пасля падарожжа ў Японію прэзэнтуюць пецяўбургскі беларус, доктар філялягічных навук Мікола Нікалаеў.

Першым зь беларусаў у Японіі быў Іосіф Гашкевіч, потым — Пётар Краўчанка і Адам Мальдзіс, а потым — я. Пачэснае чацьвёртае месца. Іосіф Гашкевіч пасля вяртання напісаў слоўнік і граматыку японскай мовы, Пётар Краўчанка па вяртанні расказаў мне, што ён ня зноўжываў пачаткай беларускага пасольства ў Токіё, бо ёй распараджаецца сакратар пасольства. Адам Мальдзіс напісаў дзёньнік падарожжа зь цікавымі разважаньнямі пра японскіх прафэсараў і пра сад камянеў, які пабудавалі манахі-будысты сэты дзён. Я ад пачатку падарожжа падкупіўся пісаць хайку.

Канон патрабуе, каб у першым радку было пяць складоў, у другім — сем, у трэцім — ізноў пяць. Мая японская настаўніца Тамока паблажліва казалася, што, калі выходзіць у сярэднім радку ня сем, а восем складоў, гэта дапушчальна.

Ляцім у Токіё

Праз тэатру тэатраў усіх 300 пасажыраў грунтоўна трасуць спэцслужбы маскоўскага аэрапорту. Рэйс затрымліваецца. Сярод пасажыраў эўрапейцаў і азіятаў паройну. Здалёк відаць купка экскурсантаў, купка спартсменаў, бісёсмэнаў з кейсамі, кіношнікаў з рыштункам. Стаяць тры маладыя агрэсывы прыгожыя дзяўчынны, па чарзе бегуюць пакурны. Адна зь іх асабліва высокая і ладная, на шыі вісіць вялізны, як у сьвятара, крыж з каларовых шкельцаў. Вочы ў дзеўкі шырока расплюшчаны — напэўна, едзе першы раз. Але за шырока расплюшчанымі вачыма прыхаваны лянна-ўважлівы агрэсываючы позірк, што пільнуе самотных японцаў. Падыходзіць да аднаго маленькага і тоўстага, добра апранутага, які стаіць з мной, — пачынае загадваць. Што бачыў у Маскве, што спадбалася... Зьбіваюцца на палітыку — гавораць пра зьліг Лукашэнку. Я міжволі падслухваю. Японец з кепскай расейскай мовай. Пытаецца, адкуль яна так добра разбіраецца ў палітыцы. Аказваецца, родам з Полацку. Значыць, я не чацьвёртый...

Жыцьцё ў Кудайры

Жыву ў старой кватэры прафэсара Такуакі Банай ў Кукубундзі. Тут захоўваецца большая частка ягонаў бібліятэкі. Сам прафэсар і яго жонка Тамока ўжо купілі новую кватэру, у Кудайры (зьялены раён вялікага Токіё). Гэта вельмі блізка ад месца працы — унівэрсытэту Хітасубашы.

Троці ў Японіі наводзе рэйтынгу ўнівэрсытэт славіцца эканамістамі — менавіта выпускнікі Хітасубашы

.....
МІКОЛА НІКАЛАЕЎ — супрацоўнік Расейскай нацыянальнай бібліятэкі, сябра вучонай Рады РНБ. Жыве ў Санкт-Пецярбургу.

шы распаражалі ідэі ўздыму разбуранай вайной краіны. Адзін зь іх цяпер — прэзыдэнт кампаніі «Таэта», другі — міністар эканомікі.

У бібліятэцы ўнівэрсытэту паказваюць старыя партрэты: наш вядомы паэт і эканаміст... знакамёіты эканаміст і філэзаф... славуці літаратар і эканаміст... — шмат пра каго з выпускнікоў так гавораць. Пецярбургскаму госьцю паказваюць адзін з двух тамоў расейска-францускага слоўніка, які належаў капітану Васілю Галаўніну. Капітан на тры гады быў затрымаваны ў японскім палоне — з 1811 да 1813. Ад яма чаго рабіць ён дапісаў на канцы адсутныя ў слоўніку словы.

Такуакі Банай нарадзіўся 19 студзеня 1949 году ў Токіё, яго жонка Тамока — 15 студзеня 1948. Абое былі адзінымі дзецьмі ў сем'ях і памятаюць павасенныя нястачы і голад. Такуакі ўспамінае, як пакрыўдзіў бацьку, калі ўзяў у сябра трохі ежы, якую раздавалі галодным такім школьнікам амэрыканскія салдаты.

Тамока закончыла ўнівэрсытэт Сьвятой Сафіі ў Токіё, пераклала на японскую мову кнігу Дзьмітрыя Ліхачова «Паэзія садоў» і некалькі літаратурных твораў. Такуакі абараніў доктарскую на тэму «Перагляд гістарыяграфіі расейскай фальклёрыстыкі» і выдаў паяпонскую кнігу пра мастацтва лубку ў Расеі. Ён кнігалюб і бібліяфіл, цікавіцца паходжаньнем славян, назвы «Белая Русь», гісторыі этнаграфіі дэрэвалюцыйнай Расеі, у тым ліку постацьцю Сержпутоўскага. Я спадзяюся зацікавіць яго ідэяй падружыць японскіх і беларускіх мастакоў кнігі і каліграфіі. Тут мы можам сябраваць на роўных.

Увечары сустрэча ў хаце прафэсара Баная. Тамока падае традыцыйныя японскія закускі і салодкае. Ролю алькагольных напіткаў выконвае піва «Сапара». У Такуакі Баная праз два дні павінен вызначыцца службовы лёс — яго выберуць ці ня выберуць праэктарам па навукальнай рабоце.

Я ўспамінаю гісторыю праэктара па навукальнай рабоце Акадэміі сувязі імя Будзэннага, нашага піццэрскага беларуса генэрала Канаюка, — як падчас навукальнага прапусу знік адзін са слухачоў — сын маршала Савецкага Саюзу Радзівона Маліноўскага...

Тамока ня горш за мужа валодае мовай — яна перакладае мае (Кананюковы) байкі сыну-архітэктару і дацхо-студэнты. На дварэ пачынаецца навальніца. Мяне завозяць на кватэру ў Кукубундзі, і Банай паказвае сваю бібліятэку — два пакойчыкі з мэталічнымі бібліятэчнымі стэлажамі. Прапануе на саромецца і ў вольны час карыстацца кнігамі. «Знойдзецца тут і маю альбарутэніку», — гаворыць прафэсар.

Пакуль сьвежыя ўражаньні, складаю хайку:

АЗЭРНАЯ БРАМА. Ад яе пачынаецца дарога да манастыра Дзіндзя ў Хаконэ.

Дождж у Кудайры.
Маці пераклала сыну
Расказы госьця.

Сустрэча з «Прэсэдателем»

На візытоўцы вялікімі літарамі напісана: «Тацуо Хорай, Прэсэдатэль». Ніжэй адрас: Токіё, Чуо-Гіндза. Моры-блднг, 4 паверх, юрыдычная кантора «Харый». Гіндза («срэбны раён») — самае цэнтральнае, дарагое і багатае месца ў Токіё. Маленькія літары на версе візытоўкі: «Общество японско-белорусской дружбы». Тацуо Харый — чалавек ужо стары і вельмі прадстаўнічы. Больш чым 40 разоў быў у СССР, пару гадоў таму наведваў Беларусь. Здымае з паліцы альбом «Аляксандар Рыгоравіч Лукашэнка». Там на адным з першых разваротаў яго, Тацуо Харый, партрэт і нейкае пажаданьне.

«Гэта надрукавана без маеў згоды», — гаворыць Тацуо і пачынае са сьмешачкамі расказваць, які быў клопат, калі Аляксандар Лукашэнка прыехаў у Японію паглядзець на хакей [маецца на ўвазе Зімовая Алімпіяда-98 у Нагана], не атрымаўшы згоды японскага ўраду.

Распытвае мяне пра маіх дзяцей, расказвае пра трох сваіх дачок... Я спрабую больш пагаварыць пра Беларусь, але стары такіх адвакат застаецца ў сваіх расказах у тых часах, калі ён дапамагаў маскоўскай патрыярхіі ня страціць правоў на праваслаўны храм у Токіё (храм апынуўся ў зоне амэрыканскай акупацыі). Потым вядзе на абед у рэстаран. У рэстаране на Гіндзе дарога, смачна і ёсьць усё, што пажадаш. Раптам разумею, што пажадаш можна і прыгожую палачанку... Хайку гэтага вечара:

Гэтай восеньню
Згубілася ў Токіё
Дзеўка з Полацку.

Уражаньні левага акна

Я гляджу на Японію празь левае акно новай «Таэты» прафэсара Баная. З гэтага акна павінна быць бачная Фудзіяма, але яна закрытая пчыльнымі хмарами — нават і не заўважыў, калі была. Едзем у горы, ва ўнівэрсытэцкі пансіянат. Мясповасіць называецца Хаконэ — там з гары б'юць гарачыя крыніцы. Да самай верхняй крынічкі-гейзера пешкі ідуць турысты, а па канатнай дарозе едуць скрынкі з яйкамі. Яйкі вараць ў прыродна-гарачай вадзе, яны пры гэтым робяцца чорныя, усё адразу раскуляюць турысты. Стаіць страшэнны смурод ад сэравадароду, які выходзіць разам з парай з нетраў гары.

прафэсара Баная

СРЭБНЫ РАЁН, па-японску «Гіндза», — самае дарагое і багатае месца ў Токіё.

У пансіянаце, як і ва ўсіх навакольных дачах і курортах, басейн з гарачай тэрмальнай вадой. А вось народу няма — усе ў Токіё, вучацца. Каля чатырох ночы будзімся ад гому — нібыта побач з нашым двухпавярховым пансіянікам страляў залпам цэлы артполк. Праўда, другога «залпу» не было, чуваць толькі моцны дождж. Гэты дождж адмыслова намачыў велізарныя дрэвы — сугі — вакол сынгаіскага манастыра 757 году. Веліч у прамым сэнсе — сугі павырасталі да дваццаці пяці мэтраў, пры таўшчыні сама меней тры абхватны.

На ранняй мы аглядалі манастыр Дзіндзя: складаецца з некалькіх храмаў, некалькіх брам, штучных вадаёмаў з вадаспадамі ды залатымі рыбкамі і адной велізарнай лесвіцы. Лесвіца пачынаецца ад брамы, якая стаіць у вадзе возера. Усходы каменныя і шырокія, крута падмаюцца ўгору да галоўнага храму. На сяродзіне і ў канцы гэтай дарогі яшчэ дзве брамы, такія, як і азэрныя, ярка-чырвоныя, пабудаваныя з таўшчэзных сучасных бярвенцаў сугі. Прыгажосць прыроды. Абсалютная прыгажосць прыроды. На зваротным шляху Фудзіяма таксама не відаць з-за хмараў. Некажы на некалькі хвілін хмары сыходзяць, і мы бачым велічную сьвятарную гару.

Хайку гэтага падарожжа:

Паехалі мы
Далёка вандраваці —
Да гары Фудзі.

Перааднаўленьне

Расейка-прафэсарка, якая жыла ў Японіі не адзін ужо год, любіць сынгаіскае храмы. Многія з іх, асабліва тыя, што ў Кіёта і Нары, датуюцца VIII—IX стагодзьдзямі нашай эры — і на іх тэрыторыі ёсць пабудовы, якія з таго часу не гарэлі! А храму за Нарай яна ня любіць. Ён не захоўвае старажытнай забудовы. Ён заснаваны вельмі даўно, але кожныя 33 гады яго разбураюць дапчэнт, пакідаючы толькі слуп, каб пазней пазнаць месца. Месца зарастае лесам, а храм у гэты час будуюць на другім беразе ракі. Будуюць як мага лепш

спыняюцца падсілкавацца. Я першы раз у жыцці бачу канвэр з сусі побач з сабой, а вуліца — праз акно.

Сусі — гэта камячок рысу. Сырая рыба зверху — гэта так, дзе-ля смаку. Зьелі на кожнага папсёць камячкоў з рознымі рыбкамі. Пакінулі гару талерачак і атрымалі дзіўную нейкую сытасць. Першабытная сытасць ад сырой рыбы з вараным рысам.

Імгненна засынаю ў гатэлі і бачу сон — мяне выклікаюць у Наватрадак, узяць удзел у спрэчцы. Праблемы набалелыя, я спрачаюся гора, робіцца відэочым, што мой дух мацнейшы, і я перамагаю. Раніцай аказваецца, што наш гатэль знаходзіцца побач з паркам, у якім ручныя алені і будыскі манастыр з самай старажытнай бронзавай статуі Буды. Буда сядзіць у найвялікшым у сьвеце драўляным будынку велічынэй зь сямпавярховым дом, які не гарэў ад VIII стагодзьдзя нашай эры. Малюся, дзякуючы Буде за сілы, якія далі мне перамагчы ў спрэчцы на Радзіме. Хайку гэтага здарэньня:

Сырая рыба
Аднавіла мне сілы
Дзеля малітвы.

Працяг падарожжа па Нары

У Нары можна наведваць магілы першых імператараў. Яны захаваліся, яны дагледжаныя.

Дзеля перакусу мяне частуюць мясцовай хурмой — яна цьвёрдая, як морква, — і вязуць за горад, у манастыр Харудзі. Там ля галоўнага храму першай будысцкай абіцелі безліч паломнікаў, для якіх прафэсійныя пісьмы гэндзіем упэваюць іерогліфы ў спецыяльную «кніжачку паломніка». Прафэсар Банай ўспамінае, як быў тут на экскурсіі школьнікам, як потым лёг-

НАТАЛЬЯ НІКАЛАЕВА

ІЕРОГЛІФ НА ПАМЯЦЬ. Каліграф манастыра Харудзі піша імя Міколы Нікалаева на лісьце наведніка.

ка вучыліся клясычныя вершы, прысьвечаныя гэтай сьвятыні. Нехта з паломнікаў разгайдаў бярвяно-біла і прымусяў загучаць галоўны зьвон. Хайку гэтага манастыра:

Едучы хурму,
Раптам пачулі званы
Храму Харудзі.

Кіёта

Зь левай тэрасы «Храму чыстай вады» я бачыў, як імкліва закацілася сонца за горы, што на другім баку Кіёту. З цэнтральнай тэрасы гэтага ж храму бачыў старажытную пагаду паміж дрэў на схіле супрацьлеглай гары. Цяпер я ведаю самае прыгожае месца ў японскім сьвеце. У суботу 6 лістапада 2004 году раніцай мы ішлі басанож па драўляных насыцілах аднаго з галоўных манастыроў сэкты дзэн. Спыніліся каля невялікага агароджаннага двара. На двары разгрэблены жвір, урасьлі ў зямлю камяні. Камянеў пятнаццаць, але зь якога б месца ні глядзеў ты на гэты двор — бачыш толькі чатырнаццаць. Пятнаццаць можна вылічыць арытмэтыкай, спасьцігнуць медытацыяй, але ўбачыць — аніяк.

У Японіі дзье галоўныя канфэсіі. Сынгаіскае храмы на тэрыторыі будысцкіх манастыроў — звычайная рэч. Побач моляцца,

НАТАЛЬЯ НІКАЛАЕВА

Прафэсар Такуаі Банай.

аленяў сьвятарных даглядаюць, рыбак кормяць, бансаем займаюцца. Сынкрэтызм.

Гледзячы на ўсё гэта, я пачынаю хацець убачыць супрацоўніцтва галоўных канфэсіі Беларусі — праваслаўных, каталікоў, іудэяў, мусульман і атэістаў. Хай бы яны сталі грамадзянамі нашага супольнага дзяржавы — Беларусі. Гатовы дзеля гэтага ня толькі падтрымаць дрэвы, карміць рыбак, гадаваць аленяў, зграбаць жвір каля ўрослых у зямлю камянеў... але і рабіць сваю звычайную работу. Адчуваю, што гэты новы досвед нейкім чынам зьменіць мой лёс, а хайку нагадвае:

Першы дзень тыдня
Пачынаю паходам
У сад камянеў.

Іншы сьвет ці іншы погляд на той самы сьвет?

Я не пасылеў атрымаць візы і не паехаў у Люблін на кнігазнаўчую канфэрэнцыю. Значыць, ня змог заехаць у Беларусь. Расказаць сваім пра сусь мідый, сусі і тушанае карныне лопуху. Пакаштаваць свайго хлеба і бульбяных аладак, засмажаную на салё вачыню і црыпліны.

Затое трапіў на юбілейную — 290 год — канфэрэнцыю бібліятэкі Расейскай акадэміі навук. З трыбуны, між іншым, гаварылі пра «кірылічныя палонікі» і «польскую» бібліятэку Радзівілаў. Маю Радзіму — Вялікае Княства Літоўскае — ніхто не ўспамінаў. Хай на іх. Я сам гэта зраблю. Часткова ўжо зрабіў, але мая кніга, на жаль, не выходзіць з друку ўжо пяць гадоў. Застаецца вера і спадзяваньне (глядзі хайку №6).

Наступнае хайку падагульняе ўсё, што я перажыў:

Майго маршруту
Паламана крыва —
Роспачы няма.

ЯПОНСКАЯ ПРЫГАЖОСЬЦЬ. Традыцыйны сад у Кіёта.

Ня сьмешна, затое пра прэзыдэнта

Прарэктарка Баранавіцкага ўніверсітэту па выхаваўчай працы Рэгіна Вэнцаль і намесьнік дэкана па працы з моладзьдзю Іван Кіцун пазбаўленыя пасадаў. У віну ім паставілі ня самыя дасьціпныя жарты баранавіцкае каманды КВК.

Аднаго жарту, што прагучаў на спаборніцтвах па КВК у менскім БНТУ, хапіла, каб у БарДУ пачаліся «чысткі». Пяцікурснікі інжынернага факультэту заклінулі тэму прэзыдэнцкага заробку. Быццам бы вось так: Лукашэнка выступае перад электаратам і скардзіцца на заробак:

— Хіба ж я многа палуцаю?.. Прэзыдэнт краіны — 1000\$, прэзыдэнт Алімпійскага камітэту — 1000\$, галоўнакамандуючы — 1000\$...

Далей жарт пераходзіў да клясычнага «Дажынкы» — да жынкі і завяршаўся тэмай ушлёбыву прэзыдэнцкае аховы на вынікі выбараў.

Як паведамілі ў рэктаратце ВНУ, сп. Вэнцаль узначаліць з новага сэмэстру мэтадычны цэнтр заочнага аддзяленьня, а сп. Кіцун — аналітычную структуру на інжынерным факультэце.

Пры нагодзе выкладчы-

кам зроблены наганай. Напрыклад, асобным зь іх далі парады не друкавацца болей у недзяржаўных выданнях.

З унівэрсытэту нікога ня выключылі. У дэканат інжынернага факультэту запыталі, што няўдалы жарт не адбіўся на здачы ягонымі аўтарамі сэсіі, проста «з жартаўнікамі была праведзеная сур'ёзная размова». Ходзяць пагалоскі пра хуткае зьяўленьне ў Баранавічах інспэкцыі Камітэту дзяржаўнага кантролю.

«Лукашэнка асабіста адчыніў БарДУ, таму студэнты абавязаны з павагай ставіцца да кіраўніка дзяржавы». Гэтак тлумачыў прэсе намесьнік старшын Беразьдэцкага аблвыканкаму сп. Ціхурык.

Галоўная частка ўнівэрсытэту паўстае на месцы старога вайсковеа часткі, якую апошнія гады займала школа МУС. У двухпавярховых былых казармаў, абга-

З ВОНКАЎ РЭКТАРАТУ лезунг на стадыёне ня бачны: яны выходзяць на іншы бок.

роджаных бетоннай сцяною, разьмесьцілі рэктарат, сталовку, эканамічны факультэт і некалькі інтэрнатаў. Тут і прайшло ўрачыстае адкрыцьцё з удзелам прэзыдэнта, які ўласнымі

рукамі пасадзіў першае дрэўца, дзе цяпер красуецца адпаведная шыльда.

Мяркуючы па кісьне, ягоны складальнікі ставяцца да прэзыдэнта краіны без пісьтэту, якога ад іх чакаюць.

І гэта тэхнары, ды шчэ й з правінцыі, з унівэрсытэту, патранаванага кіраўніком краіны. Звычайна ў «няўдзячнасьці» падазравалі студэнтаў з сталіцы, з гуманітарных спецыяльнасьцяў.

Прэзыдэнцкія сацыялігі публікавалі зьвесткі пра захапленне студэнтаў кіраўніком краіны. А тут такія жарты.

Руслан Равяка, Зьміцер Казлоўскі, Баранавічы

ПОШТА

Красоўскую ў прэзыдэнты

Мой працяглы досвед удзелу ў выбарах паказвае, што сам мэханізм такі, што апрыёры выключае якія б там ні было шанцы іншадумцаў быць выбранымі. Таму задачка мінімум — дамагчыся справядлівага выбарчага працэсу. Іначай любы кандыдат — гэта камікадзэ, зь якога пасля будучь сьмяяцца.

1. Тэрмін прэзыдэнцкай выбарчай кампаніі, як і любой, мусіць быць павялічаны хаця б да двух месяцаў. Беларусь не маленькая краіна, і 30 дзён для такой кампаніі змалы тэрмін.

2. Датармінавае галасаваньне і галасаваньне дома мае быць скасавана.

3. Вайсковцы павінны галасаваць на агульных з цывільным насельніцтвам выбарчых участках.

4. Скрыні павінны быць празрыстыя.

5. Старшыні выбарчых камісій не павінны мець п'ятакі для скрынкі.

6. Камісіі мусяць быць парытэтнымі.

7. Працоўныя калектывы не зьяўляюцца суб'ектамі палітыкі, таму павінны быць пазбаўлены права вылучаць кандыдатаў ці сяброў выбарчых камісій, назіральнікаў.

8. Назіральнікі павінны мець права вольнага доступу да ўсіх дакумэнтаў выбарчай камісіі.

9. Павінны быць зняты ўсе неканкрэтыя абмежаваньні свабоды слова, абмежаваньні на вядзеньне перадавыбарнай барацьбы (выпуск улетак, ладжаньне мітынгаў, сустрач — словам, кантактаў з выбарцамі).

Выступы па тэлебачаньні, радыё, дэбаты кандыдатаў — абавязковыя для іх усіх. Трэба дамагацца скасаваньня забарон на мірныя шэсьці, мітынгі, пікеткі.

10. Кандыдаты — службовыя асобы павінны на час выбараў скласьці свае паўнамоцтвы.

На дасягненьні гэтых зьменаў

набліжэйшыя 12 месяцаў і павінна быць засяроджана дзейнасьць апазыцыі.

Сэнс палітычнай дзейнасьці ў канкурэнцыі ідэй.

Я прапаную на ролю кандыдатаў ў прэзыдэнты сп. Красоўскую Ірыну.

Я ніколі ня бачыў яе, але тое, што я чуў па радыё «Свабода», чытаў у друку, стварае ў мяне такое ўяўленьне пра яе.

Яна маладая, разумная і прыгожая кабетка.

Яна ня пырскае сылінаю, калі прамаўляе па-беларуску.

Яна мае дачыненьні зь дзелавымі людзьмі.

Яна ведае палітыку, кантактуе зь імі.

Яна не належыць да аніякае партыі.

Яна разумна разгрузіць прэзыдэнцкую пасаду, пакінуўшы на ёй прадстаўнічы, цырыманяльны і гуманітарныя функцыі.

Мне падаецца, вылучэньне кандыдата-жанчыны было б добрым ходам апазыцыі.

Вось чаму мужчыны-палітыкі павінны былі б шляхетна папрасіць сп. Ірыну быць адзінай кансалідаванай кандыдаткай і палічыць сваім гонарам зрабіць усё, каб яна перамагла. Думаю, багата жанок прагаласавалі б за яе з пачуцьця гонару і салідарнасьці. Справа тычыцца нашай Радзімы, ейнага гонару.

Трэба адкінуць усе асабістыя амбіцыі дзеля перамогі.

Надалей трэба думаць пра ўсталяваньне ў Беларусі канстытуцыйнай манархіі на чале зь вялікім князем. Радзівілаў у князі — першае, што прыходзіць на асацыяцыі.

Мікалай Бусел, Сьветлагорск

Не выпісвай я «СБ»

Вельмі засмучлілі розказыні пра высокую падпіску на «Беларусь сёгодня», «Рэспубліку» і г.д. Мне ўжо другі год прыносяць «Беларусь сёгодня», хоць я яе ніколі не выпісваў. Дазнаўся, што выпісалі па старой

рабоче, а калі пачаў абуралца — мне адказалі, што іх прымусілі чыноўнікі. Дайсёй да такога абсурду! Каб прымусілі выпісваць газеты за кошт падаткаплатнікаў, нават пры бальшавіках не дадумаліся.

Я многа год рэгулярна выпісваю свае любімыя газеты — «Нашу Ніву», «Народную волю», «Наша слова», якія чытаю ад першай старонкі да апошняй. Вялікі дзякуй за вашу высякародную, вельмі цяжкую ў цяперашні час працу.

Анастас Семяновіч, Бараўляны

У Слуцку не па-людзку

Можна парадавацца за хлопцаў з «J Mogs», што іхная кампазыцыя заняла першае месца па выніках тыдня ў нацыянальным гіт-парадзе «На скрыжаваньнях Эўропы» (23.01), але сумна ад таго, што гэта адзіная беларускамоўная кампазыцыя з 22-х.

На перыфэрыі тыя ж праблемы.

У Слуцку прайшоў канцэрт Палацу культуры «Навагодні сэрапанці».

Ніводнай беларускай песні. Раней хоць уключалі адну беларускамоўную кампазыцыю. Няўжо цяпер нічога няма?

Наадварот, дастаткова паслухаць

радыё ці проста прайсьці па мясцовых музычных крамах, каб знайсці больш за сто адзінак такой прадукцыі ад клясыкі да рэпу.

Слуцак — горад зь вялікай гістарычнай спадчынай, і хацелася б, каб гэтая беларускасьць ня знікла, каб яна ўсё ж такі знаходзіла месца на слускай сцэне. У Беларусі ж жывём, панове, нашошта ж народ пакаіцца без уласных песень? Дый Палац культуры — установа, якая павінна зьяўляцца сьветачам культуры. І калі ўжо знайшлося месца для блатных песень, можа, знойдзецца месца і для беларускіх?

Размаўляючы зь людзьмі, якія маюць невялікую дасьведчанасьць у беларускай музыцы, часта даводзілася чуць думку, што патрэбна пачынаць менавіта з народнага, з каранёў. Магчыма, у гэтым сакрэце вялікага посьпеху «Песняры»? Шмат хто набыў бы запісы народных песень, народных песень з прыпеўкамі ў сучаснай апрацоўцы. Можна, ужо і ёсьць такі прадукт, але ён невядомы шырокаму колу слухачоў. Падкажыце, хто ведае. А пакуль што народ набывае Верку Сярдзючку. Хоць яшчэ не сваё, але затое ўжо і не расейскае.

Сярыжук Кут, Слуцак

АЛЕСЬ КВІТКЕВІЧ

«Foreign Television»

Спадарожнікам БТ прывітае чытац

Праз прамежныя рэнтгену пасля здымку маюць і носу На губцы насталяю антану — прыгажуня глядзе заморскіх.

І ня ўцяміць дэцым саўдэпу, што за цуд «Ці Ві з спадарожніка», і цікуюць «анценіну гату», дзе блякбастэры й пазадарожнікі.

Там няма ні як жунці, ні як сеюць, а таму ультра-ім фіялетава, што ты гошні: «Не глядзце жа канал «Расея», дзе з частотнасьцю «маць» ужываецца слова «кореш»?..»

Там можна глядзець перадачы, выпраўляючы свой акцэнт. Вось толькі адна незадача: у кожным фільме, бадай, «happy end».

Вельмі хутка, дарчы, у зтары сваё — можа, там будзе ўсё ў мармалядзе? Ды, каб не расчароўвацца зноў: «е-маЕ!», — сьляпы прашптаў: «Паглядзім...»

Менск

ХРОНІКА

5 студзеня ў Гомелі падчас распаўсюду газэты «Время» затрыманы актывіст АГП **Артур Цурбакоў**.

У Віцебску 17 студзеня за распаўсюду газэты «Время» была затрыманая старшыня гарадской філіі АГП **Алена Залеская**. Міліцыянты знайшлі ў яе сумачку таксама ўлёткі з аповедам пра фальсыфікацыі ў часе выбараў і рэфэрэндуму, запісваючы, што яна распаўсюджвала ўлёткі антыдзяржаўнага зьместу.

Актывісты незарэгістраванай арганізацыі «Зубор» **Максім Дварэцкі, Мікалай Ільін, Павел Бургановіч** затрыманы 19 студзеня ў Магілёўскім машынабудавальным тэхнікуме падчас распаўсюду газэты «Вібар».

Старшыня БСДП (НГ), дацэнт Беразьдэцкага дзяржаўнага ўнівэрсы-

тэту **Анатоль Ляўковіч** 19 студзеня атрымаў вымову ад рэктара ВНУ за тое, што «не зрабіў ніякіх высноваў зь мінулага года атэстацыі».

Сьледчы па асабліва важных справах Менскай гарадской пракуратуры **Сяргей Кухаронак** 20 студзеня дапытаў старшыню абласной суполкі АГП **Марыну Багдановіч** як сьведку па крымінальнай справе з нагоды прэс-канфэрэнцыі на офісе АГП 14 кастрычніка, дзе прадстаўнікі апазыцыі зьяўнавалі ўлады ў падрыхтоўцы масавых фальсыфікацый.

Сябры БХК **Васіль Беразьдэцкі і Сяргей Трафімаў** 21 студзеня падалі ў суд, каб сплаціць 5 млн руб. кампаньсацы зь былога старшыні Аршанскай акруговай выбарчай камісіі **Алега Казлова** за маральную шкоду, панесеную пад-

час мінулых парламэнцкіх выбараў. Як журналісты яны прысутнічалі падчас падліку галасоў, аднак міліцыянты на загад старшын змусілі іх пакінуць памяшканьне. Аршанская пракуратура паводле скаргі Беразьдэцка ўжо вынесла Казлову папярэджаньне.

У Гомелі 23 студзеня падчас раздачы ўлёткаў з нагоды інаўгурацыі прэзыдэнта Украіны затрыманыя сябры суполкі «Лімон» **Арцём Бурыла, Сяргей Восіпаў, Юры Лапіцкі, Канстанцін Леўшуню, Волга Сьцько**.

Заснавальніку «Новай газэты Сморгоні» **Рамуальду Ўлану** старшыня Сморгонскага райвыканкаму **Мечыслаў Гой** 25 студзеня адмовіў узагодніць разьмяшчэньне выдання.

АШ

Тым, хто чакае дэмбелю

СЯМЁН ПЕЧАНКО

«Хто ў войску не служыў, таму ня быць сапраўдным мужчынам». Гэта спрэчнае меркаванне. А вось што, не паспытаўшы на ўласным вопісе вайсковае школы жыцця, цяжка зразумець сэнс зьявы, схаванай за абрэвіятурай ДМБ, ці дэмбелъ, гэтае праўда.

У цывільных сваё разуменне вайсковае службы. Матуля прычкала сына — црлага, здоровага і нават пасыпцелага, чаго больш жадаць? Сяброўка, якая дарыла табе глыбокія і часам нават каларовыя лісты, некалі тропікі наіўна, але й кранальна запрасіла цябе разам пакалядаваць. От жа, нібы гэта так проста ў войску — пайсці і пакалядаваць. Брат, што ў войску не слу-

жыў і часыяком забы(і)ваў на ліставанне, матывуючы адсутнасць часу, так і застанеца ў гэтым пытанні «цёмным». Хіба што бацька палкам зразумеў мяне, бо сам мае адпаведны вопыт і яму нічога ня трэба тлумачыць.

Дэмбелъ — гэта сьвятло для тых, хто ўжо аделсуюць ці яшчэ чакае свайго.

Дэмбелъ — гэта тое, пра што пачынаеш думаць зь першых хвілін вайсковага жыцця.

Дэмбелъ — пазыцыя №1 у гіт-парадзе думак маладога салдата пасля каманды днівальнага «Адбой!». Стпачатку салдат падумае пра гэты — недасяжны ці блізкі — дзень, а ўжо потым прыгадае маму з татам, сястру-брата, дзяўчыну, ну і, нарэшце, хатнія справы.

ДМБ — гэта тое, чаму пераважна прысьвечаны вайсковы фальклёр,

што старанна збіраецца і вандруе з натагніка ў натагнік.

У тых самых натагніках доўгачаканая падзея мае і графічнае адлюстраванне — месцы службы ў выглядзе сьвечкі, што, паступова згасаючы, зьядзе час службы. Час да звальнення вымраецца ў колькасці памывак (наведаных ласьняў), што таксама мае выгляд нейкага малонку — часцей гэта нейкая геаметрычная фігура, элемэнты якой паступова крэсьляцца ці замаляваюцца. Штогэтыяны сьвежыя, памятыя салдацкія старанна адзначаюць чарговымі візэў у ласьню, што мае сымбалізаваць набліжэньне сьветлага дня на адзін тыдзень.

Дэмбелъ бывае сапраўдны — гэта той, што праз паўтара году, а таксама «нячасны» — што прыходзіць па цябе праз год, ня

даўшы табе, недарэку, як сьлед адчуць службу.

ДМБ, як сьведчыць мілітарны фальклёр, — не дзяўчына, ён не падмане і абавязкова прыйдзе, як некалі немінуча прыходзіць на нас смерць.

Звальненьне часам экспloatуецца як сродак пантажу — старшыня можа асадыць нахабнага «дзеда»: «Глядзі, будзе табе ДМБ «Восень-2008»!»

ДМБ — гэта калі нарэшце ты будзеш галіцца калі захочаш і забудзешся на канцік на карку, які мусіў наводзіць штораніцы. Гэта ляжаньне на ложку, глядзеньне тэлевізара, харчаваньне не па загадзе, а калі захочацца і колькі хочаш.

ДМБ — гэта калі ты ніколі больш не пачуеш загалу «ўпор ляжачы прыняць».

Гэта цікавасьць, трывога ці

пшасьце ў позіраках сустрэчных дзяўчат.

Дэмбелъ — гэта калі ў першыя дні твайго ўжо вольнага жыцця адзіным дзейным сродкам рашіняга абуджэньня ёсьць нечалавечы крык: «Батальён, пад'ём!!!»

ДМБ, урэшце, — тое, пра што ня выкажаеш парай слоў, а таму ўсё прыведзенае выпэй цалкам справядліва можа быць расцэнена як вельмі суб'ектыўнае і павярхоўнае апісаньне зьявы. Бо дэмбелъ, да ўсяго сказанага, у кожнага свой і зразумелы кожнаму па-свойму.

Зычу ўсім, хто ўжо вызваліўся, хутчэй адаптавацца, добра адпачыць і, не адцягваючы на пасля, знайсці сябе ў бурлівым цывільным жыцці, якое, будзьце пэўныя, прыгломшыць вас на першым часе. Хто яшчэ служыць — зычу даслужыць без прыгдо.

У каапэратыве «Рамонак»

АЛЕСЬ АРКУШ

Калі працуеш у незалежнай рэгіянальнай газэце, якіх толькі гісторыяў з сучаснага жыцця ні пачуеш ад людзей. Самых неймаверных, самых жаклівых, самых непэраўпадобных. Найбольш мяне ўразіла адна пэнсіянэрка, якая скардзілася на свайго старшыню садзаводчага каапэратыву.

Стпачатку я сляуху яе аповед няўважліва — думаў, нейкая гісторыя пра бытавую ўзаемадэпавагу, антаганістычныя чалавечыя дачыньні. Але пачуты расказ з кожным словам, з кожнай новай падрабязнасьцю набываў надзьвычай актуальны алегарычны зьмест — своеасабліва прыгта пра сучасную Беларусь, як быццам бы з прышавесцяў Быкава.

У 2002 г. у садзаводным каапэратыве «Рамонак» абралі новага старшыню Жураўскага. Чалавек выпіпаў на пэнсію, і ў яго зьявілася шмат вольнага часу. Людзі аднаголосьна прагаласавалі: няхай папрацуе Хведаравіч, калі мае на тое жаданьне. Актыўны і працавіты, спаць у папку ня будзе. Гэтак была агульна думка дачнікаў. Знайсці старшыню ня так проста. У аднаго

часу няма, у другога — жаданьня, трэці — ня здольны. Праўда, хадзіла пагалоска па леліпцах, што Хведаравіч, калі працаваў на калельні, налева палівам прыгандлёўваў. Але чаго толькі людзі ні кажучь, ды і хто толькі з дзяржаўнай кіпэні ні цягаў. Таму таа пагалоска нават і не згадалася падчас агульнага сходу, калі новага старшыню выбіралі.

Жураўскі адразу ўпругся ў працу. Прапановы зь ягонага боку проста сыпаліся адна за адной — зрабіць асьвятленьне дачных вуліц, падсыпаць пяском і выраўнаваць грэйдэрам дарогі, пачысыціць навакольныя мэлярацыйныя каналы і г.д. Новы старшыня адразу па абраньні правёў некалькі сур'ёзных рэформаў гаспадараньня ў «Рамонку» — найперш закрыў разьліковы рахунак каапэратыву і адмяніў прыходныя квіткі. Усе каапэратывныя грошы пачалі хадзіць гатоўкай. Жураўскі сказаў, што так прасьцей і таньней працаваць. За гатоўку можна наняць лобых бамжоў, заплаціўшы пляшкай «чарніла». Можна, і праўда так будзе зручней, пагадзіліся з новым старшынём дачнікі.

Пад кожны праект Жураўскага зьбіраліся грошы. Новы старшыня скараціў бытлоу бухгалтэарку праўленьня каапэратыву —

грашмына цяпер загадвала жонка старшыні. Прыносілі ёй узнось — яна ставіць птушачку насупраць твайго прозьвішча, і ўсё — навошта тая бюракратыя?..

І вось прайшоў месяц-другі, год, а ніякіх сляпоў з асьвятленьнем так і не зьявілася на дачных вуліцах, а дарогі ніхто і не сабраўся паправіць. Людзі пытаюцца ў старшыні — ён нешта тлумачыць, кажа пра складанасьці і праблемы: маўляў, пакакайце. Людзі паіскаюць плячмына і разыходзяцца.

Адна пэнсіянэрка ўзбунтавалася. «Я ня буду больш плаціць ні капеікі, хопіць нас за дурняў трымаць», — сказала яна ў вочы Жураўскаму. «Гвае праблемы», — адказаў той. Увечары ў жанчынкі зьнікла ў доме электрычнасьць. Назаўтра яна затэлефанавала ў раённыя электрасеткі, а там кажучь: «Адлучылі вас за няўплату». «За якую гэта няўплату, — узьвілася жанчынка, — у мяне ёсьць усе квіткі». «Прыяжджайце, разьбіяромся». Прыехала. А там тлумачаць: «Адлучылі з прычыны тэхнічнага стану». «А хто той стан спраўджаў?» — «Старшыня».

Амаль тры гадзі на дачы жанчынкі не было электрычнасьці. Да каго толькі ня зьвярталася. Хадзіла на прыёмы да раённых чыноўнікаў, пісала заявы ў АБЭЗ. Ніхто не

дапамог. І вось зьвярнулася да журналіста апазыцыйнай газэты.

«А чаму вы не абераце сабе новага старшыню?» — пытаюся ў жанчынкі. «Ды ён абкружыў сябе нейкімі людзьмі. Калі што не па іхняму — караюць. Б'юць вокны ў дамах, ламаюць платы, дрэвы ў садзе, топчаць градкі. Ніхто зь ім ня хоча зьязтвацца». — «А вы не баіцеся, што будзе, калі ў апазыцыйнай газэце зьявіцца матэрыял пра вашага старшыню? Пэўна ж, раззлююцца!» — «Я ўжо нічога не баюся! Пшысьце!»

Вось такая праўдзівая гісторыя. Гэты Жураўскі вось якімі крокамі ішоў: непразрыстасьць бюджэту, калі можна вольна і без кантролю з боку парлямэнту распадраджацца грашмына, пшматлікія праксты, дэманстрацыя вялікай працы, стварэньне славых структураў, якія кантралююць сытуацыю на месцах. І нарадзіўся з былога качагара і «рамонаўскі» маленькі ўзурпатар. І людзі паслухмяна церпяць ягоны прыгнёт. Амаль як у якім мэжыканскім кіно. Чакаюць свайго Зора. Свайго абаронцу, які адпомсшыць за ўсе крыўды маленькіх чалавечкаў, што бацца страціць свае градкі.

Полцацк

ВОДГУКІ

Кнігі скаргаў

Ад дэкрэту №2 «Аб удасканаленьні работы з насельніцтвам», што ўводзіць «Кнігі скаргаў», пацярпець перадусім адміністратары ніжэйшага зьявна, дзяржапарат, дробныя падпрямальнікі. Затое органам кантролю будзе чым заняцца — ня толькі зьбіраньнем штрафаў за адсутнасьць кнігі, але і арганізацыяй платных сэмінараў па правільным выдзеньні «дакумэнту». Антыбюракратычная рыторыка нясе з сабой толькі новыя ўскладненьні жыцця грамадзянам: от пры канцы сьнежня ўрад дадумайся, каб апэрацыя з чэкамі «Жыльё» рэгістраваліся на валютна-фондавай біржы.

Вольф Рубінчык, Менск

Вясковыя люмпэны

На

Айнштайн

чужы для ўсіх

Айнштайн, які 100 гадоў таму стварыў спецыяльную тэорыю адноснасці, лічаць грамадзянінам сьвету: на працягу свайго жыцця ён меў некалькі грамадзянстваў, у тым ліку швайцарскае, нямецкае і амэрыканскае. Вучань-няздара ў школе, у 26 гадоў Айнштайн робіць адкрыццё, за якое пазней атрымае Нобэлеўскую прэмію. Перакананы пацыфіст, Айнштайн у 1939 падпісваецца пад лістом да прэзідэнта ЗША Рузвэльта з папярэджаннем пра небяспеку стварэння атамнай бомбы ў Нямеччыне, ініцыюючы пачатак амэрыканскага атамнага праекту. Пасля Хірасымы і Нагасакі Айнштайн патрабуе забараніць ядзерную зброю і засцерагае перад гонкай узбраення звышдзяржаў. Актыўны ўдзельнік сіянісцкага руху, у 1952 ён адмаўляецца стаць прэзідэнтам Ізраілю. Да самай сваёй сьмерці ў 1955 Айнштайн захоўвае пачуццё гумару і расказвае анекдоты свайму папуаю, каб «вывесці яго з дэпрэсіі». 2005 год у Нямеччыне абвешчаны годам Айнштайна.

Як нацы выкарысталі Айнштайна

«Мой муж увёў час атрымлівае абразлівыя лісты», — абуралася Эльза Айнштайн 11 красавіка 1933 у лісьце да сваёй сяброўкі. «Нямецкія габрэі дамоў, што ён нясе ім няшчасце».

Пачатак найбольш злавеснай эпохі ў нямецкай гісторыі. 30 студзеня 1933 году Гіндэнбург прызначыў Адольфа Гітлера райхсканцлерам, выбары 5 сакавіка нечакана прыносяць НСДАП бальнінны месца ў парламент. Тым часам дыскрымінацыя габрэяў набывае пагрозлівыя маштабы. З асяпяроты за сваё здароўе і жыццё Айнштайн у настрочніку 1933 разам з жонкай выпраўляецца ў эміграцыю ў ЗША. Тое, што Айнштайн у такі цяжкі і небяспечны для яго час атрымлівае поўныя абвінавачанні ў лісьце акурат ад габрэяў, на першы погляд здаецца парадаскальным. Чаму камусьці прыходзіла ў галаву ўскладаць на сусветна вядомага фізика адказнасць за палітычны падзеі ў Нямеччыне?

6 лістапада 1919 брытанскія астраномы ўпершыню далі неабвержныя эксперымэнтальныя доказы сьпіннасці тэорыі адноснасці: назіранні падчас поўнага сонечнага зацменьня пацвердзілі гіпотэзу Айнштайна аб тым, што прамяні святла ў гравітацыйных палях адхіляюцца ў два разы мацней, чым прадказвала класічная фізыка.

Наступным днём лёнданская «Таймс» гучна абвясціла пра зорную гадзіну тэарэтычнай фізікі: «Навуковая рэвалюцыя. Новая тэорыя сусьвету. Уяўлены Ньютана былі няслушныя» Цігам некалькіх дзён вестка абляццала ўвесь свет.

Увосень 1919 прэса, якая дагэтуль амаль ня згадвала тэорыі адноснасці і яе творцы,

выбухнула артыкуламі на гэту тэму. У наступныя гады былі надрукаваны тысячы артыкулаў, брашуры і кніжак — амаль усе сусьветнага навуковага ўзроўню і зьольшага загадзя задуманыя як правакацыя, агітацыя ці палеміка.

Фізыка раптам стала часткай палітыкі. На зьлёме эпох кайзэраўскага райху і Ваймарскай рэспублікі працы Айнштайна апынуліся паміж жорнаў прагрэсіўна настроеных левых з аднаго боку і нацыянальна-кансэрватыўных папярэдняў фашызму з другога. Тэндэнцыянае асыячленне ў прэсе было падобнае да перацягвання каната, грамадства ўсё больш раскоўвалася на апантаных прыхільнікаў Айнштайна і яго неспрымальных праціўнікаў.

Некаторым камэнтатарам сымбалічна трыюмф над Англіяй, дзяржавай — пераможцай Першай сусветнай вайны, падаваўся бальзамам на раны нацыянальнай душы: нямецкі навуковец паклаў на лапаткі ньютанаўскаю фізіку і стварыў цалкам новую карціну сьвету, тэорыю навукоўца з Ульму прадстаўлялі як дасягненне нямецкай нацыянальнай культуры, своеасабліваю кампэнсацыю за іпчэ сьвежужо ў памяці ваенную ганьбу.

Для лібэраляў і левых ідэі Айнштайна адкрывалі проста бліскучыя перспектывы. Для іх навіна, што няма ніякіх абсалютных крытэраў для прасторы і часу, зусім ня значыла гібелі хрысьціянскага Захаду — яны і так даўно ўжо пахавалі яго. Прэса левай арыентацыі прадстаўляла Айнштайна як геніяльнага прагрэсіўнага мысліцеля, які нарошце даў людзям страсна жаданае пачуццё вызваленьня ад устарэлых традыцый.

Для кансэрватараў жа сытуацыя выглядала зусім інчай. Ва ўяўнай кнігтэсэндзі навуковай рэвалюцыі — што абсалютных велічынь больш няма

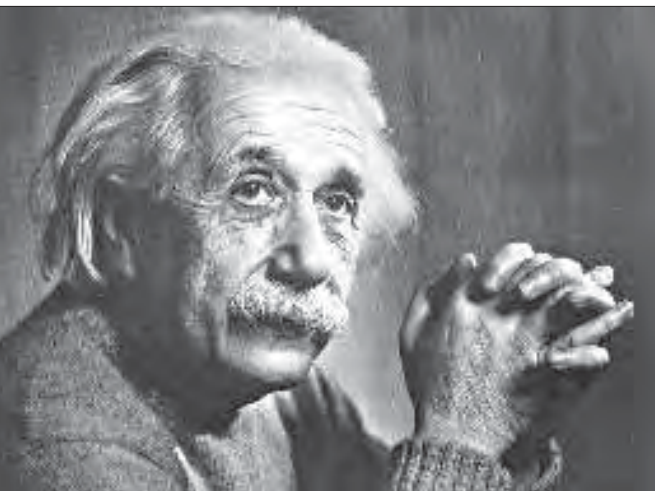
— яны бачылі неймаверны выклік. Той, хто тужыў па гэрархічных грамадзкіх структурах і строга ўпарадкаваным жыццё кайзэраўскага райху, бачыў у Айнштайне прарока ўсеагульнага распаду каштоўнасьцяў.

Сучасьнікі Айнштайна масава трапілі ў пастку, зводзячы фізіку да чыста моўнага: у сьведзе няма (больш) нічога абсалютнага — так нібыта гучала новая парадыхма навуцы. Айнштайн давеў, што ўсё «толькі адносна». Для самага Айнштайна велізарны рэзананс ягоных прац стаўся поўнай нечаканасьцю. «Цяпер кожны рамязьнік і кожны кельхэр дыскусуюць аб тым, ці слухная тэорыя адноснасьці», — здзіўляўся ён тымі днямі.

Сьветапоглядная трывога пасля скіданьня манархіі адчувалася паўсюдна: людзі адчайна шукалі арыенціраў, выйсьця з крызісу. А тут зьяўляецца гэны Айнштайн і абвясчае, што больш няма ніякіх актуальных крытэраў увагуле. Фатальнага разьвіцця падзей ужо нельга было спыніць: розныя зацікаўленыя групы інструмэнталізавалі Айнштайна. Прагрэсіўна настроеныя мэды левай арыентацыі спрабавалі прадставіць вядомага фізика як выдатнага змагара за іх уласную справу, правая прэса разьбіраюна накінулася на яго. Такім чынам Айнштайн на доўгія гады апынуўся ў цэнтры грамадзкага інтарэсу, як ніхто іншы.

Аднак Айнштайн і сам уменшаўся ў палітычныя дыскусіі. Ён актыўна выступаў па фізіфізм і супраць нацыяналізму, абараняў габрэйскія інтарэсы. Апроч таго, ён публічна заяўляў аб сваіх сымпатыях да Леніна.

Гэта рабіла яго чужынцам таксама і ў надзвычай кансэрватыўнай навуковай супольнасьці, што выявілася ўжо не-

WWW.SACKVILLE-EDNET.NE.CA

задоўга перад пачаткам Першай сусьветнай вайны, калі Айнштайн адмовіўся падпісацца пад заклікам навуковай эліты Нямеччыны да актыўнай падтрымкі палітыкі Вільгельма II. Усё сваё жыццё гэты нонканфарміст недружэснасоўна выказваў сваю пазыцыю, расшуча адхіляючы мілітарызм любога кшталту.

Усё гэта рабіла габрэйскага інтэлектуала цудоўнай мішэню для правых і рэакцыянераў. «Акадэмічны супэр-соцы», як жартам называў сябе Айнштайн, ідэальным чынам адпавядаў клішэ гніоснага ворага дзяржавы, які хаваецца за вэломам найвядомейшай навуковай велічыні — але насамрэч імкнецца не да чаго іншага, як да раскладаньня «народнай маралі» праз антынацыяналістычныя, анархісцкія выказваньні.

У 1921 годзе на першай старонцы «Фелькішэр Бэобахтэр», прапагандысцкай газэты НСДАП, Гітлер асабіста далучыўся да антыайнштайнаўскіх тырада сваіх аднадумцаў: «Навука, калісьці найвялікшы гонар нашай нацыі, сёньня выкладаецца габрэямі, для якіх гэтая навука ў найлепшым выпадку зьяўляецца толькі сродкам дасягненьня іх уласных мэтаў, але найчасцей — сродкам сьвядомага, плянамернага атручваньня нашай народнай душы і праз гэта давадзеньня нашага народу да ўнутранай пагібелі».

Праз 12 гадоў, захапіўшы ўладу, Гітлер пусьціў у ход усё рычагі, каб зноў «ачысьціць» «народную душу». І шмат хто зь нямецкіх габрэяў, якім даводзілася ўсё мацней цягнуць ад рэальнай палітыкі фюрэра, шукаў выйсьця для свайго бязмернага расчараваньня ў злосьці на Айнштайна — напрыклад, пішучы яму ў эміграцыю поўныя нываньсіці лісты.

Алесь Паткевіч; Spiegel.de

Прадказаньні Айнштайна

Альбэрт Айнштайн апырэдзіў свой час. Зь яго тэорыі выніклі шматлікія вывады, ня ўсе зь якіх магчыма было правэрыць пры дапамозе тагачаснай эксперымэнтальнай тэхнікі. Аднак зь цягам часу шмат якіх з гэтых прадказаньняў пацвердзіліся. Да найбольш значных належаць:

Раўнаньне масы-энергіі ($E = mc^2$)

Славутая формула, паводле якой маса — гэта канцэнтраваная форма энэргіі, непасрэдна вынікала са спецыяльнай тэорыі адноснасці. Публікуючы яе ў 1905 годзе, Айнштайн не выключай магчымасьці яе правэркі. «Але ці не сьмяецца зь яе пан Бог і ці не абвёў ён мяне вакол пальца — гэтага я не магу ведаць», — прызнаўся Айнштайн сябру.

Раўнаньне масы-энергіі лягло ў аснову пабудовы ўсіх ядзерных рэактараў і атамных бомбаў.

Чорныя дзіркі

Агульная тэорыя адноснасці прадказвае існаваньне так званых чорных дзірак — кампактных аб'ектаў з такім магутным гравітацыйным полем, што нават святло ня можа высільнуць зь іх нутра. Пераканаўчым прыкладам зьяўляецца чорная дзірка ў цэнтры Млечнага шляху, якая мае масу, роўную прыкладна тром мільёнам масаў Сонца.

Гравітацыйныя лінзы

Вялікія масы, паводле агульнай тэорыі адноснасці, скурчваюць прастору і, такім чынам, прамяні святла. Вялікія скопішчы галактык праз гэта могуць нават утвараць так званыя гравітацыйныя лінзы, якія факсууюць святло далёкіх аб'ектаў за імі. Сёньня астраномы карыстаюцца гэтымі натуральнымі «павелічальнымі шкельцамі», каб пранікнуць глыбей у космас. Адхіленьне святла ў гравітацыйным полі было даказана ў 1919 годзе праз астранамічны назіраньні краю Сонца падчас сонечнага зацменьня — пасля гэтага Айнштайн вокамгненна стаў сусьветна вядомым.

Пашырэнне Сусьвету

Пастухі забаранілі статак: рэйтынг нячэсных карцінаў

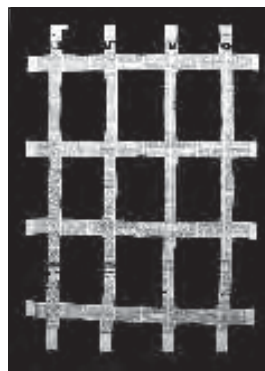
У Віцебску зачыненая выстава ўдзельнікаў Быкаўскага пленэру. Адміністрацыя з палітычных меркаванняў прыбрала партрэт пісьмёніка, намалёваны Алесем Пушкіным. На знак салідарнасці з Пушкіным астатнія 26 мастакоў знялі свае карціны. Якія шчэ карціны забараняліся за 10 лукашэнкаўскіх гадоў? Падсумоўвае Аркадзь Шанскі.

Алесь Пушкін. Фрэска «Страшны суд», царква ў Бабры

У Пушкіна забаранялі пэрформансы, карціны. Але самая вядомая з забароненых — фрэска «Страшны суд» у царкве ягонага роднага мястэчка Бобр. Пасля некалькігадовага змаганьня 8 сакавіка 2004 г. выяву «чалавека, падобнага да беларускага прэзідэнта», на фрэсцы ўрэшце замалявалі. Што не перакшодзіць некалі яе рэстаўраваць.

Зняты з апошняй выставы ў Віцебску партрэт Васіля Быкава — новы артэфакт у вялікім зборы пушкінскіх забаронаў. Перад гэтым былі арыштаваныя ў 2002 г. партрэты ўсёвалада Родзкі і Міхася Вітушкі.

Сам Пушкін лічыць, што сёння ўладная цензура стала больш пільнавацца мастацкага падтэксту. Раней дастаткова было адкрытага пратэсту — карыкатуры на цяперашняга сымбалі ці на прэзідэнта, выявы «калябарантаў». У партрэце ж Быкава, кажа мастак,

ВЫЦІНАНКІ Тацяны Маркавец — звалюцца свабоды слова.

так, улады спалохаліся алегарычнага вобразу «калхознага фашызму», выяўленага праз статак на заднім пляне. Амонаўцы дубцамі заганыюць кароваў на ферму, на якой вісіць чырвона-зялёны сцяг, а зь ім змагаюцца бел-чырвона-белыя анёльчыкі.

Алесь Марачкін. Сьляза Міндоўга

Найбольш шчымліва й пяшчотна ставяцца ўлады да ўвасабленьня сябе. Алесю Марачкіну забаранілі прэзентаваць на афіцыйных выставах пяць карцін: «Нашы лялькі» (намалёвана разам з Алегам Карповічам), «Звычайны нацюрморт», «Сьцяна», а ў 2004-м адразу дзьве — «Сьляза Міндоўга» і «Галасуй, галасіць будзеш потым».

Батлейка «Нашых лялек» карыкатурна паказвала кіроўную эліту Беларусі.

Вусатыя рысы праглядаюцца ў кучы гародніны, зваленай блізу

Крамлёўскае сьцяны («Звычайны нацюрморт»).

У «Сьлязе Міндоўга» — разгук вобразаў: расейскі рубель, расейскі трыкалёр, Лукашэнкава маска на адным з пэрсанажаў...

Для Марачкіна прэзыдэнцкі вобраз стаў крыніцай натхненьня і... турбот: мастак стараецца, а ўсе ягоныя творы з прэзыдэнцкімі матывамі трапляюць пад забарону.

«Мы з Талбузіным рабілі інсталюцыю пад назвай «Я жа вас па-хорошаму прадупраджаю»: лесьвіца, аформленая, як вышка ў зоне. Дык гэтую лесьвіцу ня проста выкінулі з Палацу мастацтваў, а нават расьпілівалі на часткі», — апавядае мастак.

Тацяна Маркавец. Вокны друку

У творы Тацяны Маркавец не было ні прэзыдэнта, ні сымбалікі. Ейная выцінанка-трыпціх называлася: чорныя краты на белым тле, газэтныя краты на чорным, чорныя краты на газэце. «Перад тым выйшаў нейкі ўказ пра цензуру ў друку. І за некалькі гадзін да адкрыцця выставы прыйшлі цензары, сказалі: здымайце. Работнікі Палацу мастацтваў адмовіліся здымаць бяз згоды аўтараў. Тады творы проста перавярнулі перадам да сьцяны, каб ніхто ня бачыў. Але ўсе наведнікі паварочвалі да сябе карціны й зазіралі на той бок», — згадвае мастак. Пазьней выцінанку разам зь іншымі карцінамі ўсё ж знялі з выставы, але на пустыя месцы работнікі Палацу повесілі копіі загаду, паводле якога былі рэпрэсаваныя карціны.

Уладзімер Крукоўскі. Што ж мы за людзі?

«Незалежніцкія» матывы былі папулярнай падставой для рэпрэсіяў у другой палове 1990-х. Падчас адной з «пагоньскіх» выставаў была знятая інсталюцыя Пушкіна з вайсковым «ботам

ВОБРАЗ ЭПОХІ імплічмэнту і шматтысячных мітынгаў.

акупанта». Летась з выставы суполкі «Пагоні» ў Экалягічным цэнтры ў Менску быў зняты плякат У. Крукоўскага «Што ж мы за людзі?» з выявай раскола тага гербу «Пагоні» на ім.

Ідэалігічныя тармазы ў чыноўнікаў спрацоўваюць ня толькі на няправільную сымбаліку, але і на няправільны зьмьстак правільнае. Так, У. Крукоўскаму не дазволілі выставіць плякат «Беларуская мадэль»: пустая каструля, побач зь якой валяецца накрывка, зробленая з цяперашняга гербу.

Марачкін кажа, што ўлада сама правакуе зьяўленьне крытычных твораў: «За савецкім часам хоць нека ўскосна можна было крытыкаваць. А сёньня гумар, сатыра цалкам вынішчаныя. Пажартаваў на КВК — прэч з інстытуту. Што ж за чалавек, калі ён ня ўмее зь сябе пасмяяцца».

Беларускім мастакам няма патрэбы экспанаваньня ўнітаз альбо дамалёўваць вусы Джакондзе. Бясplatным прамотарам для іх сталі «мастатвазнаўцы ў цывільным». Самы гучны посьпех у публіцы чакае карціны, што зазвалі рэпрэсіі.

ПЕКЛА ў Баброўскай царкве насяляюць распусьніцы і праваслаўныя атэісты.

«СЬЛЯЗА МІНДОЎГА» — адрозны ад афіцыйнага погляд на беларуска-расейскую інтэграцыю.

Блуканьне па насалодах

Лірыка пра п'янства, каханьне і сьмерць

АДАМ ГЛЁБУС

Парадак

Ёсьць рэчы: патрэбныя
і непатрэбныя,
Чужыя, свае, залатыя і срэбныя...
Навесці парадак — такая задача:
Пачысьціць, прыбраць
і зрабіць справаздачу.
Наводзіш парадак,
выкідваеш сьмецьце;
Свабодна і вольна жывецца
на сьвеце.

Тры Сярожа

Выйшаў з туману хлопец Сярожа.
Выняў з кішэні востры свой ножык.
Выйшаў насустрач Сярожу Сярожа,
Выняў насустрач ножыку ножык.

Кожны Сярожа меў востры ножык,
Кожны падумаў — Бог дапаможа!
Ножык аб ножык білі Сярожа.
Мачылі гасілі кожнага кожны.

Рэзаў Сярожа Сярожу бязбожна.
Рэзаў прыгожа Сярожа Сярожу.
На скрыжаванні, на раздарожжы
Пазаразіліся нашы Сярожа.

На скрыжаваньне, на раздарожжа
Выйшаў з туману трэці Сярожа,
Выцягнуў з трупаў нажы асьцярожна
І працягнуў сваё падарожжа.

Свабодны

Сапраўдны мужчына
П'е за Айчыну,
П'е без нагоды,
Бо ён — свабодны.

Вяртаньне

Бяжыш, каб не любіць, ня браць,
ня верыць.
Ляціш, каб не баяцца, не прасіць.
Навокал сьвет турэмны, мёртвы,
шэры.
Вяртаешся, бо трэба жыць,
каб жыць.

Полацак

Піў я гарэлку ў полацкіх кватэрах,
На рок-канцэрце вершы прачытаў,
Гуляў у краёвях сьнежна-шэрых
І ў ложку паэтэсы начаваў.

Позьні час

Як жа ня хочацца сыхodziць
У безнадзейна позыні час...
Няўжо каханьне не для нас?
Як жа ня хочацца сыхodziць...
Вы на мяне, а я на Вас
Глядзім, глядзім, вачэй ня зводзім...
Як жа ня хочацца сыхodziць
У безнадзейна позыні час...

АЛЕНА АДАМЧЫК

АДАМ ГЛЁБУС
(сапр. Уладзімер
Адамчык) нар.
1958 у
Койданаве. Сын
празаіка
Вячаслава
Адамчыка. Паэт,
празаік, мастак,
выдавец. Сярод
ягоных апошніх
кніг — зборнік
выбранага
«Тэксты» (2000),
сямейны раман
«Дом» (2004).

Паэты

Паэты п'юць бяз меры,
без выходных.
Па-чорнаму, заўжды, як мае быць.
З бутэлек модных
і простанародных
Пілі і п'юць, як нашы могуць піць.
Паэты п'юць, і гэта нам ня дзіва.
Паэты моцна п'юць, і п'юць даўно.
Цячэ гарэлка. Плэхаецца піва.
Ліецца бел-чырвона-белае віно.
Паэты п'юць да поўнага

знямяненья,
Сыходзяць у глухую чарнату,
Правальваюцца ў д'яблаву
пустэльнію,
Каб засьпяваць і зьнішчыць
пустату.

Вясна

Вясна. Празрыстае паветра.
Звон птушак. Сьпевы каляжоў.
Ледзь чутны, пацяплелы ветрык
Гуляе. Сакавік прыйшоў.
Дзень падужаў, а ноч аслабла.
Цякуць, ліюцца ручаі...
Бог мой, тады якога д'ябла
Нам не жывецца на зямлі?!
Вясна зруйнуе, нарадзіўшы.
Краса імгненьняў праміне.
Вясна абновіцца, забіўшы
Цябе, яго, яе, мяне,
Усіх.

Запавет

Пахавайце нас «валетам»
Над ракою, пад вярбою,
Самай цёплаю парою,
Спраўце нам хаўтуры. Летам,

Згодна з гэтым запаветам,
Пад Сьвятою... пад гарою
Пахавайце нас «валетам».
Над ракою, пад вярбою,
Між агнямі і паветрам,
Між зямлёю і вадою,
Добра, як сама з сабою,
Муза будзе спаць з паэтам.
Пахавайце нас «валетам».

Валодзі

Так павялося ў нашым народзе:
Калі ты ня Слава, тады ты —
Валодзя.
З прыродай, радзімай і Богам у
згодзе
Жыл і жывуць беларусы Валодзі.
Мінаюць стагодзьдзі
і тысячагодзьдзі,
На нашай зямлі застаюцца Валодзі.

Наступніку

З магчымасьцяў — гнісьці або
гарэць —
Ты, безумоўна, абярэш другую.
Хай не сябе, дык іншага ўратуеш
І недарэмна будзеш палымнець.

Змаганьне зь цемраю — такі твой
будзе шлях
Самаахварны і самазнішчальны.
Твой час зямны зьдаецца
фатальна,
Таму адкінеш прэч жывёльны
страх.

Ты пойдзеш біць маланкай залатой
Тых, хто гніе ў засмечаным
балоце.
Тых, хто скавчыў ў гнойнай бруднай
слоце,
Ты пераможаш, мілы вучань мой.

Пытаньні

Скрыня з дыханьнем Хрыста,
Дзе яна, наша рэліквія,
Наша рэлігія, сьветлая прастата?
Стаю прад сьвятымі лікамі...

Дзе любоў да Хрыста? Спачуваньне?
Нічога ня бачу, нікога ня слухаю,
На пытаньні грувашчу пытаньні.
Шкло на абразях заседжана мухамі.

Блуканьні па насалодах

Уночы гуляю, блукаю па Вільні
У добрым настроі, апрануты стыльна.
Рэкламныя панны мяне спакушаюць,
Вясёлыя целы настрой уздымаюць.
Каханка-бялянка на тонкіх абцасах
Прыянай усмешкай цугляе Пэгаса.
Пэгас, зацугляны
распусьніцай сьмелай,
Заносіць мяне на духмянае цела.
Мы скачам натхнёна
да самай вяршыні
І падаем разам на сіняй прасьціне.
Разьлік за інтым дужа чешыць
бялянку.
Блукаю па Вільні, да самага ранку.

Мужыкі і бабы

Мужыкі падоўгу не жывуць.
Іх жыцьцё, прапахлае гарэлкай,
Жорстка падкароцана вайной.
Мужыкі вядуць заўсёды бой
Між сабою і з самім сабой.
Доўгае жыцьцё належыць бабам —
Як ні паварочвай, будзе так.
Бабы нараджаюць і гадуюць,
Любяць, лашчаць, песьцяць
і шкадуюць,
І хаваюць родных мужыкоў.

Жаданьні

«Можна?» — «Можна!» —
«Асьцярожна?» —
«Асьцярожна,
можна, можна...»
Божа, Божа, дай нам розум
нарадзіць дзіця прыгожым...

Залатая

Мая жанчына маладая,
Бялуткая і залатая.
Цокае абцасамі
Мая жанчына маладая.
Што захацела — тое мае
У жыцці плятасавым
Мая жанчына маладая,
Бялуткая і залатая.

Дэбаты

Аты-баты, йшлі дэбаты —
Тралі-валі пра вайну.
Нехта ціха, хтосьці матам
Абмяркоўвалі салдатаў,
Тэарыстаў і штрафбаты,
Неслы поўную муйню.

Выйшаў хлопец з аўтаматам
І паклаў канец
Дэбатам.

Суцяшэньне

Калі сады любові адцвітуць,
Калі да кроплі вып'ецца ўся слодыч
І ты памрэш, прачнуцца не забудзь
І пабудзі таго, хто будзе побач.

Усё толькі пачынаецца

Працяг са старонкі 8.

Твор гэты ў пэўнай меры аўтабіяграфічны. Восьмем хочь бы радкі: «Аж бацьку гора з ног зваліла, — пайшоў на той сьвет без пары; у год капай зноў тры магільны: зьлёг брат і дзьве зьліглі сястры». А вось крыху раней:

...Свайго жыцця пазнаў
я марнасьць,
Аж на сябе я рукі ўзьняў.

Але ня суджана было мне
Душой бяз часу загавець,
І сам ня знаю ўжо сягоння —
Жалець таго ці не жалець.

Ведама, тама — не аўтабіяграфія, але яе герой — Незнаёмы, — выкладаючы свой жыццёпіс, бярэ факты зь біяграфіі Паэты (бацька, брат, сёстры і інш.). Адчуваньне марнасьці жыцця і няведаньне, шкадаваць ці не шкадаваць, што застаўся жывы... Луцкевіч канстатуе: «Сумна мне, Божа», — паўтарае Купала за Славацікам. Сумна, што іпсасія ў гэтым новым сваім жыцці на брукі вялікіх мест ён ня бачыць, што наагул ня знаў іпсасія ніколі. І ня верыць паэта, каб для яго «ўзышло калі сонца». *Псымізм* пануе ў ягонай душы...»

Пра другі «крытычны момэнт», другую вядомую нам спробу суіцыду сёньня маецца багатая літаратура. На гэты раз Паэта ня мог даверыцца паперы, каб задаць пытаньне: «жалець таго ці не жалець?»

Луцкевіч, які лічыў трагедыяй Паэты ўжо адны цяжкія сны аб Беларусі, думаў, што ў момант другое спробы самазабойства «счэзла копішняя разбейнасьць між Янам Луцэвічам і Янкам Купалам: *Купала — пераможца*», што «казённым» пэўцом паэта стаіцца ня хоча ў дні не можа». Крытык памыліўся, ды не памыліўся ён у іншым: «...тая «іскра Божа», якая так цудоўна зьліла ў душы Паэты, тухне з дня на дзень, і Купала ўжо нічога новага ня творыць». Удакладнім: нічога новага для Бацькаўшчыны, для вечнасьці (як мы ведаем, Бацькаўшчына вечная). Пачынаецца трагічны перыяд жыцця Купалы, калі «таго, што крынецца ў глыбіні ягонае душы», нельга «голасна гаварыць». І выкасьці на паперы.

І калі размаўляюць пра сьмерць Янкі Купалы, я пытаюся: ці можа на выключак трэцюю спробу суіцыду? Як на гэтае пытаньне адказвае псыхалёгія?

Купалазнаўства: затрымка ў разьвіцьці

Купалазнаўства знаходзіцца ў дзіцячым узросьце. Гэтак я скажу і напісаў да гадзі таму. Віталь Скалабан, заняўшыся архіўнымі рэспублікамі, больш псымістычны ў сваёй высьнове: купалазнаўства яшчэ ў капальцы ходзіць.

Ня выкананы запавет Паэты. Пішучы ў вершы «Мой цень», што пасля ягонае сьмерці «з імглы адвечнасьці паўстане і кры-

жам стане на кургане майго жыцця бяссьмертны цень», Янка Купала як бы выказаў спадзяваньне, што дасьледчык ягонага жыцця і творчасці «сачыць пачне ўвесь ад пачатку мой шлях, якім поўдз астатку, які мне толькі кіннуў жал». Гэты дасьледчык павінен высветліць, «чаму з жыццём ня ўмеў я жыць», і ён «наракаць, клясьці ня будзе, што я, што мне зрабілі людзі, ня будзе плакаць ён і выпць».

Навуковае купалазнаўства ў БССР скончылася ў 1927 г. выхадом кнігі «Янка Купала ў літаратурнай крытыцы» пад рэдакцыяй Зьмітра Жылуновіча і Міколы Байкова. Разьвігі Жылуновіча пра тое, як «Янка Купала няўхільна падаваўся ў бок сымбалізму», як

Купала паказвае футурафобію беларуса, яго пасіўнасьць. «Стаім мы перад будучыняй нашай і ўсё варажым, сочым ейны ход...» Ня робім будучыню, не змагаемся за яе.

«сымбалізм беларускай літаратуры... нёс службу рамантызму; паўтораная Байковым думка Міхайлы Петуховіча пра нацыянальны рамантызм як асноўны кірунак паэтычнай творчасці Пятраса Шаўчэнка і Купалы; тэзіс Петуховіча пра богамаганьне ў вершах Купалы, а Івана Замойца — аб «Раскіданым гняздзе» як драме настрою; ягонае ж выказваньне пра тое, што Купалу як драматургу «мала ўдаліся і спроба даць умоўную сымбалічную драму, і спроба пабудавань сатырычную камэдыю»; сьцьверджаньне Аляксандра Вазьнянскага, што рамантычны

Санька

на вэла

Леанід Маракоў — наваліст, даследчык сталінскіх рэпрэсій. Пляменьнік паэта Валер'я Маракова, замардаванага ў 1937-м.

ЛЕАНІД МАРАКОЎ

Вось дык скараціў дарогу — пайшоў напразткі, праз парк, не захацеў аўтобуса пачакаць. Вось дык скараціў дарогу... Праўда, дваццаць чацвёрты даваў кругалі, так што быццам і правільна зрабіў, ды лепей было б яго пачакаць... І наўдэкі пусціўся рана! Да выхду з парку яшчэ сятня — ня меней! — мэтраў, і мужчына з прылзанымі, бы мокрым, валасамі, які прыстаў да яго, можа дагнаць. І што дзяць-ку трэба? Зьявіўся, быццам фокуснік. Не было нікога на дарожцы — і на табе, ёсьць. Нібы пад зямлю вырас. Заўсміхаўся, адразу пахваліў:

— Які харошы хлопчык, які харошы хлопчык! Мо яшчэ і выдатнік? Угадаў? Паважаю выдатнікаў. Асабліва паглядных.

«Чаму толькі выдатнікаў?» — усмешкаўся Санька. — І чаму паглядных асабліва?»

Прылзаны мужчына, апрануты ў нятанны карычневы касцюм, светла-бэжавыя сарочку з шырокім модным галштукам, выглядаў прыстойна і сьвяточна, але нешта Саньку ў ім насыярожавала. Што? Пах! Мужчына нібы ўвёс, з галавы да ног, быў абліты аджалеанам. І яшчэ — позірк: вочы неспакойна бегаюць, нібы ловаць каго ці шукаюць.

— Хлопчык! — па-бацькоўску паклаў руку на Санькава плячо незнаёмец. Азірнуўшыся па баках і пераканаўшыся, што яны на дарожцы адны, дадаў: — Як ведаў, што цябе сустрыну. Глядзі, што ў мяне ёсьць! Шакалядка! З арохамі, порыстай, нянаша. Акурат табе. Бары-бары, не саромейся. Каптваў такую? Смачная — язык праглынеш! — рука незнаёмца, сьлізгануўшы па Санькавым плечку, апынулася на шыі. — Бары, пакаштуй...

І вось тады, спалоханы прадчуваньнем нечага страшнага, Санька,

не прамовіўшы ні слова, кінуўся наўдэкі. І правільна зрабіў. Гэта быў адзіны шанец вырацца з рук гвалтаўніка і забойцы хлопчыкаў. Яго ўжо даўно шукалі ў горадзе. Санькава мама чытала ў газэце, што злачынца на спэцыяльнасьці, хутэй за ўсё, пэдагог (так меркавалі ў міліцыі) і валодае здольнасьцямі гіпнатызаваць дзіця, ласкавымі словамі ўсыпіць яго пільнасьці. І калі хлопчык даверліва ішоў на кантакт з незнаёмым, але добрым дзяцькам, злачынца наносіў удар — нечаканым, рэзкім, як правіла, заду. Аднёсіў ахвяру ў кусты, учыніў свой туюны здэке-гвалт. Аднаго ў міліцыі не маглі зразумець: навошта злачынца забіраў у сваіх маленькіх ахвяр трусікі? Гэта ж рэчавы доказ супраць яго самога! Адказ быў неверагодна прасты: памятка аб чарговай ахвяры! Кожны свой выхад маньяк старанна прадумваў, рабіў аналіз паводзінаў ранейшых ахвяр. І яшчэ ні разу не пакінуў сьлядоў.

Ня думаў ён пакінуць іх і цяпер, як і Саньку жыцьцё.

Да агароджы, што акружала парк культуры і адпачынку імя Чалюскінцаў, заставалася ўсяго чучь-чучь, калі ўчэпістая рука незнаёмца дацягнулася да хлопчыка і схопіла яго за каўнер. Санька рвануўся з апошніх сіл і адчуў, што вырываўся, а той, хто даганяў яго, грывнуўся, па ўсім відаць, на зямлю, закашляўся — найнакш, ад пылу — і брудна маюкнуўся.

Усё ж дарма людзі прызвалі яго настаўнікам.

Страх звычайна скоўвае цела. Саньку ж наадварот — прыдаў сілы. Ён сігануў проста на высокую дапчаную агароджу і ўхапіўся за востра зачасаныя штыкеткіны. Пячкіць боль працяў далонь — пубна, у яе ўціўся незагнуты цывік. Перамагаючы боль, Санька ўсё ж змог падцягнуцца на руках утору і перакінуў правую нагу на другі бок агароджы.

Але і незнаёмец не марудзіў.

Спрытна падхапіўся з зямлі і паспрабаваў зноў дагнаць вёрткага хлопчука, які ўжо быў на

Падарылі надзею

Беларуская мужчынская зборная прайшла першы этап кваліфікацыі да гандбольнага чэмпіянату Эўропы-2006. Ці адрозніцца легендарны беларускі спорт? Ці стане ручны мяч нацыянальным відам спорту, як у Літве баскетбол? Артыкул Алега Раяўца.

У шасці гульнях беларусы заваявалі сем пунктаў — тры перамогі, адна нічыя, дзве паразы. Заняўшы другое месца ў падгрупе, наперад яны прапусцілі зборную Вугоршчыны. У суботу 22 студзеня ў сваім апошнім матчы гадаванцы Спартак Мірановіча ў Менскім палацы лёгкай атлетыкі перайгралі зборную Кіпру з лікам 36:26, трыма днямі раней кіпрыёты ў Нікасіі былі абыграныя з лікам 42:21.

А яшчэ на пачатку студзеня, да старту кваліфікацыйнага раўнду, шанцы беларусаў на поспех разглядаліся як невялікія. Зборная Кіпру — адвечныя аўтсайдзры — пад увагу ня браліся. Першае месца загадка аддавалася паўфіналістам Алімпіяды-2004 — вугорцам.

Постсацыялістычная Вугоршчына, сувымерная з намі па колькасці насельніцтва, у адрозненне ад Беларусі здолела захаваць і моцную зборную, і някепскі клубны гандбол.

У зборнай Беларусі надвор'е робіць легіянеры, а клубны гандбол слабаваты. У Лізе чэмпіёнаў БГК імя Мяшкова ў сваёй падгрупе справядліва заняў апошняе месца. У іншых ўражках большасць беларускіх клубоў павыляталі на першым этапе.

На другое месца ў нашай падгрупе ставілі італьянцаў. Да таго ж згадвалася мінулая кваліфікацыя да чэмпіянату свету — калі ў родных сьценах беларусы пера-

Матч трэцяга туру са зборнай Італіі стаў для беларусаў вырашальным. На здымку: адзін з лідэраў зборнай Іван Броўка адчайна змагаецца за мяч з італьянскім вівачы.

маглі, але ў гасцях саступілі патрэбную розніцу ў ліку. І тады, і цяпер зборная Італіі разглядалася ў якасці галоўнага суперніка беларусаў.

Але ў менскім матчы, што прайшоў у Палацы лёгкай атлетыкі 12 студзеня, беларусы пераканаўча перамаглі «скадру адзур» — 35:24. Вырашальны ўнёсак у перамогу зрабілі акурат легіянеры — Іван Броўка ды Сяргей Гарбок з запароскага ЗТР, якія закінулі па дзесяці і сем мячоў адпаведна. Цяпер застава-лася не прайграць з розніцай у 11 мячоў у матчы ў адказ. Бела-

русцы ў Сан-Віта-дэ-Тольмэнта вытрымалі — 20:20.

Цяпер айчынную зборную ў чэрвені чакае стыкавы матч, дзе і вызначыцца канчаткова, здолеюць ці ня здолеюць беларусы трапіць на кантынентальнае першынство. Шэсць камандаў вызначыліся загады — Швайцарыя (гаспадар першынства), Нямеччына, Данія, Славенія, Харватыя, Расея. А вось за астатнія дзесяць пудзёвак пазмагаюцца ў матчах плей-оф 20 камандаў. Цяпер застаецца маліцца, каб нам ня трапіліся зборныя Францыі, Гішпаніі, Нарвэгіі ці Ісляндыі, аб'ектыўна

мацнейшыя за беларусаў.

Непажадана таксама атрымаць суперніка ў асобе зборнай Сэрбіі: ёсць немалы досвед — і ў гандболе, і ў футболе, — як судзіць ня раз спраўлялі хаўтуры па беларускіх камандах на Балканах. Супраць астатніх рэальна выста-яць.

Даўно мы не выходзілі ў фінальную стадыю якіх-кольве-чы чэмпіянатаў Эўропы і свету — цэлых дзесяці гадоў.

А было ж калісь... Менскае СКА — шасціразовы чэмпіён СССР і лідэр кантыненту. Памя-таю, як я дзіцем адмовіўся ад па-

ездкі на піянерскі зьлёт на Нарач, каб не прапусціць трансляцыі матчу СКА з бухарэсцкай «Сьцяў-ай». Як я веў сшыткі з запісамі, колькі забіў Каршакевіч, колькі — Тучкін... Гэта былі куміры!

Ёсць варыянт развіцця гандболу, таннейшага за футбол, тым больш за хакей, як нацыянальнага каманднага віду спорту. Такого спорту патрабуе камандны дух нацыі. Футболу і хакею Беларусь не пацягнула. А ў гандбол можна гуляць і ўзімку, і ўлетку, і не патрэбна дарагая амуніцыя. А пляцоўка знойдзецца ў кожнай школе.

СЬЦІСЛА

Залаты гол Амелянчука

Футбольны клуб «Лякаматэў» (Масква) заваяваў ХІІІ Кубак чэмпіёнаў Садружнасці. У фінальным паядынку чэмпіёны Расеі перамаглі бакінскі «Нэфтчы» — 2:1. Пераможную кропку на 71-й хвіліне паставіў беларус Сяргей Амелянчук, які некалькі тыдняў таму перабраўся ў маскоўскі клуб з кіеўскага «Арэналу».

Брыльянтавая гульня Глеба

Мінулы тур нацыянальных футбольных топ-чэмпіянатаў быў паспяхоўны для беларускіх легіянераў. Форвард

«Сампдорыі» Віталь Кутузаў забіў ужо на першай хвіліне гол у вароты рымскага «Ляцы» — генуэзцы выйгралі з лікам 2:1. «Штутгарт» перамог у гасцях «Майнц» — 3:2. Аляксандар Глеб ня толькі забіў мяч, але і паспрыяў яшчэ двум галам. Нямейскія журналісты матчу назвалі гульню беларуса брыльянтавай — напрыклад, на рахунку Аляксандра 79 кантактаў зь мячом, ці болей, чым у любога іншага ўдзельніка сустрэчы.

Перамаглі легіянераў

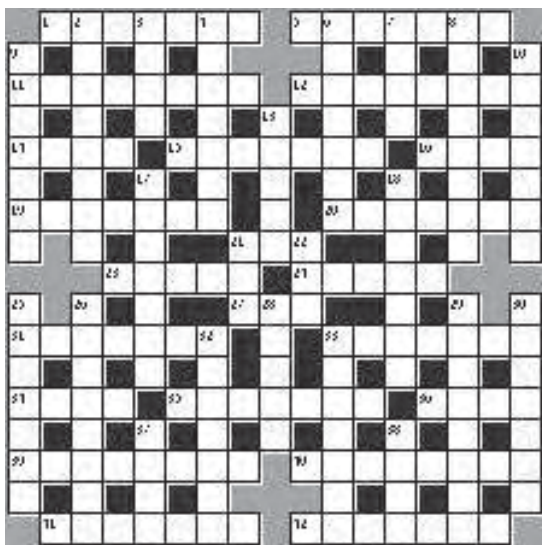
22 студзеня ў сталічным Палацы спорту прайшоў «Матч усіх зорак» Адкрытага чэмпіянату

Беларусі па хакеі. Хакеісты — беларусы паводле папяртгу — гулялі супраць легіянераў, што выступаюць за беларускія клубы. Беларусы перамаглі з лікам 3:2. Шайбы на рахунку Сяргея Задзьялёнава («Юнаітва» Менск) ды двух Змітроў зь менскага «Керамун» — Мялешкі і Панкова.

Кацяго — віце-чэмпіёнка свету

Канькабежка Анжаліка Кацяго зав

КРЫЖАВАНКА

Па гарызанталі:

1. Вынаходніцтва няшвэдзкага Карлсана. 5. Сьвязіўся ў хаце настаўніка Рагойшы з Ракава. 11. Дастане ўсіх. 12. Вельмі ўмеркаваны лад жыцця. 14. 3-за, дзеля, пераз, скрозь. 15. Зброя, якую крыжакі канфіскавалі ў сарацынаў. 16. Тэрмін старажытнагрэцкай філязофіі. 19. Пачнецца з тваім голасам, калі будзе многа паліць. 20. Фармацэўт. 21. Любімае дрэва Фрэды Кругера. 23. Грузавое судна. 24. Месца ахвярапрынашэння. 27. Мужчынскі, жаночы ды някі. 31. Пратэцыя. 33. Самалёт малой магутнасці. 34. Ён што бачыць, тое паче. 35. Да яе зручна прыкаваць кайданкамі. 36. Пажадана есці лыжкамі. 39. Водзіцца ў Міссысіпі. 40. Карэнны жыхар гораду Ветка. 41. Захворваньне скуры. 42. Разам з «валочнай паме-

рай» прыдумаў Жыгімонт Аўгуст.

Па вертыкалі:

2. У яе час-пораз трапляеш. 3. Агляд. 4. Сядзіць за касай. 6. Носбіт інфармацыі. 7. Малая цёплая коўдра. 8. Адчуваньне прыгожага. 9. ЛАХі... 10. Выдатны кампазытар. 13. Яна, як Здыхлік Незьміручы, ніколі не памрэ. 17. Спецыяліст па зьбіганьні ад усіх. 18. Любімая атрута-алькалёід у Агаты Крысьці. 21. Кіпень. 22. Адвартная частка. 25. Барадаты чалавек. 26. На галаве ў занадта разумных. 28. І частка арганізму, і пэрыядык. 29. Удзельнік нападу. 30. Рэўматызм багатыра. 32. Травяністая расьліна зь ярка афарбаваным лісьцем, аксамітнік. 33. На яго партызаны вешалі фанымстаў. 37. Парода папугаю. 38. Што яднае Латышава і Чапэва.

Адказы

Адказы: 37. Жако. 38. Урал. 39. Падарэ. 40. Старавер. 41. Старавер. 42. Акаліца. 1. Ксеракс. 2. Сьцяпан. 3. Равно. 4. Касірка. 5. Сьцяпан. 6. Дык. 7. Плёд. 8. Стэп. 9. Палла. 10. Маскв. 11. Маскв. 12. Маскв. 13. Маскв. 14. Маскв. 15. Маскв. 16. Маскв. 17. Маскв. 18. Маскв. 19. Маскв. 20. Маскв. 21. Маскв. 22. Маскв. 23. Маскв. 24. Маскв. 25. Маскв. 26. Маскв. 27. Маскв. 28. Маскв. 29. Маскв. 30. Маскв. 31. Маскв. 32. Маскв. 33. Маскв. 34. Маскв. 35. Маскв. 36. Маскв. 37. Маскв. 38. Маскв. 39. Маскв. 40. Маскв. 41. Маскв. 42. Маскв.

Па гарызанталі:

1. Ксеракс. 2. Сьцяпан. 3. Равно. 4. Касірка. 5. Сьцяпан. 6. Дык. 7. Плёд. 8. Стэп. 9. Палла. 10. Маскв. 11. Маскв. 12. Маскв. 13. Маскв. 14. Маскв. 15. Маскв. 16. Маскв. 17. Маскв. 18. Маскв. 19. Маскв. 20. Маскв. 21. Маскв. 22. Маскв. 23. Маскв. 24. Маскв. 25. Маскв. 26. Маскв. 27. Маскв. 28. Маскв. 29. Маскв. 30. Маскв. 31. Маскв. 32. Маскв. 33. Маскв. 34. Маскв. 35. Маскв. 36. Маскв. 37. Маскв. 38. Маскв. 39. Маскв. 40. Маскв. 41. Маскв. 42. Маскв.

Па вертыкалі:

2. У яе час-пораз трапляеш. 3. Агляд. 4. Сядзіць за касай. 6. Носбіт інфармацыі. 7. Малая цёплая коўдра. 8. Адчуваньне прыгожага. 9. ЛАХі... 10. Выдатны кампазытар. 13. Яна, як Здыхлік Незьміручы, ніколі не памрэ. 17. Спецыяліст па зьбіганьні ад усіх. 18. Любімая атрута-алькалёід у Агаты Крысьці. 21. Кіпень. 22. Адвартная частка. 25. Барадаты чалавек. 26. На галаве ў занадта разумных. 28. І частка арганізму, і пэрыядык. 29. Удзельнік нападу. 30. Рэўматызм багатыра. 32. Травяністая расьліна зь ярка афарбаваным лісьцем, аксамітнік. 33. На яго партызаны вешалі фанымстаў. 37. Парода папугаю. 38. Што яднае Латышава і Чапэва.

Што чыталі шахматысты Беларусі летась

Калісьці шахматная літаратура была дэфіцытам нароўні з дэтэктывамі. У наш час маладога чалавека цяжка ўявіць сабе з кніжкай альбо з часопісам, поўным чорна-белых дыяграм. Амбінны разраднікі навучаюцца розным тонкасьцям на практыцы, турбуюць трэнэраў, урэшце, знаходзяць інтэлектуальную спажыву ў сьцеіве.

Кніжак і часопісаў на шахматную тэму выдаецца жменька: пра-

дукцыя завозіцца, галоўным чынам, з Расеі.

У Менску не адзін год распаўсюджае шахматную літаратуру Леанід Шацько, які мае асыстэнтаў і ў рэгіёнах.

Рэйтынг леташніх продажаў, складзены паводле ягоных зьвестак, сведчыць аб тым, што беларускія шахматысты захаваў цікавасьць да «раскручаных імянаў». Дыхтоўна выдадзены шматомнік

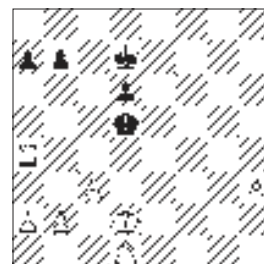
Гары Каспарэва «Мае вялікія папярэднікі» — ня так падручнік шахмат, як асабісты погляд на гісторыю гульні.

Аднак найвышэйшым застаецца попыт на навучальную літаратуру. У 11-й сталічнай спартшколе навучаюцца шахматам каля тысячы вучняў, а кожнаму з будучых чэмпіёнаў трэба хоць раз ды зазірнуць у кніжку.

ВР

Як бы вы згулялі?

Пазыцыя з кнігі Р. Капабланкі «Падручнік шахматнай гульні» (Менск, 1997). Белыя пачынаюць і выйграюць.

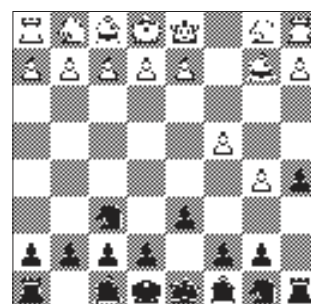

Адказы: 1. Ра5+Кр4 (1...b5 2. b5+Кр5 3. c5+Кр4 4. c5+Кр4 5. c5+Кр4 6. c5+Кр4 7. c5+Кр4 8. c5+Кр4 9. c5+Кр4 10. c5+Кр4 11. c5+Кр4 12. c5+Кр4 13. c5+Кр4 14. c5+Кр4 15. c5+Кр4 16. c5+Кр4 17. c5+Кр4 18. c5+Кр4 19. c5+Кр4 20. c5+Кр4 21. c5+Кр4 22. c5+Кр4 23. c5+Кр4 24. c5+Кр4 25. c5+Кр4 26. c5+Кр4 27. c5+Кр4 28. c5+Кр4 29. c5+Кр4 30. c5+Кр4 31. c5+Кр4 32. c5+Кр4 33. c5+Кр4 34. c5+Кр4 35. c5+Кр4 36. c5+Кр4 37. c5+Кр4 38. c5+Кр4 39. c5+Кр4 40. c5+Кр4 41. c5+Кр4 42. c5+Кр4

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

3 29 студзеня па 6 лютага ў менскай СДэЮШПАР-11 (вул. Ракаўская, 24) пройдзе адкрытае першынство сталіцы па шахматах (U-20). Паводле палажэньня аб турніры, пазамагца з майстрамі ў дзевяці турах можа любы шахматыст незалежна ад узросту, абы сплаціць унёсак. Тэл/факс (017) 203-48-42.

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

3. Лыбін — чытачы «НН». Ход чорных.

ТЭАТРЫ

Балет

28 (пт) — «Лебядзінае возера».
30 (ндз) — «Страсьці».

Опэра

27 (чц) — «Аіда».
29 (сб) — «Чароўная флейта».

Купалаўскі тэатр

28 (пт) — «Івона, прынцэса Бургундская».
29 (сб) — «Ромул Вялікі».
30 (ндз) — «Падступства і каханьне».
31 (пн) — «Каханьне ў стылі барока».

Тэатр беларускай драматургіі

27 (чц), 28 (пт) — «Валяціна».
29 (сб) — «Адвечная песня».
30 (ндз) — «Песні ваўка».
2 (ср) — «Адэль».
3 (чц) — «Понкі Пілат».
4 (пт) — «П'ёмонці зьвер».
6 (ндз) — «Чорны квадрат».

Малая сцэна

5 (сб) — «Нязваны госьці».

Тэатр імя Горкага

28 (пт) — «На залатым возе».

29 (сб) — «Опэра жабракоў».

30 (ндз) — «Вольны шлюб».

Малая сцэна

28 (пт) — «Сон на кургане».
30 (ндз) — «Пэпэдум-мобіле, або Вечар габрэйскай паказкі».

Музычны тэатр

27 (чц), 28 (пт) — «Арфэй і Эўрыдыка».

29 (сб) — «Каралева чардашу».

30 (ндз) — «Дарагая Памэла».

ДК МТЗ

2 (ср) — Маскоўскі габрэйскі тэатр «Шалом» прадстаўляе спектакль «Мая кашэрная лэдзі».

ІМПРЭЗЫ

Мастацтва Індыі

Да 16 сакавіка ў Мастацкім музэй працуе выстава «Мастацтва Індыі».

Jazz

30 студзеня ў Тэатры юнага глядача выступае джаз-квінтэт Цімафея Хазанова і Аляксандра Разенбаўма. Пачатак а 19-й. Квіткі: 12 500—30 000.

Эліс

Да 5 лютага ў музычным сэктары аддзелу мастацтваў Нацыянальнай бібліятэкі працуе выстава, прысьвечаная 70-годдзю з дня нараджэньня

Элісы Прэсьлі.

Пэргалезі

Да 28 студзеня ў музычным сэктары аддзелу мастацтваў Нацыянальнай бібліятэкі — выстава, прысьвечаная творчасьці італьянскага кампазытара Д. Б. Пэргалезі.

Высокія тэхналогіі — будучыня краіны

Да 1 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы праходзіць кніжная выстава «Высокія тэхналогіі — будучыня краіны», прымеркаваная да Дня беларускае навука.

Высокая рэклама

3 26 да 28 студзеня ў Палацы мастацтваў (Казлова, 3) абдуца Дні высокай рэкламы.

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЦЁ

Вгронх (288-10-61)

27 (чц), 22.00 — dj Laurel.
29 (сб), 23.00 — Christmas на воле Грынвічу: «Narcotic Thrust» (Вялікабрытанія), dj & mc «The Bhangra Knights» (Вялікабрытанія), dance show (Масква).

Белая вежа (284-69-22)

27 (чц), 23.00 — «White Tower Party»: dj Top, dj Grizzly.
28 (пт), 23.00 — «Personality Identification: Part 2: Body»
29 (сб), 23.00 — dj Mihel, dj Dee
30 (ндз), 23.00 — dj Alex

Ізюм (206-66-18)

27 (чц), 21.30 — «Chill-out Zone»
28 (пт), 21.30 — dj night.
29 (сб), 22.00 — dj night.

Гудвін (226-13-06, 626-13-03)

27 (чц), 20.00 — жывая музыка: квартэт «P. S. Jazz».
28 (пт), 21.00 — прэзэнтацыя новага альбому «Аміна» гурту «Мадэра Хард Блюз», шоу-балет «Angel Dance».
29 (сб), 21

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Адзінаму кандыдату — адзіную расьліну

Выбарчая кампанія 2006 году фактычна стартвала. Палітыкам самы час вызначыцца з расьліннай культурай, якая будзе сымбалам нашай акасімавай рэвалюцыі, мяркую левы радыкал Лёлік Ушкін.

Адным з галоўных фактараў поспеху апошніх акасімавых рэвалюцый (у Грузіі і ў Украіне) стаў моцны брэнд. У аснову быў пакладзены вобраз расьліны. Для Шэварднадзе самая ненавісная сёньня песня — «Мільён пунсовых руж». На Майдане, калі, скандуючы «Кучму тег!», вы раптам сарвалі голас, дастаткова было ўзяць у рукі агэлісін, каб выказаць сваю думку.

Беларускай апазыцыі варта было б апэратыўна заняцца пошукамі свайго аналягу грузінскай ружы і ўкраінскага агэлісіну.

З чутак, якія даходзяць зь непраўд палітэхні, можна зразумець, што ў фінал кастынг на расьліну-2006 выйшлі дзьве культуры-кандыдатуры — бульба і васілёк.

Давайце разгледзім канкурсантаў дэталёва, вызначыўшы пазытыўныя і нэгатыўныя вынікі іх абраньня ў якасьці брэнду.

Бульба

Плюс: расьліна, безь якой цяжка ўявіць экзыстэнцыю беларусаў. Рух бульбашоў (так аўтаматычна будзе называцца апазыцыйны блёк) дзякуючы назьве захапляе кожнага жыхара Беларусі.

Мінус: агародніна задае ня толькі назву рэвалюцыі (у нашым выпадку бульбяной), але і вызначае фарбы кампаніі. Паколькі колер у бульбы звычайна карычневый, байцы «бульбяной рэвалюцыі» маюць выкарыстоўваць сымболіку з карычневай афарбоўкай. І вожыку зразумела, якой будзе рэакцыя на першы пікет «карычневых». Выклічуць Азаронка і даручаць яму забадзяжыць новую «канспіралёгію» аб гістарычнай сувязі паміж «карычневымі» апазыцыянерамі і карычневымі «штурмавікам» Рэма.

Васілёк

Плюс: неўміручы твор Багдановіча

забясьпечыў «цвятку радзімы» стабільна пазытыўны імідж у народнай сьвядомасьці. Зь невялікай карэктурай радкі можна выкарыстаць для палітпрапаганды: «І галас аддае рука. За адзінага ад «Блёку васілька»!»

Мінус: зноў фарбы. Гэтым разам уласьцівы васільку сіні колер. Як сьведчыць украінская кампанія, адным з галоўных прашаў пяршчыкаў Януковіча стала афарбоўка яго кампаніі «Хто, калі ня я» ў сіні. Аранжавыя не прапусьцілі моманту, каб прысвоіць апанэнтам агідную мянушку «блакітныя». І гэта мае пшэн. У грамадзтве з патрыярхальнай сэксуальнай культуры запісвацца ў «блакітныя» ахвотнікаў няшмат.

Такім чынам, апазыцыйныя палітэхнолягі павінны хутка вызначацца: каго больш ня любяць беларусы — фашыстаў або гомасэксуалістаў? На іх месцы я б ужо дзяр замовіў Манаеву саапэганьне.

Між тым, цалкам магчыма, што нейкая агародніна ці садавіна будзе прысутнічаць і ў брэндзе кампаніі праўладнага кандыдату. Падчас той жа ўкраінскай рэвалюцыі палітэхнолягі

«сіне-блакітных» нечакана зразумелі, што агэлісавы брэнд Юшчанкі больш крэатыўны. У адча яны спрабавалі давесці, што злоўжываньне агэлісінамі выклікае прыступы мэнінгіту.

Паралельна быў арганізаваны магавы штурм на тэму, якую садавіну ці агародніну сьвіга колеру можна супрацьпаставіць агэлісіну. Акрамя баклажанаў, нічога ў галаву прыйшло. Аднак выдавочна, што ні пазытыўных, ні мабілізацыйных эмоцый баклажан не выклікае. Затое вядома, што ў баклажанавых гурманаў вечныя праблемы са стуламі.

Ня выключана, што ў рамках разборкі ўкраінскіх палётаў (хіба ня гэтага патрабаваў бацька?) улады таксама зоймуцца пошукамі сваёй садавіннай сымболікі.